

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ
GÖRÜŞLERİ: SAMSUN ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Songül ÇIRNIK

Danışman

Doç. Dr. Murat ŞAHİN

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Songül ÇIRNIK tarafından, Doç. Dr. Murat ŞAHİN danışmanlığında hazırlanan “ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ: SAMSUN ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından (Savunma Sınavı Tarihi) tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Dr. Öğr. Üyesi Yaşar YEŞİLYURT Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. İlyas SUCU Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Murat ŞAHİN (Danışman) Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar’da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği’nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

22/05/2023
Songül ÇIRNIK

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

**Tez Başlığı : ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ
KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ: SAMSUN ÖRNEĞİ**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 22/05/2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 10

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

22/05/2023
Doç. Dr. Murat ŞAHİN

ÖZET

ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ: SAMSUN ÖRNEĞİ

Songül ÇIRNIK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Şubat/2022
Danışman: Doç. Dr. Murat ŞAHİN

Öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda görüşlerini incelediğimiz bu yüksek lisans tezi, farklı branşlardaki öğretmenlerin ortak payda da değerler eğitimine bakışımı analiz etmek ve değerlendirmek üzerine yapılmıştır.

Metodolojik yaklaşımlı bu durum çalışması, amaçlı örnekleme yoluyla belirlenen, Samsun ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı ortaokul kademesinde görev yapan, 24 branş öğretmeninden oluşmaktadır. Bu kapsamda öğretmenlere mülakat tekniği uygulanmıştır. Bu mülakatta 16 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma da kullanılan veri toplama aracına uygun olarak betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmede elde edilen verilerin deşifre edilmesiyle aynı ölçüde tema, kategori ve alt kategoriler belirlenmiş ve verilerin değerlendirilmesi ile çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, değerler eğitiminde öğretmen görüşlerinin tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamız boyunca en çok saygı, sevgi, empati, doğruluk, dürüstlük, adalet ve merhamet gibi değerleri ele alan öğretmenler; değer eğitiminin önemini sıklıkla vurgulayarak ortak payda da görüşler bildirmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğunun değer eğitimi konusunda eğitim almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamıza katılan öğretmenler, öğrencilerin küçük yaşta değer eğitimi almalarının gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenlerin kullandığı her yöntemin bir değeri kazandırmak üzerine uyguladığını, öğrenci bireysel farklarının dikkate alındığını, değer eğitimi uygulamalarında farklı disiplinlerden yararlandığını ve değer eğitimi uygulamalarında başarılı olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler insanlarda en çok saygı değerini ardından sevgi ve empati değerini görmek istemişlerdir. Branş kapsamında ise verilen cevaplar çeşitlilik göstermiş, inanç, başarı, disiplin, sorumluluk, merak, kültürlere açık olma gibi özgün değerler ifade edilmiştir. Öğretmenlerin değer eğitimine her alanda ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Öğrenci davranışlarını belirleyen en önemli faktörün aile olduğu görülmektedir. Öğretmen ile öğrenci arasında saygı, sevgi ve güven ilişkisinin boyutları pozitif yönlü, karşılıklı ilişkiler olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenler rol model olarak ise, öğrencilerinin gözünde adil, mütevazı, sevilen, babacan, değer veren ve değer gören, vizyon sahibi olarak görüldüklerini düşünmektedirler.

Anahtar Sözcükler: Değer, Değer Aktarımı, Değer Sınıflandırması, Branş Öğretmeni

ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS ON VALUES EDUCATION: INSTANCE OF THE SAMSUN

Songül ÇIRNIK

Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Sociology

Master, May/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat ŞAHİN

In this study we examined the role of branch teachers in values education, it was made to analyze and evaluate the common denominator of teachers in different branches about values education.

In this case study with a methodological approach consists of 24 branch teachers working in secondary school in Samsun, affiliated to the Ministry of National Education, it was determined by purposive sampling. In this context, the interview technique was applied to the branch teachers. In this interview, we used semi-structured interview form consisting of 16 questions. In accordance with the data collection tool used in the research, descriptive analysis technique was used. By deciphering the data obtained from the semi-structured interview conducted in this direction, the same amount of themes, categories and sub-categories were determined and various results were obtained by evaluating the data

The result of the research, it has been determined that the views of teachers in values education are consistent. Throughout our study, the teachers who mostly dealt with values such as respect, love, empathy, truth, honesty, justice and compassion; They frequently emphasized the importance of values education and expressed opinions on the common denominator. It was concluded that the majority of the teachers did not receive training on values in education. The teachers who participated in our research emphasized that it is necessary for students to receive value education at a young age. It has been concluded that every method used by the teachers is applied to gain a value, the individual differences of the students are taken into account, different disciplines are used in value education practices, and it is also noted values education practices are successful. Teachers wanted to see the value of respect and empathy in people the most followed by love and empathy. Within the scope of the branch, the answers given varied, and original values such as belief, success, discipline, responsibility, curiosity, openness to cultures were expressed. It has been determined that teachers need values education in every field. It is seen that the most important factor determining student behavior is family. It has been concluded that the dimensions of the relationship of respect, love and trust between the teacher and the student are positive and mutual relations. Teachers are role models to students because they are seen as fair, modest, loved, fatherly, caring and valued.

Keywords: Value, Value Transfer, Value Classification, Branch Teacher

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın tamamlanma sürecinde emeği geçen ve benimle birlikte yol yürüten sayısız insana teşekkürlerimi sunuyorum. Maddi ve manevi her zaman yanımda bulunan ve bu süreci başlatmamda motivasyon kaynağım olan başta kıymetli anneme ve babama, sevgili kardeşime ve değerli ablalarımın en kalbi duygularıyla şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans tez sürecimin başından sonuna kadar, farklı bakış açıları, yapıcı eleştirileri ve uzman görüşü ile bana yol gösteren, bana inanan ve beni destekleyen kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Murat Şahin hocama teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Lisansüstü eğitimim boyunca ders aldığım ve engin bilgilerinden yararlandığım Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji bölümündeki tüm hocalarıma ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak birlikte yol aldığım arkadaşlarıma sağduyuları ve destekleri için ayrıca teşekkür ederim.

Songül ÇIRNIK

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Yöntemi ve Kapsamı	2
1.1.1. Araştırmanın Kapsamı	2
1.1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.1.4. Araştırmanın Özgün Değeri	3
1.1.5. Araştırmanın Yöntemi	3
1.1.6. Çalışma Grubu	4
1.1.7. Verilerin Toplanması	4
1.1.8. Araştırma Verilerinin Analizi	5
2. DEĞER	7
2.1. Sosyoloji Biliminde Değer	8
2.2. Milli Eğitim Şura Kararlarında Değerler	9
2.2.1. 18. Milli Eğitim Şura Kararlarında Değer İfade ve İçerikleri (MEB, 2010: 1-15)	10
2.2.2. 19. Milli Eğitim Şura Kararlarında Değer İfade ve İçerikleri (MEB, 2014: 1-16)	11
2.3. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği	12
2.4. Değerlerin İşlevsel Boyutu	14
2.5. Değer Aktarımı	15
2.6. Değer Sınıflandırmaları	17
2.6.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması	18
2.6.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması	18
2.6.3. Kahle'nin Değer Sınıflandırması	20
2.6.4. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması	21
2.6.6. Hilmi Ziya Ülken Değer Sınıflandırması	24
2.6.7. Erol Güngör Değer Sınıflandırması	24

3. DEĞERLER EĞİTİMİ	26
3.1. Değerler Eğitiminin Tarihçesi.....	26
3.2. Değer Eğitimi İle İlgili Yapılan Çalışmalar	28
3.3. Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	32
3.3.1. Değer Telkini Yoluyla Öğretim	32
3.3.2. Değer Açıklama Yoluyla Öğretim	33
3.3.3. Değer Analizi Yoluyla Öğretim	34
3.3.4. Örtük Program Yoluyla Öğretim	35
3.4. Değer Eğitiminde Aile Faktörü.....	36
3.5. Değer Eğitiminde Okul Faktörü.....	37
3.6. Değer Eğitiminde Öğretmen Faktörü.....	39
4. BULGULAR.....	42
4.1. Katılımcı Bilgileri	42
4.2. Değer Eğitimi.....	43
4.2.1. Değer Eğitimi Nedir: "Bizi Biz Yapanlar".....	43
4.2.1.1. Değer Eğitiminin Önemi.....	44
4.2.1.2. Değer Eğitimine Bakış	45
4.3. Değer Eğitimi Uygulamaları.....	46
4.3.1. Uygulama Yöntemleri.....	46
4.3.2. Uygulamada ki Başarılar.....	47
4.3.3. Uygulamada ki Çalışmalar	48
4.3.4. Öğrenci Bireysel Farklarının Etkisi	50
4.3.5. Farklı Disiplinlerin Rolü	52
4.4. Öğretmen-Değer Eğitimi İlişkisi.....	54
4.4.1. Öğretmenlerin Önem Verdiği Değerler: ilk üç sıralama	55
4.4.1.1. Öğretmenlere göre en önemli Değer	57
4.4.2. Değer Eğitimine İhtiyaç Duyulan Alanlar	59
4.5. Öğrenci Davranışları.....	61
4.5.1. Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Faktörler	61
4.5.2. Tutum, Davranış ve Değerler.....	64
4.6. Öğretmen-Öğrenci ilişkisi.....	65
4.6.1. Saygı, Sevgi ve Güven İlişkisi	65
4.6.1.1. Saygı, Sevgi, Güven: Somut Örnekler	67
4.6.1.1.1. Sevgi İlişkisi.....	67
4.6.1.1.2. Güven İlişkisi.....	67
4.6.2. Karşılaşılan Sorunlar.....	68
4.6.3. Rol Model Olarak Öğretmen Konumları	69

5. SONUÇ	71
KAYNAKLAR	75
EKLER	80
EK 1. BRANŞ ÖĞRETMENLERİ İLE GÖRÜŞME FORMU	80
EK 2. ETİK KURUL ONAYI.....	83
ÖZ GEÇMİŞ.....	84

SİMGELER VE KISALTMALAR

BM	: Birleşmişler Milletler
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNESCO	: Birleşmişler Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
YDEP	: Yaşayan Değerler Eğitim Programı
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. On Gdsel Değer Türü Arasındaki İlişkileri Gösteren Kuramsal Model (Temel Değerler ile Değer Tipleri Arasındaki İlişki)	23
Şekil 3.1. Değerler Eğitim alışmalarının Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı	31

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1.	Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğine göre Belirlenen Temalar	13
Tablo 2.2.	Spranger'in Değer Sınıflandırması	18
Tablo 2.3.	Rokeach'ın Değer sınıflandırması.....	19
Tablo 2.4.	Kahle'nin Değer Sınıflandırması	20
Tablo 2.5.	Schwartz'ın Değer sınıflandırması.....	21
Tablo 2.6.	Schwartz'ın Temel Değer Sınıflandırması	22
Tablo 2.7.	Hilmi Ziya Ülken'in Değer Sınıflandırması	24
Tablo 2.8.	Erol Güngör' ün Değer Sınıflandırması	25
Tablo 3.1.	Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	28
Tablo 3.2.	Değerlerin Tespiti Amacıyla Yapılan Yüksek lisans Çalışmalarının Alanlara Göre Dağılımı.....	31
Tablo 3.3.	Değer Açıklama Yaklaşımında Değer kazandırmaya Yönelik Aşamalar	34
Tablo 4.1.	Katılımcı Bilgileri.....	42
Tablo 4.2.	Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	43
Tablo 4.3.	İnsanların kazanması gereken ilk üç değer sıralaması.....	56
Tablo 4.4.	Öğretmenlerin Değer Eğitiminde En çok Önem Verdiği Değerler	59
Tablo 4.5.	Değer Eğitiminde Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Faktörler	63

1. GİRİŞ

Değer olgusu, son yıllarda sıklıkla karşılaştığımız kavramların başında gelmektedir. Bireyin üzerinde kontrolcü bir etkiye sahip olan değerler, kişinin toplum içerisindeki statüsünün belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu değerler sayesinde birey, diğer insanlar ile etkili iletişime geçebilir ve sosyal konumunun belirlenmesi için uygun bir altyapı oluşturabilir (Yazıcı, 2006: 500).

Değer insanı insan yapan soyut inanç motifleridir. Bu noktada değerler yaşamın tüm boyutlarında kendisi ve çevresindekilere karşı düşünen duyarlı bireyler yetiştirmeyi mümkün kılabilir. Bu bakımdan değerlerin başta aile olmak üzere toplumun tüm alanlarında yaşantıya dönüştürülmesi önemlidir. Bu bağlamda aile çocuğa değer aktarımı yapmalı, okul ise ailenin kazandırdığı nitelikleri gelecek kuşaklara aktarmalı ve onları değerlerine bağlı kılmalıdır (Ateş, 2022: 1).

Kişiler, değerler ile ilk kez yaşamış olduğu aile ortamında karşı karşıya gelmektedir. Bu nedenle çocukların değerler eğitimi ile ilk karşılaşma noktası aile kabul edilmektedir. Çocuğun kişiliği, karakteri aile de başlar, bu açıdan aile de verilen değerler aktarılırken öğrenci açısından titiz davranılmalıdır (Yaman, 2012: 18). Nitekim aile, çocuğun benliğinin oluşumunda okul yaşamından önce ki ilk önemli kurum olarak değerlendirilmektedir. Bundan sonraki süreçte kazanılan eski ve yeni kazanımlar ile değer eğitimi sağlanabilir. Bu açıdan okul ortamı oldukça önemli bir işleve sahiptir.

İlkokuldan itibaren bir takım değerleri öğrenciye kazandırmak ve bu değerleri sağlam temeller üzerinde inşa etmek için iyi bir zemin oluşturmak gereklidir. Bu amaç doğrultusunda öğrenci daha sonraki zamanda oluşturmuş olduğu değerleri benimseyip yaşamına aktarabilir ve yaşamında kullanabilir (Taçyıldız, 2022: 1). Yani bu eğitim kurumları, değerler vasıtasıyla nasıl yaşanılması gerektiğini ve nelerin önemli olduğu konusunda öğrencilere yol gösterir (Akbaş, 2008: 10). Bu amaçlarla yapılan eğitim-öğretim faaliyetleri, kültürel aktarımın taşıyıcısı olarak ortak kültürün devamlılığında rol oynar.

Bu araştırmada sosyolojik açıdan, Samsun kapsamında öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda ki görüş ve düşünceleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında literatür taraması yapılmış olup, son yıllarda değerler ve değerler eğitimi konusunda

yayınlanmış tezler ve makaleler incelenip araştırma için disiplinli bir çalışma yürütülmüştür.

Yürütmüş olduğumuz bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırmanın kapsamı, amacı, sınırlılıkları, özgün değeri, yöntemi, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır. İkinci bölümde; değer ve değer sınıflandırması bulunmaktadır. Üçüncü bölümde; değerler eğitimi, dördüncü bölümde; bulgular ve son olarak beşinci bölümde sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Yöntemi Ve Kapsamı

Bu bölümde; araştırmanın kapsamı, amacı, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın özgün değeri, araştırmanın yöntemi ve araştırmada belirlenen çalışma grubu ile araştırma verilerin toplanmasına dair bilgilere yer verilecektir.

1.1.1. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamı, değerler eğitiminde branş öğretmenlerinin farklı uzmanlık alanlarının kazandırdığı farklı bakış açısı, düşünce ve görüşleri bünyesinde, olaylar ve beklentiler karşısında çeşitlilik gösteren tutum ve değerlendirmelerinden elde edilecek olan bulgulardan oluşmaktadır.

1.1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, farklı branşlardaki öğretmenlerin değerler eğitimine bakışını analiz etmek ve yorumlamaktır. Öğretmenler, öğrencilerin rol model aldığı, taklit ettiği, davranışlarını benimsediği kişilerdir. Değer kavramı, insan davranışlarına yön veren, toplumun ortak davranış kalıpları olarak belirlediği, tutum ve bakış açılarını ifade eder. Bu tutum ve bakış açıları inanca, kanaatlere ve bilgiye dayalı olarak gelişim gösterir. Öğretmenlerin, farklı bakış açıları ile harmanlanan kültür ve değerler gelişimin öncüsü niteliğindedir. Öğretmenler, branşları gereği elde ettikleri bilgi ve birikim sonucunda, çeşitli perspektifleri ortaya çıkarabilmekte ve çeşitli örtük öğrenmelere sebep olabilmektedirler. Bu açıdan farklı branşların değerler eğitimini algılayış biçimlerini anlamak, irdelemek ve değerlendirmek bu çalışmanın temel amacı haline gelmiştir.

1.1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamız ortaokul kademesi kapsamında "Rehberlik", "Türkçe", "Matematik", "Fen Bilimleri", "Sosyal Bilgiler", "İngilizce", "Din Kültürü ve Ahlak

Bilgisi", "Beden Eğitimi", "Teknoloji ve Tasarım", "Bilişim Teknolojileri", "Görsel Sanatlar" ve "Müzik" olmak üzere 12 branşı kapsamaktadır. Çalışmamız, her branştan 2'şer kişi olmak üzere 24 öğretmen ile sınırlandırılmıştır. Elde edilen veriler ülkedeki tüm öğretmenlere genellenemez. Bunun için çeşitli bölgelerde daha kapsamlı araştırmalar yapılması gerekmektedir.

1.1.4. Araştırmanın Özgün Değeri

Araştırmanın özgün değeri; Değerler eğitiminin ilk önemli kavram ve terimi bizzat değerdir. Değerler eğitimi başta olmak üzere eğitimin birçok araştırma ve uzmanlaşma sahasında ve konusunda değer kavramı kullanılmakta olup, sosyal bilim sahalarına ait metinlerin bir çoğunda bu kavram sıklıkla geçmektedir. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde, 2015 ve 2018 yılında yapılan yeni güncellemeler neticesinde, program geliştirme çalışmalarında değerler eğitimine ayrıca yer verilmiştir (Kamer, 2021).

Bu alanla ilgili yürütülen çalışmalarda son yıllarda artış göstermiştir. Yapılan literatür çalışması sonucunda incelenen tezlerde görülüyor ki, değerler eğitimi öğretim programlarını, öğretmenleri, örtük öğrenmeleri ve bunun yanında kültüre dair unsurları içerisinde barındırmaktadır. Değerler eğitimi sırasında karşılaşılan engeller ise, uygulanan yöntemlerin etki düzeyi ve değerler eğitimi sürecine yansıyan düşünceler bağlamında, öğretmenlerle yapılan çalışmalar, yürütülecek çalışmalara hem de uygulayıcılara önemli bilgi verecek türdedir (Kamer, 2021). Bu açıdan bakıldığında değerlere atfedilen önem, zaman zaman gerek öğretmenler de, gerekse velilerde uyumsuzlıklara yahut farklılıklara sebebiyet verecektir.

Bu çalışmanın farklılığı tezin konusunu oluşturan değerler eğitiminin farklı branşlardaki öğretmenlerin gözünden nasıl algılandığını, öğrenme süreçlerini olumlu ya da olumsuz nasıl etkilediği anlamak için onlarla derinlemesine görüşme tekniği uygulanmasıdır.

1.1.5. Araştırmanın Yöntemi

Yapacağımız araştırma bir durum çalışması niteliğindedir. Durum çalışması sınırlı bir sistemin nasıl işlediği hakkında sistematik bilgi toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşımdır (Okumuş ve Subaşı, 2017). Bu amaç doğrultusunda hazırlanan nitel araştırma türlerinden olan mülakat tekniği yöntemiyle branş öğretmenleri ile yapılan bu mülakatta yarı

yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları ilgili çalışmalar ve yayınlar ışığında hazırlanmış, tez danışmanı rehberliğinde hedefe yönelik kullanışlı hale getirilmiştir. Yapılacak araştırma da uygun şartlar sağlandıktan sonra veri toplama ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiş ve katılımcılara güven açısından gizlilik taahhütnamesi sunulmuştur. Bu taahhütname yapılacak mülakat görüşmesinin insan hakları ve hukukun genel ilkelerini ihlal edilmeyeceğini şart koşar.

1.1.6. Çalışma Grubu

Araştırma, Samsun ili kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak ortaokul kademesinde görev yapan 24 branş öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme araştırmacı kendi hedefi doğrultusunda evrenden seçim yaparak örnekleme belirler. Örneklem belirli bir amaç doğrultusunda belirlendiğinden evreni temsil etme gücü azalır. Bu durumda yalnızca araştırma amacına ve seçilen örnekleme göre sonuçların yorumlanması doğru olacaktır. (Şimşek, 2018: 121). Amaçlı örneklemin türlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemi ile de çalışma grubuna yön verilmiştir. Bu yöntemde mantık daha önceden belirlenen bazı önem ölçütlerini karşılayan tüm durumları çalışmak ve gözden geçirmektir (Yağar ve Dökme, 2018: 6).

1.1.7. Verilerin Toplanması

Nitel araştırma çalışmalarında verilere ulaşabilmek için açık uçlu sorulardan oluşan mülakatlara ihtiyaç duyulur (Usta, 2019). Değerler eğitiminde branş öğretmenlerinin rolünü belirlemek amacıyla yapılan araştırma kapsamında verilerinin toplanma sürecinde kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Buna göre 16 sorudan oluşan görüşme formu, alt sorularla desteklenerek daha kapsamlı hale getirilmiştir.

Araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak, branş öğretmenlerine yönelik hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları için ilgili çalışmalar (makale, yüksek lisans ve doktora tezleri) incelenmiştir. Hazırlanan bu sorularla öğretmenlerden literatüre ve çalışmamıza katkı sağlayacak bilgiler alınması hedeflenmiştir. Nitekim mülakat görüşmelerinde her zaman gözlem yoluyla elde edilemeyen tutum, tecrübe ve olaylara gösterilen tepkiler anlaşılmaya çalışılır

(Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çünkü mülakat görüşmeleri doğrudan birincil kişiden elde edilen bilgileri içerir.

Görüşme formu için uzman görüşü alınmış ve gelen öneriler doğrultusunda sorular yeniden düzenlenmiş, azaltılmış ve bir takım eklemeler yapılmıştır. Forma son şekli verildikten sonra hazırlanan soruların uygulanabilir olduğunu anlamak için 3 farklı branş öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamanın gerçekleştirilmesinden sonra, bulguları elde etmek adına tez danışmanının tavsiye ve önerileri ışığında esas görüşmeye başlanmıştır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler ses kaydı alınarak, her bir görüşme tek bir kişi ile gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler öncesinde katılımcılara, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Gizlilik Taahhütnamesi sunulmuş ve güven ilişkisi içerisinde gönüllülük esasına dayalı katılım sağlanmıştır. Bu açıdan görüşmeye katılım sağlayan öğretmenlerin isimleri gizli tutulmuştur.

Yapılan görüşmeler en az 11 dakika 33 saniye, en fazla 27 dakika 16 saniye sürmüştür. Görüşme süreleri ortalama 15 ile 25 dakika arasında değişkenlik göstermiştir. Bundan sonra kayıt altına alınan bulgular deşifre edilerek araştırmada kullanılmıştır. Ses kaydına rıza göstermeyen katılımcılardan ise tercihlerine göre soruları kendileri yanıtlamaları istenmiş ya da görüşme yapılırken değiştirilmeden forma yazılmıştır.

1.1.8. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama aracına uygun olarak betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur. Betimsel analiz tekniğinde elde edilen veriler, daha önceden belirlenmiş olan temalara göre yorumlanır. Ve doğrudan alıntılar ile desteklenir. Yapılan betimlemeler açıklanır, neden-sonuç ilişkileri saptanır ve birtakım sonuçlar elde edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu noktada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmede elde edilen verilerin deşifre edilmesiyle kodlamalar sağlanmış olup aynı ölçüde kategori ve temalar belirlenmiştir. Deşifre sonucunda elde edilen veriler doğrudan alıntılarla tez çalışmasında kullanılmıştır. Betimsel analizin ilkelerine riayet edilerek, veriler hakkında çeşitli saptamalar ve yorumlamalar yapılmıştır.

Veri analizi sürecinde görüşmeye katılan öğretmenlerin isimleri gizli tutulduğu için, katılımcı görüşleri objektif ve tutarlı değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

2. DEĞER

İnsan özü itibariyle sosyal bir varlık olarak diğer insanlarla bir arada yaşamaktadır. Bireylerin bir arada yaşamasını mümkün kılan ise toplumsal, ahlaki, siyasi ve kültürel ilke ve kurallar bütünüdür. Toplum tarafından benimsenen bu ilke ve kuralların önemli bir kısmını değerler oluşturmaktadır (Ergün, 2021). Bu noktada değerlerin kesin bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun nedeni değerlerin çeşitli bilim dalları tarafından araştırma konusu yapılması ve her bilim dalının kendi çalışmasını ilgilendiren boyutuyla değerleri ele almış olmasıdır. Ancak sosyal bilimciler değerlerin sosyal bir olgu olduğu ve analize konu edilmesi hususunda ittifak sağlamışlar ve genel olarak insan davranışlarını açıklama noktasında değerlerin önemine vurgu yapmışlardır.

Değerleri araştırma konusu yapan bilim dalları arasında teoloji, etnoloji, psikoloji, felsefe, sosyoloji, hukuk ve antropoloji gibi bilim dalları yer almaktadır. (Çelik, 2022; Şahin, 2022). Felsefi bir kavram olarak değer; değer, değer teorisi ve aksiyoloji (axiology) olarak veya çoğunlukla iç içe geçmiş kavramlarla felsefede yer edinmektedir. Değerler, felsefenin etik kısmıyla ilişkilidir ve ahlak felsefesinin en önemli konularındandır (Çetin ve Balanuye, 2015). Psikoloji bilminde değer kavramı; insan davranışlarına etki eden ve bir form haline getiren, şekillendiren bir olgudur. Psikoloji, değerlerin birey ve toplumdan nasıl etkilendiğini ya da birey ve toplumu nasıl etkilediğini inceler (Bircan ve Dilmaç, 2015). Sosyolojik olarak değer; kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilen, kişi veya grup tarafından beğenilen her şey olarak tanımlanabilir (Bircan ve Dilmaç, 2015: 77). Ancak değerler, kişinin kendi ürettiği şeyler değil, toplumun getirdikleridir (Şahin, 2022).

Değer ile ilgili alan yazın incelendiğinde çeşitli bazı tanımlamalar şöyledir: Değer olgusu kelime anlamı olarak sözlükte, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik (TDK, 1998: 538) olarak karşımıza çıkarken diğer taraftan bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi tüm öğelerin bütünü olarak ifade edilmektedir (Ergün, 2021). Cemil Meriç (2022)'e göre değerler, davranışları biçimlendiren ve aynı amaçla idealleri inşa eden bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan toplumda meydana gelebilecek her türlü olay ve meseleler, doğrudan ya da dolaylı olarak insanı konu edindiğinden değerler ile yakından ilişki kurmaktadır. Erol Güngör (1998)'e göre değerler zihni muhtevamızın

başlıca unsurlarıdır. Bu açıdan değerler arzu edilebilir şeylerin iyi ya da kötü yahut doğru ya da yanlış olduklarının kararını verir. Elbette ki bu karar mekanizması soyut mahiyette olup, toplumların geçmişten geleceğe aktardıkları kültürel birikimlerin ışığında gerçekleşir. Bu sebeple değişimin kaçınılmaz olduğu toplum yapısında değerler aktif rol oynar ve yeni olan herhangi bir şeyden olumlu ya da olumsuz etkilenebilir. Nitekim değerler toplumsal tüm rollerin teşekkül alanı içinde kendini gösterir.

Hofstede'ye göre değer, kişinin zihinsel süreçlerinin yapı taşı olarak tanımlanırken, Schwartz' a göre, davranışların belirlenmesinde ve açıklanmasında, insanları ve durumları değerlendirmede bireye yardımcı olan içsel odaklı sosyal faktörlerdir (Koca, 2009; Schwartz, 1999: 24).

Yapılan tanımlamalara baktığımızda değer olgusu, toplum sistemi içerisinde bireyin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarına yönelik her türlü faaliyeti konu edindiği görülmektedir. Değer, toplum bütünlüğü sağlama işlevini, iyi ya da kötü olan, yapılması istenilen ya da istenilmeyen ilke ve inançları soyut yasalar formunda gerçekleştirir. Ortak paydada değer, toplumsal bütünlüğün ana teması niteliğindedir.

2.1. Sosyoloji Biliminde Değer

Sosyoloji biliminde değer çalışmalarını Talcott Parsons ile başlatmak mümkündür. Parsons'a göre değer, toplumsal hayatta önemli bir işleve sahiptir. Ancak sosyologlar için değerlerin asıl amacı, bireyin sosyal bir varlık olmasının sosyolojik araştırmalar açısından önemidir (Şahin, 2022). Değerler toplum ile uyumlu hareket ederek toplumsal yapı içerisinde toplumsal bütünlüğü sağlar. Parsons değeri, sosyal yapının örüntü sürdürme fonksiyonu olarak ele alır (Çınar, 2007) ve sistemin hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik eylemlere yöneltir.

Değer, toplumda kişilerin davranışlarının sınırlarını belirler. Bir tarafta doğuştan gelen içgüdülerin tatmini için kişiye yardımcı olur, diğer tarafta da kişinin içgüdülerinin olabildiğince kendi haline, rastgele bırakılmasının oluşturacağı kaosu ve toplum düzensizliğini engellemeye çalışır (Fromm, 1999).

İnsan, değer ve kültür etrafında gelişen en önemli kavramlardan biri de toplumsallaşmadır. Toplumsallaşmanın temel amacı, toplumsal beklentilerin zihne yerleşmesi, toplumsal rollerin belirlenmesi ve bireye yetişkinler gibi olmanın ön hazırlığı için zemin hazırlamaktır. Nesnel anlamda toplum birey üzerinde etkindir.

Böylelikle kendi kültürünü bir kuşaktan diğerine aktarım sağlar. Kişi toplumda ki rolünü bilir ve gerçekleştirir. Özne bakımından toplumsallaşma, kültürel değerleri ve normları benimsemektir (Tezcan, 1985: 36-39). Toplumsallaşma sonucunda kişiler rollerini tanır ve öğrenir, toplumla uyumlu hareket eder. Biçilen bu roller sosyalleşmeyi mümkün kılar.

Sosyolojik olarak değerlerin özellikleri şöyledir (Akbaş, 2004: 50-51):

- Grubun veya toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından paylaşılmış ve kabul edilmişlerdir. Herhangi bir bireyin kanaatine bağlı değildir.
- Değerlerin toplumun genel refahının korunmasına ve toplumun ihtiyaçlarının tatminine neden olduklarına inanılır. Bu sebeple toplumun üyeleri tarafından ciddiye alınır.
- Toplumsal değerleri kabul eden üyeler, yüksek değerler için fedakârlıkta bulunmaya, dövüşmeye ve hatta ölmeye razıdırlar. Çünkü değerler duyguları da içerirler.
- Değerler birçok insan tarafından onaylandıklarından ve anlaşılmaya dayandıklarından soyut olarak insan zihninde yer etmiş kavramlardır.

Verilen açıklamalara göre, değerlerin rehberliğinde toplumsal rolü biçilen insanların tutum ve davranışları yine toplumca belirlenmiş normlar ve yasalar ile kontrol altına alınır. Toplumsallaşmanın bir gereği olarak değer aktarımına hizmet eder.

2.2. Milli Eğitim Şura Kararlarında Değerler

Türk Millî Eğitim Sistemi çatısı altında Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren büyük öneme sahip olan millî eğitim şuraları, ilk kez 22 Haziran 1933 yılında "2287 sayılı Maarif Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun " ile yasallaştırılmıştır. (Maarif Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun, 1933).

Milli Eğitim Şuralarının ilki 1939 yılında yapılmış olup sonuncusu 2021 yılında toplanılan 20. Milli Eğitim Şura toplantısıdır.

2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Milli Eğitim Şurası Yönetmeliğine göre Milli Eğitim Şuraları, Bakanlığın en yüksek danışma kurulu olarak, Türk milli eğitim sistemini geliştirmek ve niteliğini yükseltmek, eğitim ve öğretim ile ilgili kapsamlı çalışmaları gerçekleştirmek ve tavsiye niteliğinde kararlar almak, tüm paydaşların alınan kararlara katılımıyla eğitim sistemi politikalarına yön vermek amacıyla yapılan toplantılardır. Şuralar, 4 yılda bir Milli Eğitim Bakanı'nın daveti üzerine toplanır ve Bakan Şurayı, gerekli gördüğü durumlarda olağanüstü toplantıya

çağırır. Bu yönetmelik "14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 25/8/2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" esas alınarak hazırlanmıştır. (Millî Eğitim Şurası Yönetmeliği, 2014).

Değer olgusu, bireyin tutum ve davranışlarının belirleyicisi olarak, toplumsal yapı da önemli bir işleve sahiptir. Eğitim kurum olarak, gelecek kuşaklara değer aktarımında taşıyıcı rolü üstlenir ve bu sistematik yapı çerçevesinde faaliyetlerini uygular. Son yıllarda Millî eğitim şuralarında değerlerin adından oldukça söz edilmektedir. Aşağıda 2010-2014 yılları arasında gerçekleştirilen 18., 19. Millî Eğitim Şura Kararları adı altında, değerler eğitimi ile ilgili maddeler aşağıda verilmiştir.

2.2.1. 18. Millî Eğitim Şura Kararlarında Değer İfade ve İçerikleri (MEB, 2010: 1-15)

- Okul binaları için geliştirilen tip projeler, bölgesel şartlara ve ihtiyaçlara uygun olarak tasarlanmalı; Türk mimari sanatının özelliklerini yansıtmalı. Estetik yönden çeşitli motiflerle süslenmiş mimari tasarımlarla öğrencilerde millî kimliğin oluşumuna katkı sağlanmalıdır.
- Kurumsallaşma, bir kurumun ortak kültürünün oluşması süreci olup bu konuda en önemli etmenlerden biri de okul yöneticileridir. Bu nedenle okulda güven, karşılıklı saygı, sevgi, hoşgörü, başarı gibi değerlere dayalı okul kültürünün 37 oluşmasında liderlik rolünü üstlenebileceklerin yönetici olarak atanmaları hususunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Okulların, kendine özgü bir kimlik, hafıza, aidiyet duygusu ve güçlü okul kültürü geliştirebilmeleri için geniş katılımlı özel günler, haftalar gibi etkinlikler düzenlenerek ortak kültürel değerlerin güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Güçlü okul kültürleri geliştirebilmek için okullara özgü logo, amblem, rozet, marş, kahraman, hikâye, gazete, tablo, slogan vb. semboller oluşturularak okulların ortak kültürel değerlerini güçlendirmeleri desteklenmelidir.
- Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir.
- Ulusal ve resmî bayram törenleri ile belirli gün ve haftalarda yapılacak toplantılar ve kutlamalar; toplumda bütünleşme, paylaşma, denetim ve kontrol mekanizmaları olup yönetimlerce bu faaliyetler şenlik ve festival şeklinde kutlanmalı, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteği sağlanmalıdır. Bu faaliyetler kültürü etkilemeyi ve yeni değerlerden etkilenmeyi, ortak duygu ve değerlerin devamlılığını sağlayacak, ancak öğrencilerin derslerinden uzun süre ayrı kalmayacakları şekilde düzenlenmelidir.
- Okul yöneticilerinin, moral lider olarak söz ve davranışlarıyla okul toplumunun üyeleri için bir davranış ve rol modeli olmaları sağlanmalı, okul müdürleri etik liderlik davranışları sergilemelidir.
- Okulda katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışı geliştirilmeli, okul yönetiminde kurulların daha etkin hâle gelmesi sağlanmalıdır.
- "Sanat İnsanı Yetiştirme Projesi" ve "Değerler ve Eğitimi Projesi" hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.
- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.

- Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.
- Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.
- Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitime yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitime yer verilmelidir.
- Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitime yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.
- Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
- Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.
- Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.

2.2.2. 19. Milli Eğitim Şura Kararlarında Değer İfade ve İçerikleri (MEB, 2014: 1-16)

- Öğretim programında değerler eğitime yer verilmesi
- Okul öncesinden itibaren yetenek gelişiminin izlenmesi
- Okul öncesi eğitimde, öğretim programlarının çocukların özgüven becerilerini ve birey olma bilincini geliştirmeye dönük olması
- Öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik kazanımlara yer verilmesi
- Değerler eğitime öğretim programlarında etkin bir şekilde sarmallık anlayışıyla yer verilmesi
- Öğrencilerin okula bağlılıklarını ve aidiyet duygularını artırmak amacıyla okulda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmesi; bu tür faaliyetler düzenlenirken öğrencilerin görüş, öneri ve taleplerinin alınması, önceliklerin öğrencilerin görüşlerine göre belirlenmesi

Yukarıda verilen Milli Eğitim Şura kararlarında değer eğitimi önemli bir yer edinmiş ve çeşitli şekil ve açıklamalarla sunulmuştur.

18. Milli Eğitim Şûrasında değer eğitiminin bir bölüm halinde ele alındığı görülmektedir. “Sanat, beceri ve değerler eğitimi” başlığı altında değer eğitiminin niteliği ve yapılacak çalışmaların niceliği hakkında amaçlar yer almaktadır. Öğrencilere verilecek değer eğitiminde benimsenmesi gereken yaklaşım, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının değer eğitimi, işbirliği yapılacak kurumlar ilk defa 18. Şurada açıkça belirtilmiştir (Demir ve Yılmaz, 2022: 95). Anlaşıldığı üzere

değer eğitimi tüm kademelerde önemsenmiş ve ilk defa uygulamaya yönelik olarak değer eğitimi için ciddi adımlar atılmıştır. Özellikle "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi önemsenmiş ve değer aktarımı için uygun görülerek tüm kademelerde yaygınlaştırılmıştır.

19. Milli Eğitim Şûrasında ise “Öğretim programları” ve “Haftalık ders çizelgeleri” başlığı altında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde okulların öğretim programları ile ilgili kararlarda ahlak ve değer eğitimi ile ilgili kararların yer aldığı görülmektedir. Şûrada okul öncesi öğretim programında değer eğitimine yer verilmesi kararı alınmıştır (Demir ve Yılmaz, 2022: 98). 18. Milli Eğitim Şurasında değer eğitimi için atılan adımlar, 19. Milli Eğitim Şurasında Öğretim programlarına dahil edilerek planlı bir şekilde yürütölmek hedeflenmiştir. Değer eğitimi çalışmalarının okul öncesi kademesinden başlatılması Türk Milli Eğitim sistemi için büyük bir gelişme ve önem arz etmektedir. Bu bağlamda kendi kültürüne duyarlı ve farklı kültürlerle karşı kapsayıcı, ulusal ve evrensel değerlerin farkında, saygı, sevgi, hoşgörü gibi değerleri benimseme ve güçlendirme açısından insani sıfatları oluşturan değerlerden söz etmek oldukça mümkündür. Bunun yanı sıra değer eğitimi uygulamalarında aile ve çevre ilişkisine dikkat çekilmiş ve işbirliği önemsenmiştir.

2.3. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nde öğrencilerden beklenen , Türk milletinin millî, ahlâkî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve yücelten, insan haklarına saygılı, Cumhuriyetin demokratik, laik, sosyal ve hukuk devleti olması ilkelerine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getiren bireyler olarak yetişmeleri beklenir (Bektaş, Şirin ve Sirem, 2022: 1388). Öğrencilere okul iklimi içerisinde olumlu davranış geliştirmek için Milli Eğitim Mevzuatlarına göre 17 tema belirlenmiştir. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde 15 tanesi kabul edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu 15 tema yer almaktadır:

Tablo 2.1. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğine göre Belirlenen Temalar

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğine göre Belirlenen Temalar	Kategoriler
Atatürk İlke ve İnkılaplarına, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı kalmak	
Çalışkan olmak	
Devlete, Millete ve topluma karşı sorumluluk duymak	
Devletin, milletin malını ve çevreyi korumak.	
Devletin, milletin ve toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarına tercih etmek.	
Erdemli olmak. (Doğruluk, dürüstlük, iyilik vb.)	
Hoşgörülü olmak	
Kurallara uymak	
Millî, manevi ve kültürel değerleri benimseme, geliştirme ve bu değerlere bağlı kalmak	
Olumlu davranışlar alışkanlık haline getirmek	
Sabırlı olmak	
Saygılı olmak	
Zararlı alışkanlıklardan bağımlılık yapan maddelerden uzak durmak	
Yardımseverlik	
(Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği)	

Tabloya göre devletin, milletin ve toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarına tercih etme, millî, manevi ve kültürel değerleri benimseme, geliştirme ve bu değerlere bağlı kalma; erdemli ve saygılı olma; Atatürk İlke ve İnkılaplarına, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı kalma konuları tablodaki mevzuatların hepsinde konu edilmiştir. Öğrencilerden bu yönde değer gelişimi beklenmiş ve davranışa dönüştürmeleri istenmiştir. (Bektaş, Şirin ve Sirem, 2022: 1390-1391). Yönetmelikte yer alan bu değerler öğrencilerin nasıl davranması gerektiği konusunda açıkça ortaya konulmuştur. Araştırmamızda yol gösterici olan bu değerler öğretmenler tarafından bir çok kez görüş olarak ifade edilmiştir. Ancak nasıl bir yöntem ile gerçekleşeceği belirtilmemiştir. Bu doğrultuda öğretim programlarına da titizlikle dahil edilen bu 15 değer, planlı bir hale getirilmeye çalışılsa da bir disiplin olarak okutulmayan değerler eğitimi örtük öğrenmelerle sınırlı

kalmıştır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler, Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi gibi okutulan derslerin müfredatları gereği bu temalarla yakından ilişki halinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, değerlerin aktarımında en çok görev üstlenen disiplinler olduğu düşünülmektedir.

2.4. Değerlerin İşlevsel Boyutu

Parsons'a göre bir sistem olan toplumsal yapıyı meydana getiren unsurlar vardır. Bu unsurlar alt-sistemler olarak adlandırılır. Bu alt-sistemler kendini gerçekleştirebilmek ve bazı gereksinimleri için birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Elbette ki bu sistem insanların yaşamının kolektif düzenleyicisi olarak biçimlenmiş normatif bir düzendir ve normlar ve değerler tarafından eyleme geçer. Değerler sosyal yaşamın fonksiyonel yapısı ile doğrudan ilişkili olup, sosyal sistemin örüntü faaliyetlerini gerçekleştirir. Normlar sistem içerisinde ki bu örüntü bağlarını bütünleştirici ve birleştirici göreviyle değerleri bir arada tutar. Toplumsal yapının üyeleri, normlara uygun davranışta bulunarak var olan sistemin denge durumunun korunmasına ve bununla beraber yaşamını sürdürebilmesi için gerekli uyumu (adaptasyon) sağlar (Çınar, 2007). Nitekim toplumsal uyum, toplumun işleyişi için bir gerekliliktir. Değer, toplumsal uyum için biçilen rolleri en işlevsel forma getirerek karışıklıkları engeller. Toplumu oluşturan tüm parçalar değer ile birbirine sıkı bağlarla bağlı işlevsel yapılardır. Böylelikle tüm alt-sistemler ve yapılar değerler ile karakterize olarak sosyal yaşamı aktif duruma getirir. Çünkü değerler uyum sağlama sürecini en iyi yöneten olgudur. Bilişsel ve davranışsal tüm mekanizmalarımızı dinamik hale getiren ve yönlendiren önemli bir işleve sahiptir.

Toplum sistemi içerisinde ortak paydada büyük rol oynayan değerlerin işlevsel özellikleri Joseph Fichter (2001: 150)'e göre şöyledir:

- Değerler bireylerin sosyal statülerinin belirlenmesinde araç olarak kullanılır ve bireylerin rol seçimine rehberlik ederler. Bu sayede değerler ayna görevi görür ve bireyi toplumda belli bir konuma yerleştirir.
- Değerler bireylerin dikkatini önemli ve yararlı olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde yoğunlaştırır.
- Bütün toplumlarda ki ideal düşünme ve davranma biçimleri, değerler tarafından belirlenir. Böylelikle kişiler sosyal yaşamda kabul gören en iyi davranışın hangisi olduğunu kavramış olurlar. Buna göre sosyal kabul için davranış pratikleri geliştirirler.
- Değerler birey üzerinde sosyal kontrol ve baskı unsurudur. Kişilerin neyi yapıp yapmaması hususunda ya da bir gruba dâhil olma gerekliliği hissetmesinde değerlerin ve hangi değerleri benimsediğinin etkisi büyüktür. Bu noktada sosyal yapıda kabul edilmeyen davranışlar değer süzgecinden geçirilerek engellenir.
- Değerler sosyal yaşam içerisinde dayanışma aracı olma işlevine sahiptir. Benzer değerlere sahip kişiler bir araya gelerek dayanışmayı etkin kılar.

Görüldüğü üzere değerlerin sosyal alanda kabul görmesi yukarıda ki ifade ve açıklamalarla mümkün hale gelmektedir. İçinde yaşanan kültür ve etkili olduğu sosyal çevre değerlerin görev ve sorumluluklarının sınırlarını belirler. Bu sınırlar teşekkül alanı ihtiyacını doğurur. Değerler aile başta olmak üzere okul kademelerinde, örgün ve yaygın olarak işlevini sürdürür.

2.5. Değer Aktarımı

Jean Jacques Rousseau (2019)'ya göre, insan hür doğan bir varlıktır ancak toplumun içine doğan birey bir zincirin içine dahil olur. Düzenli ve saat gibi işleyen bir toplum için, değerlerin sürdürülebilir olması beklenir. Aile ile başlayan değer aktarımı bireyin yaşam pratikleri ile gelişir. Sosyal çevre hâkim kültürün etkisiyle değer aktarımında köprü görevi görür. Dolaylı ve doğrudan öğrenmelerin hâkim olduğu insan yaşamı eğitim faaliyetleri bünyesinde, aile ile başlayan değer aktarımını okul, çevre, kültür bağlamında sürdürür. Eğitim faaliyetleri bünyesinde okul, hem doğrudan hem de örtük öğrenmelerin görüldüğü en önemli kurumlardan biridir.

Bu açıdan eğitim değerlerin aktarıldığı, hayata geçirildiği ya da en azından gerçekleşmesinin varsayıldığı bir kurumlar ve okullar toplamıdır. Hem moral ve teknik değerleri aktarmakla, hem de geçmişten bu güne oluşmuş sosyal ve kültürel üst yapıları yansıtmada noktasında idari bir sistemdir (Cevizci, 2010). Değerler bakımından burada ki en önemli mesele işlevsel olarak eğitimin toplumca benimsenen ve meşru kabul edilen değerlerin aktarılmasına katkı sağlamasıdır (Kan, 2010). Böylelikle değer aktarımı sistematik bir yolla sunulmaktadır. Ancak Tezcan (Tezcan, 1985: 57)'a göre, artık eğitim sadece bir toplumun kültürel değerlerini gelecek kuşaklara aktarmaktan çok, gençleri gelecekteki yaşamlarına hazırlama görevini üzerine almıştır. Bu anlayış eğitim sürecinde bazı evrimlere yol açmıştır. Özellikle eğitim uygulamaları her ne kadar bir grup içinde yapılmış olsa da bireysel farklılıklar önem kazanmış ve dikkate alınmaya başlanmıştır. Bu açıdan toplumsal normlar değil birey ve bireyin geleceği söz konusu olmuştur. Değer aktarımı amaç değil araç olma yolunda ivme kazanmaktadır.

Durkheim (2006) toplumun devamlılığı için, eğitimin bir işlevi olarak, gençlerin toplumsallaşmasından söz eder. Bunun açılımı belirlenmiş değer ve belirlenmiş entelektüel becerilerin kazandırılmasıdır. Bu sayede birey kendini ifade biçimi olarak sosyalleşme eğilimine yönelir. Çünkü kazanılan kültürel birikim ayna

benliğe ihtiyaç duyar. Kısacası eğitim faaliyetleri, en net ifadeyle yeni kuşakları toplumsallaştırır.

Durkheim' e göre, eğitim içinde faaliyetleri eğer sınırlandırılmaz ise olması gerekenden fazla bireysellik, şahsi bozulma ve toplumda karışıklığa sebebiyet verebilir. Ona göre ancak sınırlandırmalar sayesinde, bireyin yaşayacağı sürekli çaba göstermenin doğuracağı implikasyonlarından kurtulabileceğini savunur (Yavuz, 2019: 25-26). Eğitim faaliyetleri değer aktarımında içinde yaşanan toplumun aynı idealleri ve aynı kültürü ortaya koymayı hedefler. Ancak bu şekilde toplumlar hedeflediği işbirliği ve dayanışma arzusuna kavuşur. Fakat toplumla bütünleşme sağlayamayan, uyum gösteremeyen bireyler değer aktarımına katkı sağlayamaz. Toplumsallaşmış bireyin zıttı, anomi durumundaki bireydir (Yavuz, 2019: 25). Bu da toplum tarafından istenilen bir durum değildir. Nitekim toplum, toplumsallaşmanın bir gereği olarak; uyumlu, toplumla bütünleşik, aynı zamanda kendi bireysel özgürlüğünü kazanmış topluma faydalı kişilerdir.

Durkheim (2006)'e göre eğitim toplumsallaşmayı sürdürürken, okullar bu süreç için birer araçtır. Okullar, değerleri ifade etmenin önemli bir yansımasıdır. Kopuk halde bulunan farklı kültür ve biçimlerdeki değer bağlarını, belli bir formla bütünleştiren, birleştirici güvenilir mekânlar bütünüdür. Bu açıdan değer aktarımının okul öncesi eğitimden itibaren, yaşamın tüm evrelerine yaymak aslında değer aktarımının sürdürülebilir olması açısından en önemli amaçtır.

Bireyin içine doğduğu toplumda öğrendiği dil ana dilidir. Okul ortamında örgün olarak yapılan, planlı ve sistemli eğitim faaliyetleri ile dil şekillenir. Dil vasıtasıyla gelecek kuşaklar ile bağ kurulur ve değer aktarımı ile toplumun istenilen devamlılığı sağlanır ve muhafaza edilir. Toplum, dilin ifadeleri ile bireyleri önceden uyararak, bireylerin davranış şekillerini ortak değer, normlar ve sosyal hayatın kontrolü gibi unsurlarla belirlenmesini istemektedir. Örneğin; Türkçe' de kullanılan atasözleri ve deyimlerin, kişilerin sosyal bir birey olmasını, toplumsal uyumlarının aktive edilmesini, kültürel kalıtımın sonraki kuşaklara aktarılmasını ve toplumun devamlılığının sağlanması gibi önemli bir işleve sahip olduğu şüphesiz bir gerçektir. (Bulut, 2013; Özbay, 2002).

Değer aktarımında dil, bireysel ve toplumsal yönelimlerin kendisi vasıtasıyla dışa yansıtıldığı bir sanattır (Yeşil, 2016: 27). Birey bir değeri, kültürel birikimiyle

harmanlayarak dil vasıtasıyla aktarır. Bu sayede toplumların tarihsel geçmişi dil aracılığıyla keşfederiz.

Dil değer aktarımını, muhatabında çeşitli yeni bir takım duygular ve kültürel algılar oluşturarak gerçekleştirir. Böylelikle açığa çıkan herhangi bir dilsel ifade zamanla ilişkili toplumun değer taşıyıcısı olma rolünü üstlenir. Ulusal ya da evrensel tüm değer ifadeleri toplumun yol göstericisi olur. Hatta eğitim-öğretim ya da sosyal hayat buna göre şekillenir ve düzenlenir (Yeşil, 2016: 25-27).

Ülken (2016: 366)'e göre söz, bir nevi değerler ölçüsü, değerlerin taşıt aracıdır. Çünkü sözcükler, değer tanımlamalarını destekler bir nitelikte toplumların hafızasında olanın dışı aktarımıdır. Şu bir gerçek ki, değerlerin aktarımı, iyi olanı, mükemmeli, toplumca benimsenen en doğru ve kabul göreni ortaya koyar.

Schwartz (2006)' a göre değer aktarımının üç temel özelliği bulunmaktadır. Bunlar, olumlu ilişkilere bağlılık, grupla özdeşim kurma ve grup üyelerine bağlılık geliştirmedir. Burada önemli olan husus kişilerin toplumsal rolleri ve toplumun onlardan beklentileri ve hatta kişilerin topluma yükledikleri anlamlar ve beklentileridir. Sosyal bir varlık olan insanın, kendi varlığını ispatlamak, toplumdaki konumunu belirginleştirmek, benimsediği değerın doğruluğuna onay almak için aynı değerleri benimseyen kişi ve gruplara yönelerek özdeşim kurması oldukça mümkündür. Bu noktada insanların, olumlu ilişkiler geliştirebilecekleri, aynı değerlerin sahiplenileceği gruplara aitlik hissetmesi olağan bir durum haline gelmektedir. Grup bilincine sahip bireyler, kabul gören her duygu, düşünce ve davranışı bir diğetine aktarma eğilimindedir. Toplum kendine uyum sağlamasını istediği gelecek nesillere ulaşmayı amaçlar ve değer aktarımını sürdürür.

2.6. Değer Sınıflandırmaları

Değerlerle ilgili olarak alan yazın incelendiğinde, değerlerin çeşitli araştırmacılar tarafından sınıflandırıldığını görürüz. Çalışmamızda değer tanımlamaları yaparken farklı disiplinlerin değerlere bakış açılarından bahsetmenin gerekliliği bu bölümde önem kazanmıştır.

Değerler benzer özelliklerinin yanı sıra kültürel farklılıklar açısından yorumlanıp sınıflandırılmıştır. Fichter (2001)' a göre değerler üç özelliğe göre sınıflandırılmıştır. İlk olarak değerler zorlayıcılık derecelerine göre belirlenir. Öyle ki değerler toplumca kabul görmüş ise bir baskı unsuru olabilir. İkincisi, toplum yapının

süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temeline göre sınıflandırılır. Buna göre toplumun sürdürülebilir olması için ortak değerlerin en mükemmeli tercih edilmelidir. Sonuncusu belki de en önemlisi olan kurumsal işlevlerine göre sınıflandırılabilir. Bir toplumun kültüründe analiz edilen değerlerin neticesinde, bir kurumda kullanılabilen değer dizisinin varlığı saptanabilir.

Alan yazın incelemelerine göre, Spranger, Rokeach, Kahle, Schwartz dünyada en çok kabul gören değer sınıflandırması çalışmalarını yapanlardan bazılarıdır. Türkiye'de ise Hilmi Ziya Ülken ve Erol Güngör öne çıkan isimlerdendir.

2.6.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması

Değerlere yönelik olarak yapılan ilk çalışma, 1928 yılında Spranger tarafından oluşturulmuştur. Spranger 1914 yılında yayımladığı "İnsan Tipleri" adlı eserinde (Şahin, 2022), değerleri bilimsel, estetik, ekonomik, politik, sosyal ve dini değerler olmak üzere altı grupta şöyle sıralamıştır (Çeliksoy Bağcı, 2019).

Tablo 2.2. Spranger'in Değer Sınıflandırması

DEĞER GRUPLARI	DEĞERİN AÇIKLAMASI
Bilimsel Değer	Gerçek olana, bilgiye, muhakeme etmeye ve sorgulamaya önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirel, rasyonalist ve entelektüel kişiliktir.
Ekonomik Değer	Faydalı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlere yaşam da önem verilmesini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve şekle önem verir. Kişi yaşamı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için olması gereken bir zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevebilmek, yardım etme ve bencil olmama önemsenir. Değerler arasında en yüksek olanı insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Kibar ve sempatiktir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde bireysel güç, etki ve şan, şöhret bulunmaktadır. Temelde kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Kainatı bir bütün olarak kavrar ve kendi bütünlüğünü onun bütünlüğüne bağlar. İnandığı dini uğruna dünyevî zevkleri feda eder.

(Çeliksoy Bağcı, 2019).

2.6.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Sosyal bilimlerdeki literatür incelemesi sonucunda görülüyor ki, sosyoloji bilimine ait çalışmalarda Rokeach'ın değer sınıflandırması önemli bir yer tutmaktadır.

Buna göre Rokeach değerleri iki başlık altında toplar. Bunlar "amaç değerler" ve "araç değerlerdir" (Rokeach, 1973).

Amaç değerler, yaşamın istenilen ve arzulanan şartlara (mutluluk ve rahat yaşam, sosyal kabul, iç huzur vb.) getirilmesini hedeflemiştir. Yani hayatın temel amaçlarını kapsar. Araç değerler ise, hedeflenene ulaşmak için kullanılacak davranış şekillerini (Bağımsız olma, hırslı, itaatkar vb.) kapsar (Şahin, 2022; Akbaş, 2004).

Rokeach'un değer sınıflamasına göre her iki değer grubunda da 18'er tane olmak üzere toplam da 36 değer aşağıda ki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.3. Rokeach'ın Değer sınıflandırması

AMAÇ DEĞERLER	ARAÇ DEĞERLER
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcı
Başarılı olma	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Dini olgunluk	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek dostluk	Hırslı
Güzellikler dünyası	İtaatkar
Heyecan verici bir yaşam	Kendini kontrol eden
İç huzur	Kibar
Kendine saygı	Kendine hâkim
Mutluluk	Mantıklı
Gerçek Dostluk	Neşeli
Özgürlük	Sevecen
Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi
Sosyal Kabul	Temiz
Ulusal güvenliğ	Yardımsaver
Zevk	Yaratıcı olma

(Akbaş, 2004: 57).

Amaca yönelik hareket eden insanı yönlendiren, değerlerdir (Şahin, 2022: 89). Rokeach değer çalışmasında amaç değerlere, araç değerler üzerinden bir anlam

yüklemiştir. Tablo da görüldüğü gibi "amaç değerlere" ulaşmanın yolu, "araç değerlerde" ifade edilen davranış kalıplarını kullanmakla gerçekleşir.

2.6.3. Kahle'nin Değer Sınıflandırması

Kahle'nin 1983 yılında yapmış olduğu değerlere ait liste içsel ve dışsal odaklı olmak üzere temelde iki ana düzeyde ele alınmıştır. Listelenen bu değerler üç ana grup altında toplanmış olup bunlar; hazzcı değerler (hedonik), empatik değerler ve kendini gerçekleştirir. Buna göre hazzcı değer, heyecan arayışı, mutluluk ile hazzcı düşünme yoluyla diğer insanlarla iyi ilişkiler kurma arzusu içermektedir. Empatik değerler ise, kişinin kendine olan saygısı öteki bireylerden saygı görmesini, emniyet içinde bulunmasını ve aidiyet değerlerini yansıtmaktadır. Kendini gerçekleştirme ise, kişinin kendi kişisel gelişimini ve başarıma hissiyatına ait değerleri içermektedir. (Yücekaya, 2023; Er, 2013) Bu açıdan bakıldığında değerler hayat boyu kişi tutum ve davranışlara zemin hazırlar, yol gösterir ve belirleyici olur.

Bu bilgiler ışığında aşağıdaki tabloda alt değerler şöyledir:

Tablo 2.4. Kahle'nin Değer Sınıflandırması

İÇSEL ODAKLI	DIŞSAL ODAKLI
Özsaygı	Aitlik
Samimi ilişkiler kurma	Güvende olma
Kişisel gelişim sağlama	Başkalarından saygı görme
Yaşamdan zevk alma	
Başarı	

(Er, 2013: 10).

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle değerler listesinin, bireysel değerleri ölçmekle birlikte kişilerin içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamaları açısından oldukça yarar sağlar. Kahle, içsel odaklı kişilerin, karşılaştıkları problemleri bu değerler ışığında çözerken, dışsal odaklı kişilerin daha pasif ve çözüm odaklı olmayıp, olayları daha makul, kabullenici karşıladıklarını belirtmiştir (Erkol, 2015). Buna göre içsel odaklı kişiyi ilgilendirirken dışsal odaklı dış dünyaya bağımlı bir yaşam sürdürür. Öyle ki yapılan her davranış çevrenin onayına açıktır.

2.6.4. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

İnsan değerleri sosyal bilimler alanında sürekli olarak ilgi çekmiş konulardan biridir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Değerler ile yakından ilişkili olan Schwartz, dünya da sosyal bilimler araştırmalarında kabul görmüş ve değerlerin sınıflandırılması konusunda önemli bir yer edinmiştir. Gerçekten de özellikle son yıllarda oldukça adından söz edilmektedir.

Schwartz, Rokeach'ın hazırlamış olduğu değer sınıflandırmasını farklı bir yolla ele alarak, insana özgü değerleri çeşitli boyutları ile incelenebileceğini ifade etmiştir (Bolat, 2016). Rokeach'ın listesi temel alınmak üzere, yazında var olan çeşitli değerlerden yola çıkılarak hazırlanan 56 değerle başlamış ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 54 ülkeden büyük çoğunluğunu öğretmenler ve üniversite öğrencilerinin oluşturduğu yaklaşık 44.000 bin kişiden veri toplanmıştır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Oldukça kapsamlı bir çalışma yapan Schwartz, bir çok değer çalışmasının kuramsal çerçevesini oluşturmuştur.

Schwartz yapmış olduğu bu kapsamlı çalışma sonucunda değerleri 10 temel değer grubu olarak belirlemiştir. Bu temel değer grubunda 56 değer yer almaktadır (Akbaş, 2004).

Schwartz'ın değer sınıflandırması aşağıda ki tablo da listelenmiştir.

Tablo 2.5. Schwartz'ın Değer sınıflandırması

DEĞER GRUPLARI	DEĞERLER
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, Otorite sahibi olmak, Zengin olmak, Toplumdaki görüntüyü koruyabilmek, İnsanlar tarafından benimsenmek
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin (muktedir) olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak, Zeki olmak.
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke ve hazzla yönelim	Zevk, Hayattan tat almak
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Bağımsız olmak Kendine saygısı olmak
Evrenselcilik (universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyaya barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olma, Çevreyi koruma, İç uyum

İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak, Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamlı bir hayat, Alçak gönüllü olmak
Geleneksellik (tradition): Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, Ilımlı bir hayat (Dünyevi işlerden el ayak çekmek), Mahremiyet
Uyma (confirm) : Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibarlık, İtaatkar olmak, Anne-Babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek
Güvenlik (security): Toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, İyiliğe karşılık vermek, Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak

(Akbaş, 2004: 59).

Schwartz değerler teorisinde belirlediği on değeri, üç temel insani gereksinime dayandırmaktadır. Bu nedenle bu değerler evrensel kabul edilmektedir. Schwartz’a göre, bu gereksinimlerden ilkinin bireylerin ihtiyaçları, ikincisini toplumsal etkileşime ve iletişime yönelik gereksinimleri, üçüncüsünü ise toplumsal varlığın ve yapının sürdürülmesine yönelik grupların hayatta kalma ve iyi yaşama ihtiyaçları oluşturmaktadır. (Morsümbül, 2014: 53). Schwartz’ın tanımladığı on değer türünün bütün kültürlerde evrensel olmasına rağmen, değerlerin kendi içerisinde oluşturduğu değer tipi kümeleri, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Buna göre de değerleri kültürel farklılıklara göre temel değerler açısından sınıflandırmıştır (Şahin, 2021: 59).

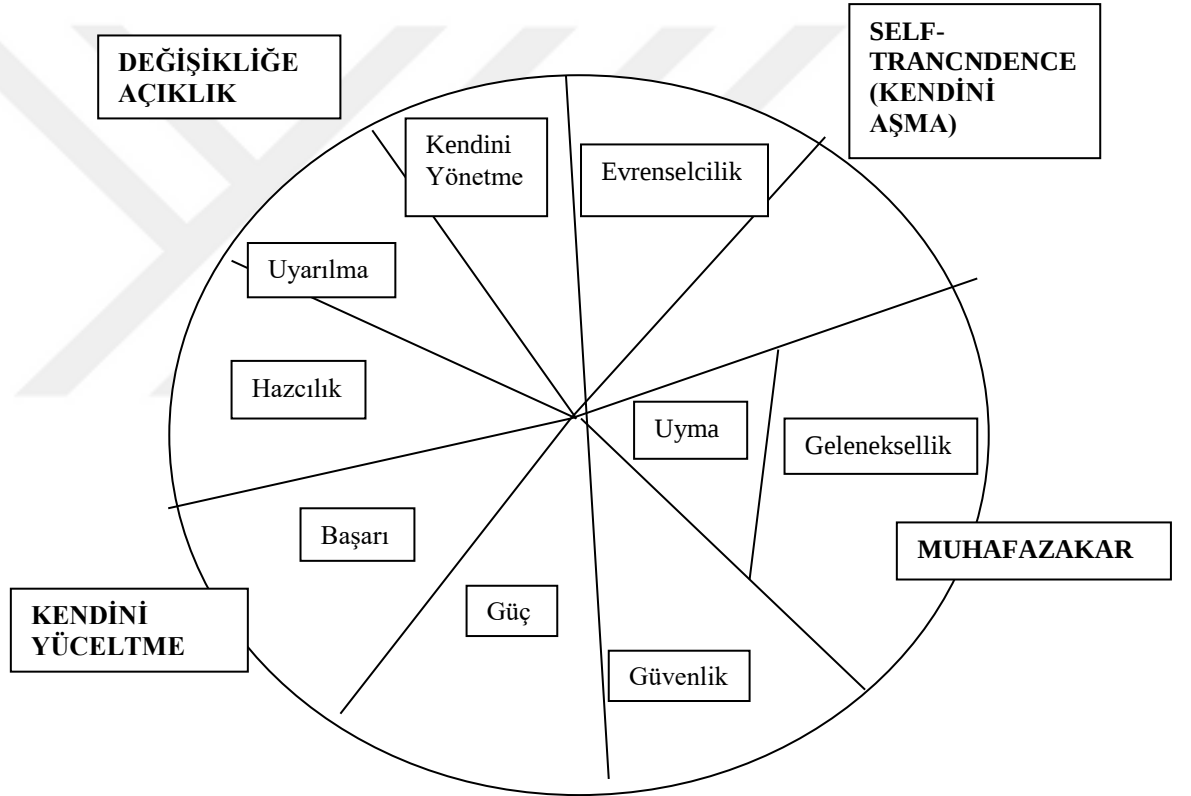
Tablo 2.6. Schwartz’ın Temel Değer Sınıflandırması

TEMEL DEĞERLER	DEĞERLERİN ÖZELİKLERİ
Değişime Açıklık	Yenilikçilik + Özerklik + Hazcılık
Muhafazakârlık	Güvenlik + Uyma + Geleneksellik
Kendini Açma	Hümanizm + İyilikseverlik
Kendini Güçlendirme	Güç + Başarı + Hazcılık

(Şahin, 2021: 59)

Aşağıdaki dairesel yapı ise değerler arasındaki toplam çatışma ve uyum ilişkileri örüntüsünü göstermektedir. Gelenek ve uyma aynı kesitte yer almaktadır çünkü aynı geniş güdüselle amacı paylaşmaktadır. Değerlerin uçlarda örgütlenmesi ile iki uçtaki değerlerin birbirinin zıttı olduğu anlaşılmaktadır. Şekilde görüldüğü üzere "değişikliğe açık olma" ve "muhafazakârlık" birbirine zıt iken "kendini aşma" ve "kendini

yüceltme" de birbirine karşıt boyutları ifade etmektedir. Birinci boyut grubu değişikliğe hazırlığı, duyguların bağımsızlığını vurgulayan değerlerle, kendini kısıtlamayı, uymayı, geleneği savunan değerler arasındaki zıtlığı ve çatışmayı kapsar. İkinci boyut grubu ise iyiliği vurgulayan değerler ile kendi çıkarları ve başarısını önceleyen değerler (güç, başarı) arasındaki çatışmayı kapsar. Hazcılık ise hem değişikliğe açıklık hem de kendini yüceltme boyutlarına dâhildir (Schwartz, 2006: 9-10).

(Schwartz, 2006: 9)

Şekil 2.1. On Güdusel Değer Türü Arasındaki İlişkileri Gösteren Kuramsal Model (Temel Değerler ile Değer Tipleri Arasındaki İlişki)

Özetle daire çevresinde bulunan iki uçtaki her iki değer birbirine yaklaştıkça benzerlik göstermektedir. Uzaklık arttıkça zıtlık ve karşıt olma durumu da artmaktadır (Schwartz, 2006: 10).

2.6.6. Hilmi Ziya Ülken Değer Sınıflandırması

Ülken (2006), "Bilgi ve Değer" adlı çalışmasında değerleri felsefi bir yaklaşımla ele aldığını söyleyebiliriz. Ülken değerlerin sınıflandırılmasında üç temel ölçü belirlemiştir: Hakikat, Adalet ve Fayda.

Buna göre, Hilmi Ziya Ülken'in değer sınıflandırması aşağıdaki tabloda şöyledir:

Tablo 2.7. Hilmi Ziya Ülken'in Değer Sınıflandırması

DEĞER GRUPLARI	DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ
İçkin Değerler	İçkin değerler, muhteva özelliği bakımından üstün olan, teknik, sanat ve bilgi değerleridir. Teknikte madde, sanatta duyular ve duygular, bilgide kavramlar esas teşkil ederler, fakat hepsi bilinç muhtevasına dayanırlar.
Aşkın Değerler	Birbirine göre aşkın iki varlık vardır. Ben ile başkası arasında ki bağlantıdır ki, bu bir aşkınlık ilişkisidir. Esas olan dini ve ahlaki alanda aşkınlıktır. Onun için bu iki değere aşkın değerler (valeur transcendantes) deriz.
Normatif Değerler	Bu değerlerin görevi başka değerleri birbiriyle karşılaştırmak ve ölçmektir. Bu ölçü değerlerde iktisadi, hukuki ve lisani değerlerdir.

(Ülken, 2006: 365-366).

Yukarıda verilen tabloya göre değerler, içkin, aşkın ve normatif olmak üzere üç başlık altında özelleştirilmiştir. Bu değerler grubundan ilki duyular, ikincisi duyular ve duygularla, üçüncüsü ise kavramlarla ilişkilidir ancak tüm değerler bilinç muhtevasına göre bir anlam ifade eder. Ülken'e göre değer eğitimi bu üçünün de dâhil olduğu ve bütünlük içinde korunduğu haliyle verilmelidir. (Atasoy, 2020; Cihan, 2015; Ülken, 2006).

2.6.7. Erol Güngör Değer Sınıflandırması

Spranger değer sınıflandırmasını; bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerler olmak üzere altı grupta sınıflamıştı. Güngör ise Spranger'in yapmış olduğu bu altı farklı kişilik analizine, ahlaki değerleri de ekleyerek yeni bir sınıflandırmaya gitmiştir. Güngör böylelikle değerleri; estetik, teorik (bilimsel), iktisadi, siyasi, sosyal, dini ve ahlaki değerler olmak üzere yedi şekilde sınıflandırmıştır (Güngör, 2018: 227-230).

Buna göre, Erol Güngör'ün değer sınıflandırması aşağıdaki tabloda şöyledir:

Tablo 2.8. Erol Güngör' ün Değer Sınıflandırması

DEĞER GRUPLARI	DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ
Estetik Değerler	Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması, güzelliklerle dolu bir dünya
Ahlaki Değerler	Yalansız bir dünya, vicdan huzuru
Teorik Değerler	Bütün gerçeklerin bilinmesi, cahillikten arınmış bir dünya
İktisadi Değerler	Ekonomik bağımsızlık, konforlu bir hayat
Dini Değerler	Öbür dünyayı kazanmak, günahlardan arınma
Siyasi Değerler	Eşitliğin sağlanması, hürriyet için mücadele
Sosyal Değerler	Gerçek dostluk, insanlara yardım

(Şahin, 2022: 107).

Değerler bize, bir toplumda neyin iyi, doğru ve önemli olduğu konusunda bize yol gösterir. Burada ele alınan değerler, genellikle bir toplumun normlarının temelidir. Değerlerin en önemli özelliklerinden birisi sosyalleşme faaliyetlerinin somut bir ürünü olmasının yanında zamana göre değişiklik gösterebilmesidir (Şahin, 2008: 463; Giddens, 2000). Görüldüğü gibi Erol Güngör'ün değerleri Türkiye toplumuna uyarlaması, aynı değer gruplarının farklı kültürler içinde muhteva değişimine bir örnektir. Çünkü değer algıları, toplumun karakter özelliğini niteler.

3. DEĞERLER EĞİTİMİ

Eğitimin esas amacı akademik ve davranışsal alanda başarılı olmaktır. Eğitim eğer bu iki hedefi de gerçekleştirir ve önemserse eğitim-öğretim faaliyetlerini tamamlamış olur (Yurdakul, 2020). Bireyler eğitimde var olan ve kullanılan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yaklaşımların farkında olmalıdır. Değerler eğitiminde başarı sağlayabilmek için tüm etkinlik alanlarını kapsar nitelikte ve tüm sosyal çevrelerden destek alacak şekilde kapsayıcı olmak gereklidir. Duyuşsal alanın bir parçası olan değerler eğitimi ile her türlü sosyal alanda, ailede ya da okulda, değerleri benimseyen, içselleştiren ve bu değerleri davranışa dönüştürebilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmelidir (Kınacı, 2018; Tozlu ve Topsakal, 2004).

Değerler eğitimine en basit şekliyle değer kazandırma etkinliği denilebilir (Çelik, 2022: 18). Değerler eğitimi, değerlerin farkına varan yetkin ve karakter sahibi bireyler yetiştirmek hedefiyle okullarda verilen bir eğitimidir (Kınacı, 2018). Okullarda değerleri bir bütün olarak görürüz. Değer eğitimi yaparken, sınıfı, sabah anonsunu, informal olarak öğrenci koridorlarını, program dışı aktiviteleri, öğle yemeğini, servisi, velilerle ve toplumla yapılan işbirliğini kullanmak mümkündür (Akbaş, 2004: 62). Bu şekilde hem dolaylı olarak hem de doğrudan değerler eğitimi yapılabilir. Okul içi ve çevresi, sosyal öğrenmelerin yoğun olarak görüldüğü mekânlardır. Bu sayede sistematik ya da gelişigüzel öğrenmelerin yolu açılmış olur ki ikincisi sosyalleşme olur. Bu da değerler eğitimi yapılabilmesinin başka bir yoludur.

3.1. Değerler Eğitiminin Tarihçesi

Değer eğitimi tarihsel süreçte toplumla uyumlu bireylerin yetiştirilmesi bakımından gerek Türk tarihinde gerekse diğer toplumların tarihinde önemli bir yer edinmiştir. 19. yüzyılın sonlarına kadar, din kurumlarında sürdürülen ahlak eğitimi, köyden kente artan göçlerin sonucunda, farklı kültürlerin kaynaşması gerekçesi ile demokratik vatandaş yetiştirme meselesi ortaya çıkmış ve ahlak eğitiminin dini kurumlardan yavaş yavaş okullara alınmasına neden olmuştur (Yıldırım ve Demirel, 2019). Toplumsal uyum açısından oldukça önem arz eden değer eğitimi uygulamaları okullar aracılığıyla sistematik hale getirilmiştir.

Ahlaki eğitim çoğu ülkenin resmi öğretim programında ders olarak görülmektedir. Bu toplumlardan biri olan Amerika'da, 20. yüzyılın ilk on yılında eğitsel programların kalbi olan karakter eğitimi, 1930'da Hartshorne ve May

tarafından yürütülen bir çalışma sonrasında okul programlarında önemini yitirmiş olmasına rağmen, 1960'lardan itibaren tekrar okul programlarında yer alması gerekliliği gündeme gelmiştir (Yıldırım ve Demirel, 2019: 94). Literatürde değerler eğitimi, ahlâk eğitimi ve karakter eğitimi ifadelerinin çoğu zaman birbirlerinin yerine ve eş zamanlı olarak kullanıldıkları görülmüştür. Oysa bu kavramlar birbirinden farklı olmakla birlikte iç içe geçmiş durumdadırlar. Geçmişteki eğitim programlarında ahlâk eğitimi ve karakter eğitimi şeklinde karşımıza çıkan değer kazandırma işleminin günümüzdeki yaygın ismi değerler eğitimidir (Keskin, 2010: 70).

Ülkemizde değer eğitimi uygulamaları "Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)" adıyla 1995 yılında BM tarafından başlatılan ve UNESCO tarafından desteklenen uluslararası bir projeye dayanmaktadır. Proje farklı yaş gruplarını kapsamaktadır. "Daha iyi bir dünya için değerlerimizi paylaşalım" temasıyla yürütülen proje 12 tane evrensel değeri esas almıştır. Bunlar; iş birliği, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, sevgi, alçakgönüllülük, barış, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü, birlik değerleridir (Cihan, 2014: 433). Anlaşıldığı üzere değerlerin aktarımı ve öğretimi tüm dünyada değer eğitimi uygulamalarının önemini ortaya koymaktadır. Nitekim toplumların işlevini planlı bir şekilde sürdürebilmesi için değer eğitimi uygulamalarına ihtiyaç vardır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2010 yılında valiliklere ve tüm ilk ve orta dereceli okullara; 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılı'nın ilk haftasında okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde örgün ve yaygın olmak üzere değerler eğitimine ilişkin faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için ilgili bir genelge göndermiştir. (Cihan, 2014: 433) Aşağıda genelgede yayımlanan değer eğitimine ilişkin genel görüş şöyledir:

"Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır." (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: 2010).

Bu kapsamda insani ve manevi değerlere dikkat çekilmiş ve değerler eğitimi planlı ve örtük olarak tüm kademelere indirgenmiştir.

Değerler eğitimi, okul iklimi içinde birçok disiplinin öğretim programında mevcuttur (Köylü, 2016). Örtük program çerçevesinde tüm derslerin bağlamında ve hatta okulun diğer mekânlarında değer eğitimine yer vermek mümkündür. Milli

eğitimin genel amaçlarında ve ders programlarının amaçlarında değerler eğitimi ile ilişkin beklentiler varsa da eğitimin ne şekilde yapılacağına yönelik kesinlik yoktur. Bu sebeple resmi programların amaçlarında bulunan değerler, büyük oranda örtük programlar yolu ile gerçekleştirilmektedir (Dilmaç ve Şimşir, 2018: 13).

3.2. Değer Eğitimi İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Değerler eğitimi konu alan çalışmalarda kullanılan kaynaklara bakıldığında yapılan çalışmaların çoğunun yabancı menşeli olduğu anlaşılmaktadır. (Elbir ve Bağcı, 2013: 1324).

Türkiye' de yapılan çalışmalar içerisinde eğitim programları ve ders kitaplarında bulunan değerler olgusu kapsamı dışında kalan tezler elendiğinde, 2013 tarihine kadar, 21 yüksek lisans ve doktora tezi tespit edilmiştir. İncelenen tezlerin en eski tarihlisi 1999 yılında yapılmış olup en yeni tarihlisi 2011 yılında yapılmıştır (Elbir ve Bağcı, 2013: 1324). Aşağıda ki tabloda yapılan çalışmalar şöyledir:

Tablo 3.1. Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Tezin Adı	Tezin Yazarı	Tezin Danışmanı	Tezin Türü	Tarih
İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması	Bülent DİLMAÇ	Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Yüksek Lisans Tezi	1999
İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahalki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi	Aylin CEBECİ	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖCAL	Yüksek Lisans Tezi	2005
1998 İle 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Vatandaşlık Değerleri Açısından Karşılaştırılması	Elif SARICAN	Yrd. Doç. Dr. Yücel KABAPINAR	Yüksek Lisans Tezi	2006
İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği	Canay Demirhan İŞCAN	Prof. Dr. Nuray SENEMOLU	Doktora Tezi	2007
Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma	Ülker ŞEN	Yrd. Doç. Dr. Gıyasettin AYTAŞ	Yüksek Lisans Tez	2007
Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri	Muhammet Ahmet TOKDEMİR	Yrd. Doç. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU	Yüksek Lisans Tezi	2007
Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin	Bülent DİLMAÇ	Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Doktora Tezi	2007

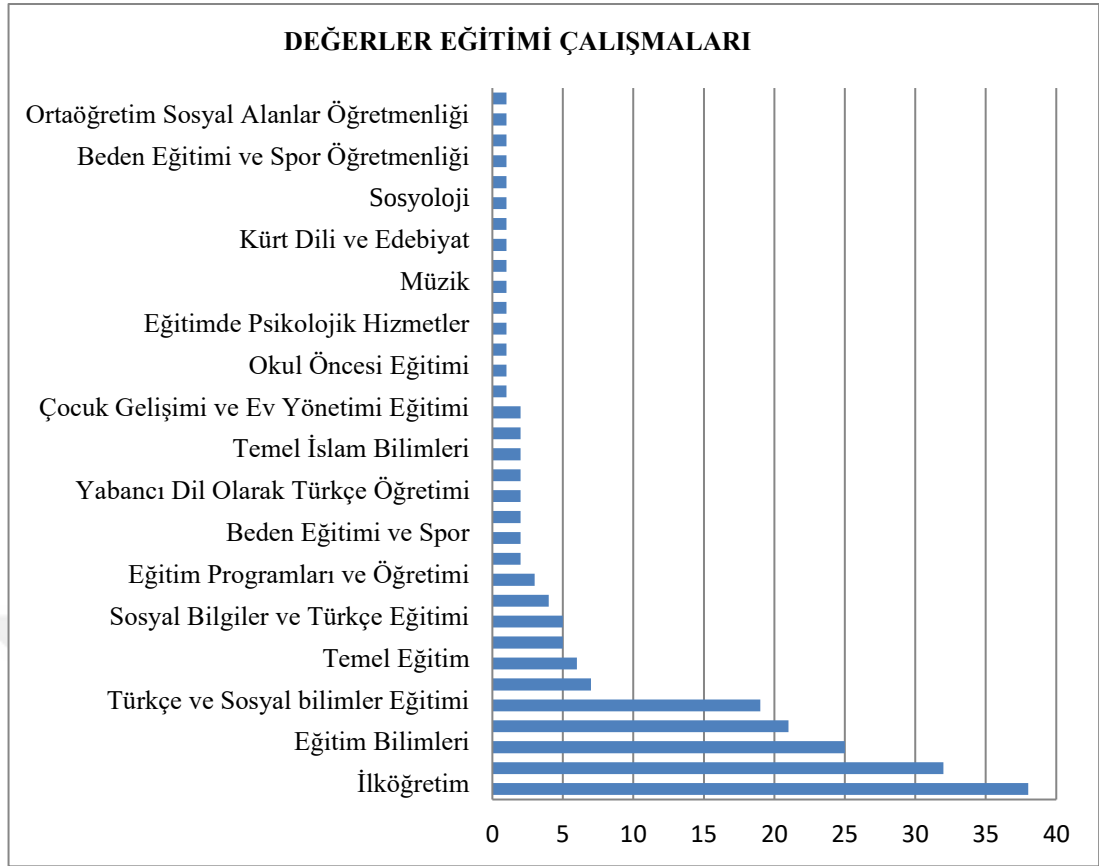
İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması								
Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrecilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma	Gülşen BUDUMLU AKKİRPİK	DOÇ. DR. HALİL EKŞİ		Yüksek Lisans Tezi	2007			
İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi	Kadir KOÇ	Yrd. Doç. Dr. Zafer ÇAKMAK		Yüksek Lisan Tezi	2007			
Tarih Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin "Hoşgörü" Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi	FATMA GÜLTEKİN	PROF. YASEMİN DEMİRCAN	DR.	YÜKSEK LİSANS TEZİ	2007			
İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa Ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi	M. Şerif KESKİNOĞLU	Doç. Dr. Halil EKŞİ		Yüksek Lisans Tezi	2008			
Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri	Özge CAN	Prof. Dr. ÖZCAN DEMİREL		Yüksek Lisans Tezi	2008			
Türkiye' de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi:Tarihsel Gelişimi, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiği	Yusuf KESKİN	Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK		Doktora Tezi	2008			
İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri	Tarık SEZER	Yrd. Doç. Dr. Yılmaz KIZILTAN		YÜKSEK LİSANS TEZİ	2008			
İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi	Pelin BAYDAR	Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY		YÜKSEK LİSANS TEZİ	2009			

İbrahim Zeki Burdurlu' nun Derya	Prof. Dr. Halim	Yüksek	2009
Eserlerinde Çocuk Eğitimi İle İlgili ÇİNTAŞ	SERARSLAN	Lisans	
Evrensel Değerler		Tezi	
Değerler Eğitiminde Mecnun	Doç. Dr. Sedat	Yüksek	2009
Kahramanlardan Yararlanma ASLAN	YAZICI	Lisans	
		Tezi	
İlöğretim Beşinci Sınıf Sosyal Tuğba	Prof. Dr. Şefik	Doktora	2010
Bilgiler Dersinde Değerler ÇENGELCİ	YAŞAR	Tezi	
Eğitiminin Gerçekleştirilmesşne			
İlişkin Bir Durum Çalışması			
Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Ayşe	Doç. Dr. Mehmet	Doktora	2011
Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal ÖZTÜRK	Engin DENİZ	Tezi	
Gelişimlerine Etkisi SAMUR			
Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Esmâ	Prof. Dr. Fahri	Yüksek	2011
Bilgisi Ders Müfredatında Ahlak Ve ARSLAN	KAYADİBİ	Lisans	
Değerler Eğitimi PARLAK		Tezi	
İlköğretimde Karakter Eğitimi Ve Mecit ASLAN	Prof. Dr. Bahaddin	Yüksek	2011
Öğrencilere Kazandırılması ACAT		Lisans	
Gereken Değerler		Tezi	

(Elbir ve Bağcı, 2013: 1325-1327)

Yukarıda yapılan çalışmaların çoğunluğu yüksek lisans tezinden oluşmaktadır. Bu noktada yapılan çalışmalar değerler ve değerler eğitiminin yeri ve önemi etrafında şekillenmiştir. Özellikle belirli bir eğitim kademesi ya da "Sosyal Bilgiler", "Din kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi disiplinlerin müfredatı altında ele alınmıştır.

Son yıllarda ise değer eğitimi çalışmaları hız kazanmıştır. Örneğin bir tez çalışmasına ait aşağıda paylaşılan şekilde; YÖK Ulusal Tez Merkezinde Değerler eğitimi hakkında 2019-2020 yılları arasında toplamda 196 adet değer çalışması yapıldığı, bunların 167 tanesi yüksek lisans seviyesinde, 29 tanesi ise doktora seviyesinde yapılan çalışmalar olduğu saptanmıştır (Aksakal, 2020).

(Aksakal, 2020)

Şekil 3.1. Değerler Eğitim Çalışmalarının Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

2017 yılında hazırlanan başka bir akademik çalışmaya göre; değerler üzerine yapılan yüksek lisans tez çalışmaları incelenmiş ve alanlara göre dağılımı saptanmıştır. Bu tez çalışmaları edebi eserler üzerinde değerlerin tespitini yapmıştır (Akçay ve Tunagür, 2017).

Tablo 3.2. Değerlerin Tespiti Amacıyla Yapılan Yüksek lisans Çalışmalarının Alanlara Göre Dağılımı

BÖLÜM	f	%
Türkçe Eğitimi ABD	61	52.58
Türk Dili ve Edebiyatı ABD	11	9.48
İlköğretim ABD	10	8.61
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ABD	8	6.89
Din Eğitimi Bilim Dalı	7	6.03
Eğitim Programları ABD	6	5.17
Sosyal Bilgiler ABD	4	3.44
Okul Öncesi ABD	4	3.44

Felsefe ve Din Bilimleri ABD	3	2.58
Temel İslami Bilimler ABD	1	0.86
Müzik Eğitimi ABD	1	0.86
Toplam	116	100

(Akçay ve Tunagür, 2017: 59).

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı değer eğitimi çalışmalarını sürdürmektedir. Özellikle 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurası kararlarına göre değer eğitime yönelik "Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi" olmak üzere ayrıca bir başlık açılarak değer çalışmaları daha kapsamlı hale getirilmiştir (MEB, 2010). Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı Kasım 2022 tarihinde, evrensel ve milli manevi değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi amacıyla ilk kez öğretmenlere yönelik olarak "Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı" hazırlamıştır (MEB, 2022). Anlaşıldığı üzere değer eğitimi çalışmaları bakanlık bünyesinde planlı olarak sürdürülmektedir.

3.3. Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerlerin gelecek kuşaklara aktarımı toplumsal düzenin ve işleyişin sürdürülebilir olması için son derece önem arz etmektedir. Eğitim programlarında bulunan bir takım kavramlara, olaylara ve olgulara yönelik olumlu yahut olumsuz tutumların kazandırılması gerek toplum gerekse devlet tarafından amaçlanan bir durumdur. (Tahiroğlu ve Aktepe, 2015). Bunun için günümüzde değer aktarımı için birçok çalışma yapılmaktadır. Özellikle disiplinlerarası çalışmalara kolaylıkla konu olabilen "değer" gibi kavramlar için çeşitli yollar ve alanlar oluşturmak gerekir. Nitekim bireylerin iyi ya da kötü kabul edilen şeyleri algılayıp bir takım davranışsal kazanımlarla yaşamına aktarması beklenir. Bu açıdan aile kurumu, okul ve bulunduğu sosyal çevre bu aktarımın temel alanlarını oluşturur.

Değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde son zamanlarda en fazla kullanılan dört temel yaklaşım şöyledir: "Değer Telkini Yoluyla Öğretim", "Değer Açıklama Yoluyla Öğretim", "Değer Analizi Yoluyla Öğretim" ve son olarak "Örtük Program Yoluyla Öğretim" yaklaşımlarıdır.

3.3.1. Değer Telkini Yoluyla Öğretim

Telkin yoluyla değer öğretimi, değer aktarımı için 1970 yılında Blanchette ve onun arkadaşları tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Telkin yöntemi değerlerin

doğrudan aktarımı şeklinde kullanılır. Burada ki amaç bir takım değerlerin benimsenmesini sağlamak ve benimsenen bu değerleri aşılmasıdır (Keskin, 2016: 255; Yıldırım, vd., 2017). Oldukça eski ve geleneksel olan bu yaklaşıma göre yetişkinler, kendi tecrübeleri sonucunda kazandığı değerleri doğru olarak kabul eder bu elde ettikleri değerleri yeni kuşakların da öğrenmesini ve benimsemesini isterler (Çelik, 2020). Bu bakış açısı değerlerin işlevini yerine getirmesi açısından uygundur.

Telkin etme yönteminde öğrenciler, kazanım haline getirilmeye çalışılan değeri okuma parçalarıyla ve bir takım etkinliklerle kazanabilir. Ek olarak bu yaklaşım rol oynama, model alma, örnek olay, çeşitli eğitsel oyunlar, taklit ve buluş yolu öğretim stratejisi gibi teknik ve yöntemleri içermektedir (Katılmış, 2010; Keskin, 2006: 255). Örneğin; örnek olay tekniği empati yeteneğini geliştirme açısından oldukça önemlidir.

Araştırmalara göre okullarda öğretmenlerin bu yaklaşımla başarısız olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni ise öğretmenlerin öğrencilerle daha kısıtlı zaman ve ortamlarda eğitim faaliyetleri sürdürmek için bir araya gelmelerinden kaynaklı olması görülmektedir. Bu bakımdan çocukların doğduğu andan itibaren en çok yanında bulunan ailelerinin bu yaklaşımda daha başarılı oldukları anlaşılmıştır (Akbaş, 2004). Telkin yöntemi kullanılarak, değer eğitimi yapılacak bir sınıfta ilk olarak telkin edilmek istenilen değer ne olduğu, istendik davranışa yönelik kazanımların tespiti, değere uygun öğretim yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ve sınıfa uygulanması ile sonucun değerlendirilmesini kapsamaktadır (Keskin, 2016; 255).

3.3.2. Değer Açıklama Yoluyla Öğretim

Değer açıklama, diğer bir ismiyle değeri belirginleştirme yaklaşımı ünlü eğitim kuramcısı Amerikalı John Dewey'in çalışmaları örnek alınarak 1966 senesinde Rath, Harmin ve Simon tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır (Doğanay ve Sarı; 2004). Bu yaklaşıma göre bireyler kendi değerlerinin farkına varır. Bireyin hayat değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Bir başka ifadeyle değer açıklamadaki amaç, öngörülen değerleri kazandırma olmayıp, asıl olanın bireyin kendinde var olan değerler üzerinde düşünmesini gerçekleştirerek, değerlerinin farkına varmasını sağlamaktadır (Aydın, 2013: 4; Keskin, 2016; 256; Simon, vd., 1972: 20). Karar alabilme becerisi gelişmiş bireylerin kendi öz değerlendirmeleri de gelişmiş bireylerdir. Bu nedenle kendileri için neyin iyi ya da kötü olabileceğinin farkındadırlar.

Değerin açıklanması yaklaşımı, bireye bir değer kazandırılması üç başlık altında gerçekleştirilir. Bunlar; "Seçme", "Ödüllendirme" ve "Davranma" aşamalarıdır. Bu aşamaların için de farklı şekillerde adımlar bulunmaktadır (Doğanay ve Sarı, 2004).

Aşağıdaki tabloda aşamalarla birlikte diğer adımlar gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Değer Açıklama Yaklaşımında Değer kazandırmaya Yönelik Aşamalar

SEÇME	ÖDÜLLENDİRME	DAVRANMA
Çocukların özgürce seçim yapmasını özendirme	Çocukları neyin ödüllendirilip korunduğu konusunda düşünmelerini özendirme	Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme
Seçme durumuyla karşılaştığında, alternatif seçenekler oluşturmaya yardımcı olma	Seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma	Yaşamın daha sonraki anlarında bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma
Her bir alternatifin doğurguları üzerinde düşünülerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma		

(Doğanay ve Sarı, 2004: 361)

Bu yaklaşımı kullanan öğretmenler, öğrencilerin mantıklı düşünme ve özgürce düşündüklerini söyleyebilme noktasında saygılı ve öğrencilerin kendi değerlerini ortaya koymasında yol göstericidirler (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016). Öğretmenlerin rehber olduğu bu yaklaşımda öğrenciler aktif olarak rol alır.

Welton ve Mallon, 1980 sonrası değer açıklama yaklaşımına yönelik bir takım eleştirilerin varlığından söz etmişlerdir. Buna göre; öğrencilerin gizlilik haklarının ihlal edildiğinden, öğretmenlerin birer psikiyatrist ya da danışman görevi üstlendiğinden, tüm değerlerin aynı olduğu ve etik, estetik, ahlaki olan ya da olmayan değerlerin birbiriyle karıştığı ifade edilmiştir (Doğanay ve Sarı, 2004; 361-362).

3.3.3. Değer Analizi Yoluyla Öğretim

Değer analizi "Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu" tarafından geliştirilmiş olup, oluşan değer sorunlarına mantıksal çerçevede çözümler üretmeyi hedefler. Değer analizi, öğrenciye sınıf içinde veya dışarıda nasıl davranılması gerektiği konusunda öğüt ve direktifler vermeye karşı çıkarak karşılaşılan problemlerin bilimsel araştırma metotları ve bilimsel bilgiye dayanarak analiz edilmesini öngörür. (Keskin, 2016: 256; Meydan, 2014: 102). Problem çözmeye yönelik olan bu yaklaşım öğrencileri araştırmaya sevk ederek, bilimsel karşılaştırmalar ile durumları analiz etmeyi sağlar.

Buna göre bu yaklaşım öğrencilerin yaratıcı düşünebilen, çözüm odaklı, kriz yönetebilen ve olaylar karşısında mantıklı hareket edebilen bireyler haline dönüşmesine zemin hazırlar.

Üst düzey bilişsel süreçlerin ağırlıklı kullanıldığı değer analizi yaklaşımı, Welton ve Mallan' a gör belirlenen sekiz aşama ile uygulanır. Aşağıda değer analizinde kullanılan bu sekiz aşamadan bahsedilmiştir (Doğanay ve Sarı, 2004: 362):

Değer Analizi Uygulama Aşamaları

1. Değer sorunu belirleme
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
5. Olası çözüm yollarını belirleme
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğurgalarını belirleme ve değerlendirme
7. Seçenekler arasından birini seçme
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma

Yukarıda görüldüğü gibi değer analizi yaklaşımı değer sorununu ele alarak bilimsel aşamalarla ulaştıkları çeşitli olasılıklara ve alternatif çözüm yollarına göre sonuca ulaşır. Örneğin sınıf düzenini bozacak davranışlarda bulunmamalıyız yerine sınıf kurallarına uymazsak ne tür problemlerin ortaya çıkabileceğini kavratmak daha gerçekçi bir yaklaşımdır.

3.3.4. Örtük Program Yoluyla Öğretim

Örtük program, 1968 yılında ilk defa Jackson tarafından gündeme gelmiş ve çeşitli araştırmacılar tarafından çalışmalara konu olmuştur. Örtük program öğrencilerin resmi programda belirtilenlerin dışında kazandıkları bilgi, görüş ve değerlerdir. Eğitim sürecinde örtük program, resmi program kadar bilinmemektedir. Ancak içeriği açıkça belirtilmeyen bu programlar, içeriği çok geniş olan, ders dışı etkinlikleri de kapsayan, yazılı olmayan, sosyolojik bir kavramdır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016: 365; Yüksel, 2002: 363). Örtük programın sosyolojik bir kavram olması dolaylı öğrenmelere ortam hazırlar. Bu açıdan okul iklimi, sınıf ortamı, öğrencilerin akademik başarısı, öğretmenlerin yetkinliği ve çeşitli görüşleri öğrencileri etkileyecek ve gizil öğrenmeleri açığa çıkaracaktır.

3.4. Değer Eğitiminde Aile Faktörü

Toplum içerisinde oldukça önemli bir işleve sahip olan aile; çocuğun ilk eğitim aldığı ve sosyalleştiği önemli bir eğitim kurumudur. Toplum ilk olarak kültür çalışmalarını ailede başlatır ve böylelikle kuşaktan kuşağa aktarım süreci başlamış olur (Dilmaç ve Şimşir, 2016: 269). Nitekim bir çocuğun yetişkin bir birey olduğunda topluma anlam katması son derece önemlidir. Bir çocuğun nasıl yetişkin olacağının temelleri ailede atılır. Bu meseleyi benlik kavramı üzerinden ele almak daha doğru olacaktır. Çünkü benlik ilk ilişki içerisinde bulunduğu aile bireyleri ile şekillenir.

Buna göre benlik; bir insanın kendisini ve çevresini algılayış biçimi olarak, onun genel tutum ve davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Benlik kavramı çocuğun kendini başkalarından ilk ayırmaya başladığı iki yaşında gelişim gösterir (Kaya, 1997: 195). Bu süreçte çocuk sürekli aile ile birlikte dir. Ailenin olaylara karşı tutumu ve yaklaşımı çocuk üzerinde belirleyici unsurdur.

Cooley, Mead ve Sherif gibi bazı sosyologlar benlik kavramını ayna benlik kavramıyla açıklamışlardır. Buna göre çocuk önce yakın çevredekilerin, yani anne ve babasının kendine karşı tutum ve davranışlarını kendi kişiliğinde içselleştirip özümler. O kişilerin neden bizi bu şekilde algıladıklarını anlamaya çalışır ve bu doğrultuda benliğimizi geliştiririz. Çocuk ilk benliğini aile ortamında geliştirir. Aile, çocuk için ilk model kişiler anne ve babadır (Kaya, 1997: 196; Aslan Yılmaz, 2016: 83).

Değerler eğitimin yoğun olarak hissedildiği ilk yer, iyi bir aile ortamıdır. Burada önemli olan nokta model alınan anne ve babanın değer aktarımına ilişkin tutumlarıdır. Anne ve babanın ya da diğer aile üyelerinin değer öğretimi sürecinde kararlı ve tutarlı davranışlar sergilemesi değer öğretimi için son derece önemlidir. Ayrıca çocukların sosyal, zihinsel, ruhsal ve bedensel ihtiyaçlarının aile tarafından karşılanması mutlu, yetenekli, verimli bireyleri ortaya çıkarır. (Dilmaç ve Şimşir, 2016: 270- 271). Bu sayede çocuk okul yaşamına daha sağlıklı hazırlanırken, akademik anlamda başarı göstermeye istekli olur. Kendinin farkında olan öz benliği gelişmiş bireylerin topluma fayda sağlaması kaçınılmazdır. Değer aktarımında ve değer eğitiminde iyi yetişmiş bireylerin rolü büyüktür.

Ailede değer eğitimi sürecinin sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için bazı ilke ve prensipler şöyledir (Bayırlı, 2018: 43):

- Mutlu ve huzurlu bir aile ortamı oluşturulmalıdır.

- Çocuğun gelişim özelliklerine dikkat edilmelidir.
- Dengeli bir disiplin uygulanmalıdır.
- Çocuğa iyi örnek ve model olunmalıdır.
- Aile bireyleriyle birlikte hareket edilmelidir.
- Değerlere ilişkin bilgi verilmelidir.
- Çocuklar olumsuz çevre şartlarından korunmalıdır.

Bu ilke ve prensipler doğrultusunda aile de değerleri özümsemeye ilk adımı atmış çocuklar bundan sonraki süreçte okul yaşamı ile devam eder.

3.5. Değer Eğitiminde Okul Faktörü

Okulda değer, tıpkı bir şemsiye gibidir. Bu şemsiye altında birçok erdem ve kişilik özellikleri bulunur. Zaman zaman insana özgü bu kavramlar, birçok isimle adlandırılmıştır. Ancak her zaman okulda var olmuşlardır. (Akbaş, 2004). Eğitimin vazgeçilmez yapı taşlarından olan değerler öğrencilerin duygu durumlarını geliştiren eğitimin önemli bir ayağıdır.

Okullar, ailede edinilen değerlerin daha da sağlamlaştırılacağı ve üzerine yeni değerlerin bina edileceği ortamlardır. Okulda değerler eğitimi vatandaş yetiştirme süreci içinde gerçekleşmektedir. Bu süreçte öğretmenler planlı ya da plansız olarak, değerleri öğrencilerine aktarırlar. (Şimşir ve Dilmaç, 2016: 186; Kasapoğlu, 2013: 99). Plansız gerçekleştirilen informal eğitim öğrencilerin ders aralarında, birbiriyle iletişimleri ve arkadaşlık ilişkilerini, öğretmenlerle-öğrenci ilişkilerini ve diğer sosyal aktiviteleri kapsamaktadır. Kısacası okul iklimi her yönüyle sosyal öğrenmelerin gerçekleşmesine ortam hazırlayan önemli bir kurumdur. Ancak informal öğrenmeler olumlu olduğu gibi olumsuz öğrenmelere de yol açabilir. Bilinçli yapılan formal eğitim ise ders saatleri içerisinde belli bir programa bağlı kalınarak yapılır. Bu program olumlu kazanımlara yöneliktir ve belli bir plan dâhilinde yürütülür.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu içinde yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde değerlere yönelik önemli maddeler bulunmaktadır. Bu genel amaçlar şöyledir: (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

- Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek

- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek
- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak

Görüldüğü gibi topluma kazandırılmak istenilen ve bütün iyi özelliklerle donatılmış iyi bir vatandaş yetiştirme gayesi okullara biçilmiş rollerdir. Okul hem teorik hem de pratik bir saha olarak bu rolleri üstlenmiştir ve tüm bunlardan olabildiğince sorumludur.

Eğitimin genel amaçları; kapsamı ve hedefleri bakımından eğitim felsefesiyle açıklanır. Bu amaçlar değerler ile beslenmiş ideal insan yetiştirmeyi hedefler (Tezcan, 1985). Buradaki uygulamalar eğitim sistemi içerisinde ki bütün okulları kapsar nitelikte ve birbiriyle tutarlı amaçlarla düzenlenir. Bu sayede yetiştirilen ideal insan ortak değer kültürünün bir parçası olma yolunda topluma katkı sağlar. Okullar bu açıdan gerek yeni değerlerin aktarımında gerekse ailede kazanılan kişiliğin geliştirilmesi adına oldukça önemli kurumlardır.

Doğan Cüceloğlu, ideal insan yetiştirme hedefini "nasıl bir insan yetiştireceğiz?" sorusuyla kitabında yer vermiştir. Ona göre ideal insan, toplumla bütünleşen aynı zamanda bireysel özgürlüğü benimsemiş kişilerdir (Cüceloğlu ve Erdoğan, 2021).

Araştırmalara göre eğitim-öğretim bünyesinde okullarda değer eğitimi yapılmalı mı? sorusu sorulduğunda çoğunluk değerlerin öğretilmesi hususunda hemfikirdir ve olumlu yaklaşmışlardır. Amerika'da ve Meksika'da yapılmış olan çalışmalara göre araştırmaya katılanların büyük bölümü değerlerin öğretilmesine onay vermişlerdir. Yine Amerika' da 40.000 genç ile yapılan araştırmaya göre, gençlerin okullarda değer öğretimini desteklediği anlaşılmıştır. Bunun nedeni olarak ise, ailelerin değer eğitiminde yetersiz olması gösterilmiştir. Fakat her zaman tartışmalara konu olan değer öğretiminde ki esas tartışma okullarda hangi değer öğretileceği noktasında başlamaktadır. Bununla ilgili de yapılan araştırmalar vardır. Bir araştırmaya göre en çok önemli görülen değerden en az önemliye göre sıralamalar yapılmıştır. Araştırmaya katılanlar en çok sorumluluk ve saygı, iyi bir vatandaş olma değerlerini önemli bulmuştur. En az önemli görülen değerler ise cesaret, cömertlik, inançlı olmak, insani haklar gibi değerlerdir. (Akbaş, 2004). Buna göre daha çok evrensel nitelikli ve insan

ilişkilerini düzenleyen, hayatı kolaylaştıran ve toplumsal düzeni sağlayan değerlerin öğretilmesi istenmektedir. Özellikle okul iklimine uygun olan saygı ve diğer önemli görülen değerler birlikte yaşam kültürüne uygundur. En az önemli görülen değerler ise daha çok bireyseldir ve kişiden kişiye değişebilen, özgürlük alanı isteyen değerlerdir. Tıpkı inanç ya da cömert olmak gibi tamamen bireysel niteliklidir.

Nurettin Topçu (1997: 137)'ya göre "okulda insan ruhuna çevrilmesi bakımından iki zümre dersler okutulur. Maddi kültür ve manevi kültür dersleri. Bunların ikisi arasında denkleşmeyi sağlamak, eğitimde esaslı dâvadır. Bizim için madde ihtiyaç, mâna iktidardır". Bu sebeple eğitimin hem maddi hem de manevi yaklaşımlarla yürütülmesi eğitim-öğretim için gereklidir. Okul çatısı altında değer eğitimi son derece önemlidir. Yapılan çalışmalarda da anlaşıldığı gibi değer eğitiminin uygulanması istenmektedir. Eğitim bir bütündür. Bir öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimi için vazgeçilmezdir. Değer eğitimi duyuşsal alanla ilgilidir. Duygu gelişimi kişilik gelişiminin çok önemli bir parçasıdır. Kişiliğe dair ilk kazanımlar ailede başlarken okullar değer eğitimi daha sistematik biçimde yaparak, iyi yetişmiş vatandaşları topluma kazandırır.

3.6. Değer Eğitiminde Öğretmen Faktörü

Bu bölümde eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde ki öğretmenlerin rolüne değineceğiz. Eğitimin baş faktörü olarak öğretmenler görevleri nedeniyle öğrenciler ile doğrudan iletişim halindedirler. Bu açıdan öğretmenlerin gösterdikleri her tutum ve davranış öğrenciler için birer örnek teşkil eder. Bu nedenle değer eğitiminde öğretmenler doğrudan ya da dolaylı olsun aktif görev alırlar.

Değerler eğitiminin başarıya ulaşmasında öğretmen faktörü baş roldedir. Öğretmenlerin sınıf içerisinde öğrencilerinin davranışlarını kontrol etmesi gerekir. Sınıfta iyi ile kötü davranışların ayrımını yapmayı öğrenciye ifade etmek öğretmenin görevidir. Öğretmen örnekler vererek, öğrencinin davranışını onaylayıp onaylamadığını göstererek ve gerekçelerini açıklayarak yapması sorumluluğu altındadır. Bu durumu destekleyen bir çok araştırma bulunmaktadır. Yetişkin insanların yüzde 78'i öğretmenlerin öğrenciler için iyi bir örnek olduğunu düşünmektedir (Halstead ve Taylor, 2000: 169-173).

Değerler eğitiminde öğretmenler öğrencilerin davranışlarından sorumludur. Sınıf içinde iyi ile kötünün ayrımını yine öğretmenler sağlar. Öğretmen bunu,

davranışı onaylayıp onaylamadığını belli ederek gerçekleştirir. Hatta bununla ilgili öğretmenlerin, öğrencilere iyi örnek olduklarına dair görüşlerin saptandığı çeşitli araştırmalarda yapılmıştır (Şimşir ve Dilmaç, 2016).

Değerler eğitiminde bir öğrencinin öğretmeninin söylediği davranışları kabul etmesi ve benimsemesi için bazı değerlerin daha ön plana çıkması gerekir. Ryan' a göre bunlardan en önemlisi güvendir. Değer eğitimi konusunda başarı sağlamış iyi bir öğretmen öğrencileri ile arasındaki güven ilişkisini sağlamış olmalıdır (Akbaş; 2004). Öğrencileri ile arasında güven duygusunu sağlamış olan öğretmenler değer aktarımında da başarı kaydedecek olan öğretmenlerdir.

"Çocukların ortak bir noktası vardır: Kulaklarını öğütlere kapar ve gözlerini örneklerle açarlar" (Dilmaç, 1999: 34). Bu söylemin değerler ile ilişkili olarak açıklaması şudur; öğretmenler değerleri pratiğe dökerek aktarmalıdır. Nitekim "birbirinizi sevin" demenin değer eğitime katkısı çok azdır. Çağdaş eğitimin aktif olduğu şu dönemde özellikle değer aktarımı, yaparak yaşayarak sağlanmalıdır. Bunun içinde özellikle duyuşsal alana hitap eden birçok öğretim yöntem ve tekniği geliştirilmiştir. Değerlerin yaşama aktarılması ve somutlaştırılması, okul öncesinden itibaren çeşitli yaş gruplarında değerlerin daha iyi anlamlandırılması açısından son derece önem arz etmektedir. Kazandırılmak istenilen değere ilişkin örnekler, canlandırma ve drama gösterileri ya da çeşitli eğitsel oyun etkinlikleri değer eğitiminde kalıcılığı sağlar. Bu açıdan rehber ve öğretici olarak öğretmenler değer eğitiminde aktif görev alırlar.

Kirschenbaum, öğretmenin sınıfta otoriter ve aşırı serbestlikte uçlarda olduğu durumlarda değer eğitimiyle meşgul olamayacağını belirtmiştir. Öğretmenin değer öğretirken başarılı olması için tanımlanmış değerlere ve bu değerleri davranışlarıyla göstermesine ihtiyaç vardır. İyi bir model olarak öğretmen, öğretim sürecinde, okulda ve toplumda yönlendirici bir rol oynayabilir (Akbaş, 2004: 95).

Lickona, sınıf içerisinde bir öğretmenin etkili biçimde değer eğitimi yapabilmesi için aşağıdaki ilkelere başvurabileceğini ifade etmiştir (Şimşir ve Dilmaç, 2016: 198) :

- Öğretmenler bir model ve yetiştirici olmayı kendilerine görev edinmelidir.
- Öğretmenler sınıfta ahlaki bir topluluk oluşturmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerine sorumluluklar vererek disiplini sağlamalıdır.
- Öğretmenler demokratik bir sınıf ortamı oluşturmalıdır.

- Öğretmenler eğitim programları aracılığı ile değerler eğitimi yapmalıdır.
- Öğretmenler işbirlikçi öğrenme yöntemlerine başvurmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerinin ahlaki yansımaları için destek vermelidir.
- Öğretmenler öğrencilerine çatışmaların nasıl çözülmesi gerektiğini öğretmelidir.
- Öğretmenler velilerle iyi ilişkiler kurmalıdır.
- Sınıf dışında da olumlu modeller kullanılmalıdır.
- Okulda istendik yönde ahlaki bir kültür oluşturulmalıdır.

Öğretmenlerin değer eğitimi gerçekleştirirken aşağıda verilen tavsiyeleri dikkate alması, kendilerinden kaynaklanan olumsuz tutumları fark etmeleri açısından önemlidir (Yazıcı, 2006: 508-509) :

- Öğrencinin bilgisi, davranışı ve hisleri üzerine odaklanarak eğitim faaliyetlerini yürütmek
- Şeref, onur, erdem ile ilgili örnekler kullanarak içerik seçimi ve değerlerin yansıtılmasını cesaretlendirmek
- Alıntılar, sözler kullanmak
- Öğrenciler için açık iletişim, tutarlılık, içtenlik ve yüksek beklentiler sağlamak
- Öğrencileri toplumsal hizmetlerde bulunmaya teşvik etmek
- Öğrencilerin heterojen gruplarda müşterek bir şekilde işbirliği yapmalarını sağlamamak
- Etik, ahlâkî olmayan ve saygısız davranışları düzeltmek
- Öğrencileri uğraştıracak özen gerektirecek işlerde ve erdemli davranışlar sergilediklerinde övgü veya takdir yoluyla onları desteklemek
- Pozitif kişisel örneklerle iyi bir model olmak
- Öğretmek, vaaz vermemek

Öğretmenler hangi branşta olursa olsun değerler ile iç içe olup öğrencileri topluma kazandırmayı amaçlamalıdır. Bunu sağlarken de öğrencilerin birer yetişkin olacağını unutmamalıdır. Bir öğrenci pekiştirildiği ve onaylandığı zaman karakteri şekillenir. Bu nedenle öğretmen gerektiğinde öğrenciyi takdir edebilmeli ve ödüllendirebilmelidir. İyi bir sınıf iklimi tüm paydaşları olumlu etkileyecektir. Hem öğrenciler hem de öğretmenler saygı, sevgi, adalet ve hoşgörü gibi değerler ile sınıf iklimine katkı sağlayabilmelidirler.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcı Bilgileri

Tablo 4.1. Katılımcı Bilgileri

KATILIM CI	BRANŞ	CİNSİY ET	YA Ş	ÖĞRET MENLİK SÜRESİ	GÖRÜŞME TARİHİ	GÖRÜŞM E SÜRESİ	DEĞE R EĞİTİ Mİ ALDIN IZ MI?
Ö1	Beden Eğitimi	Kadın	37	13	20.12.2021	22:27	HAYIR
Ö2	İngilizce	Kadın	34	8	20.12.2021	19:05	HAYIR
Ö3	Fen Bilimleri	Kadın	47	23	20.12.2021	18:17	HAYIR
Ö4	Teknoloji ve Tasarım	Kadın	54	30	20.12.2021	11:33	HAYIR
Ö5	Matemati k	Kadın	36	11	20.12.2021	27:16	HAYIR
Ö6	Müzik	Erkek	44	20	20.12.2021	14:41	HAYIR
Ö7	Rehberlik	Kadın	49	25	21.12.2021	23:10	HAYIR
Ö8	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Kadın	43	9	21.12.2021	20:43	HAYIR
Ö9	Fen Bilimleri	Erkek	51	26	21.12.2021	16:10	HAYIR
Ö10	Matemati k	Erkek	42	18	27.12.2021	25:34	HAYIR
Ö11	Sosyal Bilgiler	Erkek	54	27	27.12.2021	19:47	HAYIR
Ö12	Görsel Sanatlar	Kadın	47	22	30.12.2021	23:00	EVET
Ö13	Müzik	Kadın	43	18	10.01.2022	13:53	NÖTR
Ö14	Sosyal Bilgiler	Kadın	54	29	10.01.2022	15:06	HAYIR
Ö15	Türkçe	Erkek	45	20	10.01.2022	26:14	EVET
Ö16	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Kadın	41	12	30.11.2022	16:54	EVET
Ö17	Bilişim Teknolojil eri	Kadın	45	20	30.11.2022	15:42	HAYIR
Ö18	Bilişim Teknolojil eri	Erkek	47	23	30.11.2022	24:00	EVET
Ö19	Görsel Sanatlar	Erkek	64	40	30.11.2022	20:43	EVET
Ö20	Türkçe	Kadın	46	22	01.12.2022	17:31	HAYIR
Ö21	İngilizce	Kadın	45	19	01.12.2022	24:31	HAYIR
Ö22	Teknoloji ve Tasarım	Kadın	44	16	01.12.2022	20:10	HAYIR
Ö23	Beden Eğitimi	Erkek	51	25	6.12.2022	23:29	EVET

Ö24	Rehberlik	Kadın	47	25	6.12.2022	Görüşme yazılı olarak gerçekleşmiştir.	EVET
-----	-----------	-------	----	----	-----------	--	------

Bu bölüm, değer eğitimi kapsamında öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulguları kapsamaktadır. Buna bağlı olarak çalışmamızda elde edilen verilere uygun olarak temalar, kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Aşağıda ki tabloda 5 ana tema belirlenmiş olup bu doğrultuda kategori ve alt kategorilere yer verilmiştir.

Tablo 4.2. Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

TEMALAR	KATEGORİ	ALT KATEGORİ	ALT KATEGORİ
1. Değer Eğitimi	1.2. Değer Eğitimi Nedir: "Bizi Biz Yapanlar"	1.2.1. Değer Eğitiminin Önemi 1.2.2. Değer Eğitimine Bakış	
2. Değer Eğitimi Uygulamaları	2.1. Uygulama Yöntemleri 2.2. Uygulamada ki Başarılar 2.3. Uygulamada ki Çalışmalar 2.4. Öğrenci Bireysel Farklarının Etkisi 2.5. Farklı Disiplinlerin Rolü		
3. Öğretmen-Değer Eğitimi İlişkisi	3.1. Önem Verilen Değerler: İlk Üç Sıralama 3.2. Değer Eğitimine İhtiyaç Duyulan Alanlar	3.1.1. En Önemli Değer	
4. Öğrenci Davranışları	4.1. Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Faktörler 4.2. Tutum, Davranış Ve Değerler		
5. Öğretmen-Öğrenci İlişkisi	5.1. Saygı, Sevgi Ve Güven İlişkisi 5.2. Karşılaşılan Sorunlar 5.3. Rol Model Olarak Öğretmen Konumları	5.1.1. Saygı, Sevgi Ve Güven: Somut Örnekler	5.1.1.1. Güven İlişkisi 5.1.1.2. Sevgi İlişkisi

4.2. Değer Eğitimi

"Değer Eğitimi" teması " Değer Eğitimi Nedir: "Bizi Biz Yapanlar" kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategori ise 2 alt kategoriye ayrılmıştır: "Değer Eğitiminin Önemi" ve "Değer Eğitimine Bakış."

4.2.1. Değer Eğitimi Nedir?: "Bizi Biz Yapanlar"

Değer eğitimi; bireyi iyiye sevk ederek toplumsal uyumun gerçekleşmesinde büyük rol üstlenir. Değerler eğitimi, değerlerin farkında olan yetkin ve karakter sahibi

bireyleri topluma kazandırmak hedefiyle okullarda verilen bir eğitimidir (Kınacı, 2018). Nitekim değerlerin teşekkül alanı birey ve toplum ile yakından ilişkilidir. Parsons' a göre toplumsal yapıyı oluşturan ve bir takım normlar ve değerler ile faaliyete geçen "alt-sistemler" sosyal sistemin örüntü faaliyetlerini gerçekleştirir (Çınar, 2007). Bu açıdan katılımcı görüşleri ve değerlerin bütünleştirici ya da işlevsel oluşu Parsons ile örtüşmektedir.

Toplumsal karakter yapısının ve ortak kültürel mirasının önemsendiği değer eğitimi tanımlamaları, "Erol Güngör" ün değer mekanizmalarını Türk toplumuna uyarlaması girişimini destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

"Değerler eğitimi geçmişten günümüze kadar getirdiğimiz aslında bizim Türk milleti olarak çok da önemsedığımız değerlerin, değerler eğitimi adı altında tekrar kazandırılmaya çalışılması..." (Rehber Öğretmeni, Kadın, 25 Yıl).

"Değerler eğitimi bir insanın insanca insana yakışır şekilde yaşaması için gerekli olan eğitimin tamamıdır. Ahlaki, dini, milli, bütün yönleriyle her alanda bir insanın insana yakışır şekilde yaşaması için sahip olması gereken donanımdır diyebilirim." (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi, Kadın, 9 Yıl).

Toplumsal yapı içerisinde bir arada yaşama faaliyetlerini kolaylaştıran, birey ve toplum çatışmasını engelleyen, toplumsal uyumu gerçekleştiren ve insan davranışlarını iyi olana yönelten özelliğiyle karşımıza çıkan değerler eğitimi; benzer nitelikte diğer görüşler ile ahlak, etik, dini ve milli değerler kavramları etrafında şekillenmiştir. Bu tanımlamalarda, Türk kültürünün değerleri geçmişten bu güne içinde barındırdığını, değer eğitiminin ise bu değerleri yeniden kazandırma faaliyeti olarak algılandığını görüyoruz.

Diğer bazı tanımlamalarda ise değer eğitiminin evrensel nitelikleri kapsadığını, insanların ve toplumların etnik kökenlerinden bağımsız olarak ele alındığını görüyoruz.

"Dünyada insanların yani dilinden, dininden, ırkından bağımsız olarak birbirleriyle yaşadıkları toplumda uydukları zaman daha bunların yaşantılarını daha uyumlu hale getirecek, birbirlerini anlamalarını sağlayacak bazı değerler ya da bazı kavramlar... Herkesi kapsayan kavramlar olarak düşünüyorum ben" (İngilizce, Kadın, 45 Yıl).

4.2.1.1. Değer Eğitiminin Önemi

19. Milli Eğitim Şura kararlarına göre "Öğretim Programlarında" ahlak ve değer eğitimi ile ilgili maddelere yer verilmiştir. Bu yönden değer eğitimi planlamasına gidilmiştir (Demir ve Yılmaz, 2022: 98). Akademik başarının değer eğitimi olmadan tam gerçekleşmeyeceğini, eksik kalacağını vurgulayan katılımcılar için olumlu sayılabilen 19. Milli Eğitim Şura kararları bu noktada önemlidir. Çünkü sadece

akademik bilgilerin yer aldığı müfredatlar artık değerler eğitimi ile desteklenmiş ve post-modern yapı içerisinde, öğrencilerin kişilik özellikleri dikkate alınmıştır.

"...Değerler eğitimi olmadan verdiğimiz eğitim aslında yarım kalır, eksik kalır. Çocuk öğrendiğini doğru kullanmazsa doğru elde edilen bir ürünü doğru kullanmakta var yanlış kullanmakta var bilgi yanlış yola gider o yüzden son derece hayati önem taşır...Şimdi ilaç üreten bir kişi zehir de üretiyor panzehirde üretiyor. Zehir üretecek eğitimi de sizden alıyor panzehir üretecek eğitimi de sizden alıyor. Dolayısıyla bizim burada şifa olacak eğitimi üretmemiz lazım." (Teknoloji ve Tasarım, Kadın, 16 yıl).

Bu görüşlere karşıt sayılabilecek diğer bir katılımcıya göre;

"Belli bir kurum tarafından tek başına verilecek bir eğitim olmadığını düşünüyorum. Bütün topluma yayılarak devam etmesi gereken bir eğitim olduğunu düşünüyorum. Sadece okulda, sınıfta veya okulda belli etkinliklerle sağlanabilecek bir eğitim olduğunu düşünmüyorum. Çünkü insan sadece okulda şekil alan bir varlık değil. doğumundan önce anne karnından itibaren varlığını geliştirerek devam eden bir varlıktır " (Rehberlik, Kadın, 25 Yıl).

4.2.1.2. Değer Eğitimine Bakış

Öğretmenlerin değer eğitimine bakışı incelendiğinde, değer eğitiminin gerekliliği etrafında şekillenen bakış açılarına ulaşılmaktadır. Aşağıda buna yönelik öğretmen görüşleri şöyledir:

"Daha erken yaş gruplarında okutulması, zorunlu olması gereken bir ders olarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ailelerin çocuklarını yetiştirme biçimleri; Din, dil, ırk, kültür. Biz çok kozmopolit bir coğrafyada yaşıyoruz. Dolayısıyla çok farklı bireylerin bir arada toplandığında uyum sağlamaları çok fazla problem çıkarıyor. En azından bir ortalamada onları buluşturmak daha iyi olur" (Beden Eğitimi Öğretmeni, Kadın, 13 yıl).

"...gençliğimizin bu konuları küçük yaşında almadıklarını, gerekli olduğunu düşünüyorum ve olması gerekir diye düşünüyorum" (Fen Bilimleri Öğretmeni, Erkek, 26 yıl).

Bilir de (2022) yapmış olduğu "Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşlerinin İncelendiği" tez çalışmasında değer eğitiminin küçük yaşlarda verilmesi gerekliliği konusunda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ayrıca ilk görüşte kozmopolit özellikli Anadolu coğrafyasının ve kültürünün ortak değerler etrafında şekillenmesi düşüncesi de değerlendirmelerimiz arasındadır. Bunun en temel nedeni ise farklılıkların çatışmaya yol açacağı düşüncesidir. Alıntıdan ulaştığımız diğer bir yorum ise değer eğitiminin belirli bir sistem içinde bir ders olarak okutulması düşüncesi karşımıza çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı' nın 2022 yılında "Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı" örneği hazırlamış olması, bir ders olarak okutulmasa bile değerler eğitiminin sistemli olması yolunda önemli bir adımdır (MEB, 2022).

Değerler eğitiminin ders olarak okutulması konusunda ki bir görüş de şöyledir:

"Değerler eğitiminin olması gerektiğini düşünüyorum. Bizim çocukluğumuzda ortaokulda davranış dersi vardı. Ahlak dersinde, Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin dışında, bir de Vatandaşlık bilgisi diye bir dersimiz vardı. Bizim vatandaşlık bilgisi dersinde bu değerler eğitimiyle ilgili bilgileri orada alırdık. Şimdi yok. Bir de müfredat peşinde koştuğumuz için derslerimizde o eğitimi veremiyoruz. Toplumun, yozlaştığını yani davranış yönünden bir çöküntüye doğru gittiğimizi düşünüyorum ben. Yani gençliğimizin bu konuları küçük yaşında almadıklarını, gerekli olduğunu düşünüyor ve olması gerekir diye düşünüyorum" (Fen Bilimler Öğretmeni, Erkek, 26 yıl).

Öğretmenlerin ortak payda da bakış açıları bir önceki görüşü destekler nitelikte olduğu, birbirini tamamlayan fikirleri ortaya çıkardığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu anlamda genel çerçeve öğretmenlerimizin ortak bakışının, değer eğitiminin gerekliliği, değerlerin yozlaştığı ve yeniden kazandırılması gerektiği, küçük yaşlarda değer eğitiminin varlığı ve yaşam boyu sürdürülmesi, toplumsal düzenin işleyişi gibi kavramlar etrafında şekillendiği değerlendirilmiştir.

4.3. Değer Eğitimi Uygulamaları

Değer eğitimi uygulamalarının incelendiği bu tema 5 kategoriden oluşmaktadır.

4.3.1. Uygulama Yöntemleri

Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamaları kullanırken kullandığı yöntemlerin irdelendiği bu kategoride öğretmenlerin çeşitli yollara başvurduğu değerlendirilmiştir. Örtük öğrenmelerle yürütülen değer eğitimi uygulamaları bir plan (günlük plan, yıllık plan) dahilinde yapılmamaktadır. Bu nedenle her öğrenciye ulaşmanın yetersiz olacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin kullandığı yöntemlerin değerler ile beslendiği ve bu minvalde şekillendiği görülmektedir. Nitekim öğretmenlerin verdikleri cevaplarda, her yöntem bir değeri kazandırmak üzere kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

"Ben bir öğretmen olarak değerler eğitimi çocuklara genelde empati kurdurarak yaptırmaya çalışıyorum. Çok fazla problemle karşılaşabiliyoruz sınıflarımızda. Örnek veriyorum. Bir çocuk bir arkadaşına karşı kötü bir davranışta bulunduyorsa önce onu kendi yerine koymasını istiyorum. Sana birisi bunu yapsa ne hissederdin? ve yahut senin ailene senin kardeşine herhangi birisi böyle bir davranışta bulunsa ne yapmayı ne düşünürsün şeklinde bir şekilde yapmaması gereken davranış ahlaki alması gereken o ahlaki edindirmeye çalışıyorum. (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 8 yıl).

"Sınıfta olsun, dışarıda olsun yanlış bir davranış veya hoşumuza gitmeyen toplumun istemediği, benimsemediği davranışları ya öğrenciyi bireysel olarak çağırıp konuşuyoruz arkadaşların içerisinde rencide etmeden, onları kırmadan düzeltmeye çalışıyoruz veya ailelerin aileleri ile irtibata geçerek çok kötü olan davranışların düzeltilmesi yoluna gidiyorum. (Fen Bilimleri Öğretmeni, Erkek, 26 yıl).

"Önce bana bu karakteri veren aileme, anneme, babama çok teşekkür ederim. Ben buradan aldığımı önce çocuğuma veriyorum. Sonra girdiğim sınıflardaki artık kendi çocuğumuz gibi olan öğrencilere veriyorum. Almak isteyene veriyorum. Almak istemeyene yapacak bir şeyi yok. Ben elimden geleni yapıyorum...aileleri

ne verirse onla beraber geliyor. Ders başarısı her zaman artırılabilir ama bir çocuğun değerler eğitimi ne ise beşinde ne ise on beşinde de aynıdır." (Beden Eğitimi Öğretmeni, Erkek, 25 yıl).

Yukarıda verilen öğretmen görüşlerine göre değerlerin yeri geldikçe uygulandığı değerlendirilmektedir. İlk görüşte, öğretmen tarafından problemlili görülen bir davranışa müdahale noktasında değerler eğitimi uygulanmıştır. Bu plansız gerçekleşen bir durumdur. İkinci görüşe göre, olumsuz olduğu düşünülen davranışlarda birebir konuşmalar ile değer eğitimi uygulanmaya çalışılmıştır. Sınıf ortamından okul dışına taşınan durumlar olduğu görülmekte ve aileleler ile irtibata geçilerek okul düzeni korunmaya çalışılmaktadır. Fichter (2001), bir kurumda kullanılabilen değer dizgisinden bahseder. Toplumsal yapılar özellik ve niteliklerine göre çok çeşitlilik gösterirler. Dolayısıyla, yapının her zaman yön, zaman ve içindeki kişiye göre, hareket içinde olduğunu göz önünde bulundurması gereği vardır (Aslan, 2001: 20). Değer eğitimi uygulamalarında plansız yapılan her bir faaliyet aslında okul ikliminin işlevine yönelik gerçekleşmektedir. Öğrenci davranışları okul düzeni için önemlidir. Eğitim-öğretimin yapılabilmesi adına öğrenci ve öğretmenler rollerini bilmelidirler.

Örtük öğrenmelerin çoğunlukta olduğu değer eğitimi uygulamalarında, bir öğretmen görüşüne göre planlı şekilde uygulama yapıldığı yönündedir. Bunun en büyük sebebi branşı ve çalışma şeklidir. Her aya bir değer koyarak dersini işleyen Rehber Öğretmenimiz öğrencilerine sistemli olarak davranış kazandırmaya çalışmaktadır.

"Bir plan dahilinde her aya bir değer koyduk. Bir ay hoşgörüyü işliyoruz bir saygıyı bir ay empatiyi işliyoruz. bunu okulun rehberlik panosunda çıktılar halinde görseller halinde veriyoruz. Okulun yine Instagram ya da Facebook sayfasında çıktılar yaptığımız çalışmaları o ay içerisinde yapmamız gereken çalışmaları koyuyoruz. Onun dışında sınıf öğretmenlerine derste rehberlik saatinde işlemeleri için etkinlikler var zaten değerler eğitimi etkinlikleri var bu etkinlikleri veriyoruz. Onlar tabi bu konuda özgürler ister o etkinliği yapabilirler isterlerse tamamen farklı bir şeyde yapabilirler." (Rehber Öğretmeni, Kadın, 25 yıl).

4.3.2. Uygulamadaki Başarılar

Bu kategoride öğretmenlerinin değer eğitimi uygulamalarında başarı gösterip göstermediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Nitekim öğretmenlerin şimdiye kadar değer eğitiminin varlığını önemseydiğini ve farkındalık sahibi olduklarını görüyoruz. MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan 15 tema ile karşılaştırma yaptığımızda, kazandırılmak istenilen temaların birbiri ile örtüştüğünü değerlendirebiliriz. Bu noktada Meb bünyesinde var olan değer kriterleri ışığında

öğretmenlerin başarılı olduğu anlaşılmıştır. Ancak her öğrenciye ulaşma konusunda yüzde yüz başarı sağlanamamaktadır. Aşağıda bununla ilgili görüş şöyledir:

"Yüzde yüz başarı mümkün değil. Burada 805 öğrenci var hiç bir ders için hiçbir konu için yüzde yüz dönüt alma imkanınız yoktur. Müzik etkili bir silahtır. Tahrip gücü yüksek bir silahtır müzik. O yüzden tabi ki kalbine dokunduğumuz öğrencilerimiz oluyor davranışlarını düzelttiğimiz sevgiyi, sanatı, kibarlığı, iyiliği, kalbine nakış ettiğimiz çocuklar elbette oluyor." (Müzik Öğretmeni, Erkek, 20 yıl).

"Tabii ki başarılı olduğumuzu düşünüyoruz. Yani başarılı olmazsak zaten biz eğitimin, hani eğitim öğretimin eğitim boyutunu o zaman gerçekleştirememiş iz demektir. Bizim öncelikli hedefimiz çocuktaki işte olumlu davranış değişikliği. Zaten eğitimin de anlamı bu. Yani çocukla, hani bir öğrencide, bir çocukta, bir bireyde istedik davranış değişiklikleri oluşturmak gerekiyor. Bu davranışa dönüşmediği, sadece anlık bir şey olduğu zaman zaten biz başarılı sayılmayız. Başarılı sayılmadığını zaman da topluma düzgün bireyler yetiştiremiyoruz demektir. O yüzden şu ana kadar ki yapmış olduğum meslek hayatımda öğrencileri bu anlamda olumlu yönde etkilediğini düşünüyorum (Matematik Öğretmeni, Erkek, 18 yıl)."

Matematik öğretmenimiz olan katılımcımızdan ek olarak başarının zaman aldığı yönünde çıkarımlarda bulunulmuştur.

Genel anlamda öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında başarıya ulaştıklarını ancak bu başarının yüzde yüz olmadığı noktasında görüşler mevcuttur. Yani birebir kazanımlar sağladığı öğrencilerin mevcut olduğunu fakat hiç ulaşamadıkları, iletişim açısından kapalı olan öğrencilerinde bulunduğunu ve çabaların yetersizlikle sonuçlandığını ifade etmişlerdir.

4.3.3. Uygulamadaki Çalışmalar

Bu kategoride Öğretmenlerinin değer eğitimi uygulamalarında yapmış olduğu çalışma ya da proje olarak gerçekleştirdikleri faaliyetleri değerlendirilmektedir. 19. Milli Eğitim Şura Kararlarında öğretim programlarının çocukların özgüven becerilerini ve birey olma bilincini geliştirmeye aynı zamanda okulda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmesine yönelik bulunan maddelerin öğretmenler tarafından dersleri kapsamında uygulandığını görmekteyiz (MEB, 2014: 1-16). Aşağıda bu minvalde görüşler ve açıklamaları yer almaktadır:

"Pandemiden önce şöyle bir çalışmam vardı kendi rehberlik sınıfımda bizim değerler ile ilgili değerlerimizi içine alan bazı somut davranışları yaklaşık işte 30 40 tane davranışları mesela bu toplumda iyilik yapmak olarak anlatılabilir bunlar. Bir torbamız vardı bizim bir projeydi. Sınıfıma uyguladım bu 30 40 tane iyi davranışı bir kağıda yazarak torbaya atmıştık. Her hafta oradan bir öğrenci bir tane kağıt çekiyordu o kağıtta ki iyiliği o hafta boyunca gerçekleştiriyoruz. Kimisi çekiyor pazarda birisinin poşetini taşır. Kimisi komşunun bakkalda ihtiyacını giderir. Kimi işte gördüğünde suya ihtiyacı olan bir fidana su vermek gibi bunu dönem boyunca bir yılın bir dönemi boyunca uygulamıştık..." (Türkçe Öğretmeni, Erkek, 20 yıl).

Türkçe öğretmenimizin görüşüne göre değer eğitimi çalışmaları sürece yayılmış olup yaşamın bir parçası olarak, yaparak yaşayarak, değerleri hayata transfer edebilme amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca değerlerin kazanılmasında ve davranışa dönüştürülmesinde, tüm öğrencilerin sürece dahil edilmesine önem verildiği, yeni değer fikirlerinin ortaya çıkmasına da zemin hazırladığı görülmektedir.

"Sınıfın içerisine ip getiririm ben. ipi önce karışık bir şekilde koyarım sonra düz bir şekilde koyarım. ama ulaşılacak mesafe aynıdır. sonra derim ki mesela önce düz bir yolu gidin orada giderler sonra birde karışık bir şekilde verdiğim ipleri aynı mesafeyi gidinceye kadar kullanılmamasını isterim ondan sonra o yolu da takip ederler. sonra derim ki hangisi kolay derler ki evet doğru olan doğru olan. o zaman hayatın içerisinde bunu yapmamız gerekiyor. yine yardımlaşma dayanışma çocuklarda mesela deney tarzı örnekler çok fazla ilgilerini çekebiliyor...Emanet değerini işlerken çocuklara kitap dağıtırız.. derim ki bu kitabı bir hafta sonra hiç bir zarar vermeden okuyup gelmeniz lazım. emin olabilmemiz için üç tane şartı gerçekleştirmeniz gerekiyor. bir sorumluluğunu göreviniz olan okumayı gerçekleştirmek ikinci hiç bir şekilde size emanet edilen kitaba zarar vermeyeceksiniz, üç vaktinde teslim edeceksiniz. sonra bir hafta sonra çocuklar bunu bu şekilde teslim edebiliyorlarsa evet sizler kendinize emin bireyler diyebilirsiniz. veremezlerse nerede eksik yaptık bir düşünün bakalım ya da emin olabilmek için ne kadar çaba sarf etmek gerekebiliyor" (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Kadın, 12 yıl).

Öğretmen bura da önce kullandığı ip materyali ile önce şaşırtmış ve dikkat çekme yöntemini kullanmıştır. Gagne'nin dokuz öğretim durumundan ilki olan "Dikkat çekme" öğretimde olması gereken ilk olaydır. Bu aşamada öğrenci öğrenilmesi gereken materyale uygun uyarıcılara odaklanır. (Deniz, 2020: 4099-4100). Bu yolla öğretmen, vermek istediği ana mesajı yani değer aktarımını son noktada belirtmiştir.

Emanet değerini ise yine uygulamalı olarak kazandırmaya çalışmış ve bunun için kitapları kullanmıştır. Bu çalışmasında öğretmen hem öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırmada hem de okuması için verilen kitaba sahip çıkması noktasında öğrencilerine değer eğitimi uygulaması yapmıştır. Ayrıca uygulamalar için zaman kısıtlaması getirerek de zaman yönetimini geliştirmeyi hedeflemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan öğretmen hem emanet bilinci, hem sorumluluk, hem de zaman yönetimi noktasında öğrencinin öz düzenleme kapasitesini de geliştirmeyi amaçlamış olduğu değerlendirilmektedir.

Aşağıda verilen diğer görüşte ise öğretmen öğrencisi ile birebir çalışmış ondaki yeteneği keşfetmiş ve onu yarışmalara dahil ettiği görülmüştür. 19. Milli Eğitim Şura Kararları ile örtüşen bir çalışma olan bu uygulama, yetenek gelişiminin izlenmesi yolunda öğrencinin yaratıcı düşünme becerisine katkı sağladığı değerlendirilmektedir (MEB, 2014: 1-16).

"3 4 sene önce bir Iraklı kızım vardı. Şems diye çok başarılı bir çocuk. Çizimleri mükemmel. Babası aynı zamanda sokak ressamı fakat özellikle renk konusunda çocuğumuz zorlanıyordu. Baktım çizimleri çok güzel geliştirebiliyor. Ben de biraz üzerinde durdum ve bu öğrencimiz İlk adım Belediye Başkanın resmini ve Büyükşehir Belediye Başkanın resmini kara kalemle çalıştı. Ve okul olarak da onu hediye olarak sundular. Yani çocuğumuz gerçekten büyük bir atılım gerçekleştirdi. Ve inanın her sene ziyaretime gelir ve teşekkür eder" (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Erkek, 40 yıl).

Değerlerin açıklanması yaklaşımına göre "Seçme", "Ödüllendirme" ve "Davranma" aşamalarını gördüğümüz bu görüş; Çocukların özgürce seçim yapmasını özendirme, seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma ve çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme aşamalarıyla tanımlanabilir (Doğanay ve Sarı, 2004: 361). Öğrencinin resim yeteneğinin desteklenmesi ve ödül ile onaylanması bu yaklaşımın en çarpıcı örneği sayılabilir.

Son olarak, Schwartz'ın Değer Sınıflandırmasında yer alan "Özyönelim" değer grubu kapsamında yaratıcı olmak, kendi amaçlarını seçebilmek gibi değerler öğretmen tarafından öğrenci de gün yüzüne çıkarıldığı değerlendirilmektedir (Akbaş, 2004).

4.3.4. Öğrenci Bireysel Farklarının Etkisi

Öğrenci bireysel farklarının değer eğitimi uygulamalarına etkisinin incelendiği bu kategoride öğretmenlerin sadece değer eğitime değil tüm eğitim öğretim faaliyetlerine bakışı anlaşıldığı düşünülmektedir. Öğretmenlerin genelinin çağdaş eğitimi benimsediğini, bireysel farklılıkların varlığını kabul ettiğini, kişisel ilgi alanlarının olduğunu ve her bireyin özel olduğunu benimsemiş olduğu görülmektedir. Bu bakış açısı aslında değer eğitiminin özünü oluşturmaktadır.

Öğretmenler çocukların bireysel farklılıklarının aile ve geldiği çevre etkisiyle olabileceğini bu açıdan adil olunması gerektiğini her öğrencinin aynı şartlarda yetişmediği sonucuna ulaşmıştır. Sosyolojik olarak "ayna benlik" kavramı ile değerlendirebileceğimiz bireysel farkların oluşumu, çocuğun anne ve babasının kendine karşı tutum ve davranışlarını kendi kişiliğinde içselleştirip özümlemesi ile meydana gelerek öznellemektedir (Kaya, 1997: 196; Aslan Yılmaz, 2016: 83).

Aşağıda aile faktörü ile ilgili görüşler şöyledir:

"Rehberlikte, psikolojik danışmada kalıp bir şey hiç bir zaman yoktur. her zaman bireysel farklılıklara yönelik olarak öğrenciyle görüşürüz. Her öğrenciye aynı çözüm yöntemini söyleyemezsiniz. çocuk mesela asosyaldır diyelim ki tutup da onun yaşadığı bir problemi sen halledebilirsin, sen onunla bireysel görüşebilirsin demeyiz. o noktada başka bir çözüm yöntemini seçeriz. ya da çocuğun aile ile bir problemi vardır aileyi de tanıyoruzdur, aileyle halletmeniz mümkün değildir, bazen diyorsunuz ki çocuk o ailenin içinde çok bile iyi. O zaman sizin bir şeyler yapmanız gerekir. bireysel farklılıklar her alanda matematikte, fen bilgisinin de dikkat etmesi gerekir" (Rehberlik Öğretmeni, Kadın, 25 yıl).

"Evet kesinlikle yaşadıkları ortam yetiştikleri ortam çocukların davranışlarının neden olduğunu...Misal Ayşe. Ayşe neden hırçın? Ayşe neden saygısız ya da neden sessiz. Biliriz yani çocuğun alt yapısında sıkıntısı olan öğrenciyi. Onu da değerlendirirken ona göre değerlendiririz. Kazanmak için ve onu değerler eğitiminde ki bilgileri aşlamak için bir tık daha çaba sarf ederiz. Bire bir ilgilendiğin öğrenci her zaman sana dönüş sağlar. Diyelim ki bir öğrenci değerler eğitiminde hoşgörü yapmıyor, arkadaşlarına saygısız davranıyor herkesin hakkına giriyor. O çocukla birebir görüşme yaptığında ve ona saygı gösterdiğinde sen de ona değerler eğitimi kapsamında yaklaştığında o çocuktan dönüş almama şansın yoktur bu bütün çocuklar için geçerli" (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Kadın, 22 yıl).

"Hiçbir öğrenciyi aynı görmek mümkün değil, karşınızda her bakışta başka bir göz var yani, hepsine ayrı bir şekilde ulaşmak zorundasınız, yoksa olmuyor çocuğu derse katmak için ona yakın olduğunu hissettirmek göz teması kurmak gerekiyor. Şu an kaynaştırma öğrencilerimiz var arada bir geliyor çocuk, geldiği zaman annesi zor götürüyor, şarkı söylememize katılıyor, onunla konuştuğumuz için çok hoşuna gidiyor, böyle kattığımız çok öğrenci var" (Müzik Öğretmeni, Kadın, 18 yıl).

"Yani bir kere yetiştigi geldiği kültüre bakıyoruz . Yaşadığı sahip olduğu aile düzenine bakıyoruz. Şimdi küfür söylemek çok kötü bir şeydir. Küfür söylememeliyiz argo konuşmamalıyız diye konuştuğumuz öğrencinin aile yapısı bizim için çok belirleyicidir. Anne babası ayrı bir çocukla görüşüyorsanız bu çocuk ortalama bugün 14 15 yaşındaysa ve ailesi daha yeni ayrılmışsa anne babalarının kavgalarının büyük bölümüne şahitlik etmiş çocuklardır. Şimdi siz bunlarla efendime söyleyeyim her şeyi süt liman olan çok iyi bir ailede şartları iyi bir yerde yetişen çocukla aynı muameleyi yapamazsınız..." (Türkçe Öğretmeni, Erkek, 20 yıl).

"Her zeka seviyesinden ve her sosyokültürel ve ekonomik ortamların farklı olan öğrencilerde bizim çevremizde oluyorlar. İster istemez de aileleri de aynı şekilde yansımış oluyorlar şimdi çocuk tek başına yetişmiş tek bir çocuk ise ya da anne baba çalışıyorsa ya da ayrırsa çocukların hepsinin ihtiyacı bambaşka şeyler. Eğer çocuğun annesi babası yoksa başını çok fazla okşuyoruz ona bedensel teması yasal sınırlar içerisinde ne yapıyoruz daha çok onunla vakit geçirmek bu ihtiyacını gidermeye gayret gösteriyoruz. Eğer çocuğun zekasal bir sorunu varsa onun anlayabileceği bir şekilde basit ve somut örnekler eğer işte çocuk hani ahlak yaşıyla zeka yaşı da farklı olmak nihayetinde bilgide her şeyin temelin de olduğu için çocukta bunu anlayabilmesi gerekli onların anlayabileceği örnekler veriyoruz somutlaştırabiliyoruz ve yahut nasıl diyeyim kimisine yaparak yaşayarak gösteriyoruz kimisine soyut kavramlar ile her çocuğun anlayabileceği şekilde kavrayış şekline göre uygulamamız söz konusu" (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Kadın, 12 yıl).

"Her bir ailenin yapısı farklı. Çocuklar neler yaşamış geliyorlar karşımıza biz bunları bilmiyoruz. Biz onları sadece öğrenci olarak değerlendiremeyiz. Karşımızda o kadar sorunlarını aşmış da derse gelmiş öğrenciler olabiliyor ki biz bunları toplantılarda falan tespit ettiğimiz zaman ki biz derste de tespit etme şansımız olduğunda arkadaşlarımızla paylaşıyoruz. Bireysel farklılıklar kişiden kişiye, daha doğrusu büyütülmüş tarzıyla, genetik faktörlerle her şeyle değişiyor. Zaten çocuklar aynı tepkileri aynı şekilde veriyorsa orada bir sıkıntı var, bir sıkıntı var yani o zaman korku var ya da bir endişe var ya da ilgisizlik var diyebilirim. Ama her çocuk özeldir. Kimse kötü değildir" (Teknoloji Ve Tasarım Öğretmeni, Kadın, 16 yıl).

Yukarıda benzer nitelikte görüşler olan alıntılar öğrencilerin aynı şartlarda olmadığı düşüncesi etrafında şekillenmiştir. Bu açıdan öğrencilerin farklı aile yapılarından geldiği, buna bağlı olarak aynı değerleri alamadığı, ekonomik şartların eşit dağılımlı olmadığı düşünülmüştür. Ayrıca her öğrencinin farklı sorunları

olabileceği, dolayısıyla çözümlere ve kullanılan değer eğitimi uygulama yöntemlerine bu farklı sorunların yön verdiği anlaşılmıştır. Bireysel farklar yaşa, cinsiyete, yeteneğe, aile yapısına, sosyoekonomik durumlara göre şekilde aldığı değerlendirmelerimiz arasındadır.

Bireysel farkların değerler eğitimi için bir kriter olmadığını ifade eden öğretmenlerde bulgularımız arasındadır. Schwartz'ın değer sınıflandırmasında yer alan "evrenselcilik" değer grubu tüm insanların iyiliğini gözetmek olarak tanımlanırken, bu minvalde aşağıda yer alan iki öğretmen görüşü "eşitlik" değeri ile örtüşmektedir (Akbaş, 2004).

"Her öğrenci farklı olabilir. Bu cinsiyetle de ilgili olabilir. Fiziki yapısı ile de ilgili olabilir, ailevi yapısı ile de ilgili olabilir, arkadaş gruplarla ilgili olabilir. Ama biz o sınıfa girdiğimiz zaman dış ile olan bağlantılarımız biter. Biz bir sınıftayız, biz bir aile oluyoruz. Bizim de kendimize göre özel kurallarımız veya yaşadıklarımız vardı. Hani şuna şunu uygulayın bunu buna uygulayan yok. Ortak nokta nedir? Ben kendi adıma çocuk bir çalışma yapıyorsa, emek veriyorsa, kötü de olsa yırtılsa da kağıdı parçalansa da boyayamasa da ne yaparsa yapsın ben onun notunu derim. Çocuğum hiç canını sıkma senin notun 100. Malzeme getiren bana bir şeyler iyi kötü çizen boyayan notunu yüz olarak bilsin. Yani dolayısıyla hiçbir öğrencimde hani sen şunu yap, sen şunu yap diye ayırım yapmam" (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Erkek, 40 yıl).

"Farklı olduğunu düşünmüyorum. İnsana saygı evrenselidir. Adalet evrenselidir. Kişi zekasına göre, dış görünüşüne göre, cinsiyetine göre farklı davranılmaz" (Rehberlik Öğretmeni, Kadın, 25 yıl).

Yukarıda verilen iki görüşe göre öğretmenlerimiz, bireysel farkları dikkate almayı, değer eğitimi uygulamaları için olumlu görmemiş ve değerlerin evrensel olduğunu, bu noktada kişinin görüntüsüne, cinsiyetine, zekasına göre farklı davranılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

4.3.5. Farklı Disiplinlerin Rolü

Bu kısımda, değer eğitimi uygulamalarında öğretmenlerinin yararlandığı farklı disiplinlerini anlamaya çalışacağız. 18. Milli Eğitim Şura Kararlarında adı geçen "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi" dersi, değerler eğitimi için önemli bir işlev olarak görülmüş ve bu açıdan tüm kademelerde okutulması kararlaştırılmıştır. Buradan hareketle öğretmen görüşlerini karşılaştırdığımızda bu derse rastlanılmaktadır. Bunun yanında "Sosyal Bilgiler (Tarih)", "Türkçe", "Rehberlik" branşlarından yararlanıldığına dair görüşler de mevcuttur.

"Örnek vermek adına çok oluyor mesela. Din kültürü bizim en azından çocuklara ahlakı anlatabilmemiz ve örnek gösterebileceğimiz konuda çok faydalı oluyor. Peygamber efendimiz ile örnek göstermemiz gereken durumlar çocukların yanlış hareketlerine kıyasla bunu örnek gösterdiğimizde biraz daha toparlıyorlar bu disiplinlerden biri din kültürü olabilir..." (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 13 yıl).

"Din kültürü dersinin bütün derslerle bir anlamda bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz değerler eğitimi noktasında ortak bütün dersler için. Bunun dışında Türkçe dersi problemler, matematiksel problemlerde tabi geniş paragraflı olduğu için orda bir anlamda değerler eğitiminden geçiliyor zaten bir soruya direk geçilmiyor. Bir sorunun öncesi var bir paragraf kısmı var o paragraf kısmında değerler eğitiminden bahsediliyor. Ya da bazen de problemin öncesinde yaşanan bir olayı değerler eğitiminden faydalanarak anlatıp bu anlamda ilgilerini çekmeye çalışıyoruz aslında." (Matematik Öğretmeni, Kadın, 11 yıl).

Yukarıda verilen iki görüşe göre değer eğitimi, Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatından yararlanılarak işlendiği anlaşılmaktadır. İlk görüşte bulunan İngilizce öğretmenimiz Din dersinin bir konusu olan Hz. Muhammed'i örnek olarak göstermiş ve olumlu sonuçlar almıştır. Bunun yanı sıra ikinci görüşü bildiren Matematik öğretmeni, matematiksel problemlerde bulunan soruyu açıklayıcı paragrafların anlatımını, disiplinler arası bir yaklaşımla işlemiştir. Örneğin bir faiz problemini anlatmakta ise öğretmenimiz bunu Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi dersi ile sentezleyebilir.

Sosyal Bilgiler (Tarih) dersinden yararlanan öğretmenlerimizin ise, geçmişten bu güne değinerek ya da tarihten önemli kişileri örnek göstererek ve çeşitli dersler çıkartarak öğrencileri ders hazırlamış olduğunu anlamaktayız.

"Kullanırsam Tarih'i kullanırım. En güzel ders tarih bu anlamda. Geçmişten örneklenirerek, zamanında böyle yapıldığı için günümüzde bu sonuçları yaşıyoruz. Demek ki biz bu şekilde davranırsak ülkeleri, sosyoekonomik durumları, üretmeyi, kapitalist sistemin tuzaklarına çok fazla uymamayı, bu kullandıkları telefonların, bilgisayarların aslında hangi amaçla bu düzene dayatıldığını, beyinlerinizin uyuşturulmaması gerektiğini gibi..." (Beden Eğitimi Öğretmeni, Kadın, 13 yıl).

"Mesela tarih dersinden yararlanırım. tarih dersinde mesela bir Akşemsaddin ile Fatih Sultan Mehmet' in hikayesini anlatırım hani saygı hususunda. onlardan bahsederim. yine farklı bir değeri anlatıyorsam farklı bir bilim insanından örnek verebilirim..." (Din Kültürü Öğretmeni, Kadın, 12 yıl).

Yukarı da gerek Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi dersi gerekse Sosyal Bilgiler dersi için öğretmenlerin genel kültür düzeyleri, dünyayı algılayış biçimleri ve inançları önemli görülmektedir. Öğretmenin vizyonu ve sahip olduğu entelektüel bilgi birikimi üzerinden değer eğitimi aktarımı çeşitlilik gösterebilmektedir.

Farklı disiplinlerle işbirliği noktasında en çarpıcı görünen alıntı "Rehberlik" branşına yöneliktir görülmektedir. Çünkü gizlilik esasına dayalı yürütülen çalışmaları ve yetkileri sonucu bazı problemlere doğrudan müdahale edebilmektedirler. Çocuğun en temel fizyolojik ihtiyacına bir çözüm üreten öğretmenimiz ilk temasta rehberlik servisi ile işbirliği içinde hareket etmiş bulunmaktadır. Bu hem güven açısından önemlidir hem de rehberlik branşının asıl meselesi olan davranışlar üzerine

Çalışmaların esas merkezi olması sebebiyle dolayısıyla ğrenci merkezli olmasından kaynaklı çözüm üretebilmişlerdir. Aşağıda bununla ilgili görüş şöyledir:

"En çok ben rehberlik öğretmeniyle farklı disiplin diyorsanız yani benim belki en çok görüştüğüm ğretmen rehberlik öğretmenidir. Çünkü ben şuna inanıyorum yani çocuk mutsuz ise çocuğın çok büyük bir problemi varsa ya da çocuğın karnı açsa çünkü bu bazen şöyle ekonomik şeyler de oluyor biz bilmiyorum bunu söylemem ne kadar şey. Ama şunu öğrendik ki çocuk okula aç geliyormuş maddi olarak baba yok, kardeşler sıkıntılı. Şimdi çocuk okula aç geldiğini ben öğrendiğim anda ben o çocuğa ne İngilizce öğretebilirim ne matematik öğretebilirim hiçbir şey ğretmeyiz. Ben sınıf ğretmeni olmam dolayısıyla da hemen rehberlik öğretmeniyle falan hemen bir araya geldik hemen ne yaptık işte dedik ki kantin bu çocuğa her gün yiyecek versin. Hani o orada bir problemi çözdük, o açıdan başka disiplinler diyorsanız rehberlik birimi benim en fazla yaklaştığım birim. Çünkü çocuk eğer dediğim gibi üzgün ve mutsuz ise, karnı açsa, montu yoksa bir şeyden çocuğın kafası bir şeye çok takılırsa çocuğın zaten öğrenme biliyorsunuz stres altında düşüyor. Hani ben ona orada farklı kültürleri anlatmam çok uç bir şey kalıyor. O yüzden rehberlik ile biz bir arada olarak hani böyle çocukların stresini en aza indirip sonra ders anlatmak bana daha mantıklı geliyor" (İngilizce ğretmeni, Kadın, 19 yıl).

"Türkçe" branşı da farklı disiplinlerden yararlanma hususunda karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Türkçe' nin doğru kullanımı, telaffuz edebilme yeteneği son derece önemlidir. Kültür aktarımında önemli bir rolü olan dilin kullanımı ğretmenimiz tarafından şu şekilde yararlanılmaktadır. *"Türkçe anlamında kendi dilimizi kullanma geçmişten örnekler vererek o şekilde bir farklı yaklaşımla çocuklara daha farklı şeyler vermeye çalışıyorum."* Dil sayesinde ortak kültürün aktarımı sağlanırken, Schwartz (2006)'a göre, grup olma bilinci gelişir.

Farklılıklara açık olma noktasında önemli görülen bir diğeri disiplin ise "İngilizce" dersidir. Buna göre "hoşgörü" değeri açısından önemli olan bu görüş, öğrencilerin farklı dilde karşılaştıkları insanlarla doğru iletişime geçebilmesi açısından dikkat çekici bir alıntıdır. Buna yönelik ifade aşağıda şöyledir:

"İngilizceden biraz bahsediyoruz. İnternet ortamında yabancı dilin çok ağırlıklı olduğundan bahsediyoruz. İngilizceyi bilmeleri gerektiğinden önemli olduğundan ve insanların tepkilerinin farklı olduğundan yani insanların mesela yabancı bir insanla oynarken o yazdığı kelime örneğın hakaret gibi görünüyor ama hakaret olmayabiliyor. Kendi anlık tepkisini verebiliyor ki. Yani İngilizce çocuk mesela hani batırdım diye bir kelime yazdığında mesela Türkçeye o kelimeyi çevirirseniz sanki bize hakaret ediyormuş gibi algılanabiliyor mesela. O yüzden hani bazı şeyleri de bilmeleri gerektiği, yazılan her şeyi kendilerine bir hakaret olup olmadığını anlamaları gerektiğini bunu anlaması gerekiyor çocuğunu diyelim." (Bilişim Teknolojileri ğretmeni, Erkek, 23 yıl).

4.4. Öğretmen-Değer Eğitimi İlişkisi

Öğretmen-Değer eğitimi ilişkisi temasında 2 kategori belirlenmiştir. Bunlardan ilki "Önem Verilen Değerler: İlk Üç Sıralama" ve ikinci olarak "Değer Eğitime İhtiyaç Duyulan Alanlar" kategorileridir. "Önem Verilen Değerler: İlk Üç Sıralama"

kategorisi ise "En Önemli Değer" başlığıyla alt kategoriye ayrılmıştır. Aşağıda bunlarla ilgili alıntılara ve değerlendirmelere yer verilecektir.

4.4.1. Öğretmenlerin Önem Verdiği Değerler: İlk Üç Sıralama

Aşağıda ortaokul öğretmenlerinin en çok önem verdiği değerlerin ilk üç sıralamasına yer verilmiştir. Sevgi değeri karşımıza sıklıkla çıkmıştır. Fakat Meb Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği içerisinde bu değere rastlanmamaktadır. Ancak Meb Okul Öncesi Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği içerisinde mevcuttur.

Saygı ve sevgi değerinin temel olduğuna yönelik öğretmen görüşünde bir çok değer oluşumundan önce bu iki değer çok fazla gerekli görülmüştür. Buna göre: *"En başta saygı. Saygı olduğu zaman bir çoğunu da alt değerler olarak getiriyor. Mutlak sevgi olacak saygıyla beraber ki çocuk bu iki kazanımı bence kazandığı zaman bir çok değerde arkasından geliyor"* (Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni, Kadın, 30 yıl). Yine benzer nitelikte diğer bir görüş şöyledir: *"İnsanların kazanması gereken en önemli davranış saygı, saygı olması lazım. İnsan iyi kalpli olmalı. Ve sabırlı olması lazım. ben saygı derim anlayış derim iyi kalpli derim"* (Müzik Öğretmeni, Erkek, 20 yıl).

Saygı, sevgi ve hoşgörü değer sıralaması yapan bir diğer öğretmenimizin görüşüne göre gerek toplum gerekse okul ya da tüm temas halinde ki bireyler tarafından kabul görülmesi bu üç değer benimsenmesi yoluyla sağlanmaktadır.

Rokeach'un değer sınıflamasına göre; öğretmenimiz amaca yönelik açıklamada bulunmuştur. Bu amaçla değerleri birer araç olarak görüp davranış kazandırma yoluna gidilmiştir (Şahin, 2022). Yaptığı her işte değeri yöntemsel bir araç olarak kullandığını değerlendirdiğimiz katılımcı, meslek hayatında olumsuz gördüğü bir çok davranışı bu sayede aşabilmektedir. Aşağıda buna yönelik görüş şöyledir:

"Birinci öncelikli olarak kesinlikle saygıyı öğrenmemiz lazım. Karşımızdaki kim olursa olsun, ne olursa olsun insan olabilir, hayvan olabilir, bitki olabilir hiç fark etmez. Yaşayan her canlıya saygı göstermemiz gerektiğini düşünüyorum. Birincisi bu, ikincisi hoşgörü işte Yunus'un da dediği gibi yaratılanı hoşgörü yaratandan ötürü diye. Birincisi de hoşgörülü olmamız da mutlaka gerekiyor. Hele bizim öğretmen olarak hoşgörülü olmamız. Yani kesinlikle şart. Çocuklara sabahtan akşama kadar olumsuz bir sürü davranışla karşılaştığımızda bunların bir çocuk olduğunu ve çocuklara mutlaka hoşgörülü olacaklarına yaklaşmamız gerektiğini belirteceğiz. İkincisi de üçüncüsü de sevgi. Yani her şeyi seveceğiz. Sevmeden hiçbir şeyi yapacağımız, yapamayacağımız bir durum var. Yani hani işimizi seveceğiz, kendimizi seveceğiz, etrafınızdakileri seveceğiz. Dolayısıyla bu hani çocukların tabiriyle söyleyeyim sevgi pıtırıcık oluşturarak ancak hani saygı, hoşgörü ve sevgi. Bu üçgende zaten bütün işlerimizi yaptığımızda mutlaka her birey tarafından, her topluluk tarafından kabul göreceksinizdir" (Matematik Öğretmeni, Erkek, 18 yıl).

Sevgi değerinin işlendiği bir diğer görüşe göre ğretmenimiz, sınıf içerisinde bir lider konumundadır. Sınıf yönetiminin sağlanmasının ve iyi bir sınıf iklimi için sevgi değeri esas alınmıştır. Aşağıda bununla ilgili ğretmen görüşü şöyledir:

"şimdi çocukların birbirini sevmesi yani madem ki biz öğretmeniz, bir grubu yönetiyoruz, o gruptaki ğrenci ilişkilerin düzgün olması gerekiyor. Yani eğer birbirlerini severse, severler ise zaten herkes birbirini kontrol eder. Öğretmen de düzgün ders yapar diye düşünüyorum. Birinci sraya bunu alabiliriz bana göre...Byklerini sevmek olabilir. Hani ğretmen sınıfta olduğu için ocuk aileden sonra ğretmeni görür karşısında. O zaman ğretmen de sevmesi için yine o eğitimden geçmesi lazım diye düşünüyorum..." (Fen Bilimler ğretmeni, Erkek, 26 yıl).

Toplu yaşama kültürünün en güzel rneği olan okullarımız, empati değeri belli bir düzen içinde yönetilebilir. Çünkü bireyin özgürlük alanı karşısında ki insanın yaşam alanı çizgisi ile sınırlıdır. Bu ancak empati yapabilen öğrencilerin göstereceği davranış olabilir. Aşağıda ki alıntılarda da olduğu gibi kendini başkasının yerine koyabilme, onu anlama, saygı gösterme, yaşam alanına girmeme gibi çıkarımlarda bulunduğumuz ifadeler yani nc önemli görülen "empati" değeri şu görüşlerle ifade edilmiştir:

"Empati. Çünkü insan kendisini bir başkasının yerine koyarak hareket ettiğinde o zaman zaten bir çok sorun çözülür. İkinci saygı. Saygı gelirse zaten diğerleri de gelir. nc de adalettir" (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi ğretmeni, Kadın, 9 yıl).

"Bence en önemlisi bence empatidir. Çünkü ancak kendimizi başkasının yerine koyduğumuzda ona karşı tavırlarımız değişecektir. İkincisi saygıdır. İnsanların birbirlerine mutlaka saygı duyması gerektiğini düşünüyorum ve düşüncelerime de. ncs de zaten bu ikisi gerçekleştiğinde ne olabilir sevgi çünkü bu toplumu gerçekten iyileştirecek olan şey sevgidir" (İngilizce ğretmeni, Kadın, 8 yıl).

Aşağıda bu kategori kapsamında 24 öğretmenden elde ettiğimiz ilk  değer sırlamasına tabloda yer verdik. Buna göre;

Tablo 4.3. İnsanların kazanması gereken ilk  değer sırlaması

	1. ÖNEMLİ	2. ÖNEMLİ	3. ÖNEMLİ
Ö1	Ortak yaşama saygı	Düşünceye saygı	Paylaşma
Ö2	Empati	Saygı	Sevgi
Ö3	Saygı	Sevgi	nemsemek
Ö4	Saygı	Sevgi	
Ö5	Merhamet	Saygı	Kültürlere saygı
Ö6	Saygı	İyi kalpli olma	Sabırlı olma
Ö7	Vicdan	Empati	Saygı
Ö8	Empati	Saygı	Adalet
Ö9	Sevgi	Byklerini sevmek	Aile içi iletişim
Ö10	Saygı	Hoşgörü	Sevgi
Ö11	Adalet	Hoşgörü	Saygı
Ö12	Merhamet	Saygı	Hoşgörü
Ö13	Sevgi	Kararlılık	
Ö14	Dürüstlük	Yalan söylememek	Samimiyet
Ö15	Adalet	Sevgi	Yalan söylememek
Ö16	Tatlı dil	Kalp güzelliği	

Ö17	Merhamet	Empati	Paylaşmak
Ö18	İnsan olmak (hümanizm)	Bencil olmamak	Empati
Ö19	İnanç	Güven	Sevgi
Ö20	Kendine saygı	Karşındakine saygı	Empati
Ö21	Kendine değer verme	Adalet	
Ö22	Merhamet	Adalet	
Ö23	Sevgi	Ahlak	Başarı
Ö24	Saygı	Dürüstlük	Adalet

Tabloda öğretmenlerinin önem sırasına koyduğu ilk üç değeri görmekteyiz. Öğretmenlerin evrensel değerleri önemsendiği görülmektedir. Birinci önemli görülen değer çoğunlukla saygı olduğu anlaşılmaktadır.

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde de bulunan "Saygılı olmak" en çok üzerinde durulan değer olmuştur. Saygı değerinin de kendi içerisinde; ortak yaşama saygı, kendine saygı gibi alt başlıklara ayrıldığını görmekteyiz. Bu açıdan saygı değerinin insan ilişkilerinin temeline koyuyoruz. Öğretmenlerimiz genel çerçeve insanların birbirlerine karşı saygısız olduğunu düşünmektedirler.

Tabloda gördüğümüz diğer değerler yine iletişim ağının ve toplu yaşama kültürünün bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bunun ardından ikinci önemli değer sevgi olduğunu değerlendirebiliriz. Öğretmenlerimiz genel anlamda sevginin temel olduğunun farkına vararak açıklamalarda bulunmuş. Ardından empati önemli görülen değerler arasından görülmektedir.

Öğretmenlerinin genel çerçevede verdikleri cevapların temelinde insan ilişkileri, davranış ve tutumların topluma ve bireye yansımaları, toplu yaşama kültürü bulunmaktadır. Öğretmenlerimiz değerler noktasından bir eksiklik olduğunu yansıtarak görüş bildirmişlerdir. Özellikle bu kategori öğretmenlerin değerlere ilişkin genel görüşlerini öğrenmek üzerine yapılmıştır. Bu noktada öğretmenlerin okul ikliminde önemsendiği değerlerin çeşitliliği, diğer alt kategoride daha çok kendini gösterecektir.

4.4.1.1. Öğretmenlere Göre En Önemli Değer

Bu alt kategoride öğretmenler için en önemli değer anlaşılmaya çalışılmıştır.

Aşağıda bu değerlere ilişkin alıntılardan bazıları şöyledir:

"Paylaşma" (Beden Eğitimi Öğretmeni ,Kadın, 13 yıl), *"Empati"* (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi, Kadın, 9 yıl), *"Empati. Çünkü dil öğrenince karşıdaki kişinin hissiyatını çok daha rahat anlarız"* (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 8 yıl), *"Benim için en*

önemlisi ilk başta kendi dersim adına sorumluluk... (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Kadın, 22 yıl). Çeşitli değerleri kesin bir dille ifade eden katılımcılara kendi dersleri kapsamında gerekli gördükleri değerleri önemsemişlerdir. Aşağıda buna benzer bir görüşte şöyledir:

"Saygı ön planda oluyor. Birbirlerine saygı duyduğu müddetçe fikirlerine de saygı duymuş oluyor. çünkü bizde çocuklar inovatif (yenilik, yeni fikirler oluşturma) dediğimiz düşünceler geliştiriyor bunu sınıfta paylaştığı zaman eğer saygı duymazsa arkadaşının fikrine alay edebiliyor. Ve bunların önüne geçmiş oluyoruz eğer saygı kavramını vermiş oluyoruz" (Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni, Kadın, 30 yıl).

Teknoloji Ve Tasarım öğretmeni özellikle saygı değerini; işlenilen yeni fikre açık olabilme, hoşgörüyü karşıyabilme, fikrin gelişimine zemin hazırlama ve katkı sağlama adına ön planda tutmuştur. Öğretmenimiz inovatif (yenilik) düşüncelerin ortaya çıkarılmasını sağladığı dersinde, farklı yeni fikirlere saygı duyulması gerektiğini belirtmiş. Bu açıdan saygı değerinin, uygulama açısından daha özel (dar) bir alanda kullanılması istenmiştir.

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde yer alan *"Millî manevi ve kültürel değerleri benimseme, geliştirme ve bu değerler bağlı kalmak"* ve *"Atatürk İlke ve İnkılaplarına, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı kalmak"* (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği) temaları ile örtüşen bir diğer görüş şöyledir:

"...Benim birinci öncelikli amacım burada. Evet matematik öğrenecek çocuklar matematik yapacaklar ama birinci öncelikli olarak önce vatana millete yararlı, topluma yararlı. Bayrağını seven, milletini seven bireyler yetiştirmek ki bunu da en güzel şöyle yapabiliyoruz işte. Hani bir takım önemli gün ve haftalar. İşte Cumhuriyet Bayramı olur, 23 Nisan'ı, 19 Mayıs olur, işte Atatürk'ü anma günü olur Çanakkale programı, İstiklal Marşının kabulü. Bunlar da gereken ehem ve önem niyeti vererek, bunlarla ilgili gerekli konuşmaları yaparak, derslerimizde zaman zaman bunlara da yer vererek...dediğim gibi burada mutlaka önce vatanını, milletini seven, düzgün ahlaklı, bayrak sevdalısı, millet sevdalısı çocuklar yetiştirmek zorundayız" (Matematik Öğretmeni, Erkek, 18 yıl).

Öğretmenimizin görüşüne göre, akademik başarı bu değerlerden sonra gelmektedir. Nitekim vatan ve millet sevgisi ön planda tutularak açıklamalarda bulunulmuştur. Bu anlamda önemli gün ve haftalar bu değerlerin kazandırılmasında bir fırsat olarak görüldüğü değerlendirilmektedir.

Diğer bir görüşe göre; dil öğreniminde farklı kültürlerle karşılaşmanın bir sonucu olarak, empati ve farklı kültürlerle açık olabilme değerlerini ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede öğrencinin, öğretilen dile ve dilin ait olduğu kültüre önyargısız olması başarıya götüren yol olarak görülmüştür. Branşı kapsamında en önemli gördüğü değeri paylaşan öğretmenimiz, öğrencileri yurt dışına götürerek

onlara farkındalık kazandırmış ve öğrencilerin kendi gelecekleri hakkında ciddi kararlar almalarına ışık tutmuştur.

"Bir İngilizce öğretmen olarak önce olarak dışarıya açık olmayı başka kültürlerle açık olmayı ben önem veriyorum. Çünkü öyle olduğu zaman çocuk yani ön yargısız olma bence benim dersim için önemli. Çünkü çocuk bazen diyor ki direkt geliyor ben İngilizce bilmiyorum kapatmış kendimi. Tabi önyargı var çocukta kendini kapatmış. Öyle olduğu zaman oradan içeriye girmek daha zor oluyor. O önyargı olmadığı zaman çocuk dili öğrenmeye başlıyor, kendini geliştiriyor, oradan bir şarkı öğreniyor oradan işte bir filmlere gidiyor, bir şeyleri araştırıyor, onları araştırırken öğreniyor. Sonra bir bakıyor ki baya karşılıklı konuşabiliyor...Biz bir sürü çocuğu yurtdışına götürdük mesela oraya gidiyor işte o yani o önyargısız o açıklık ona başka dünyaların da kapılarını açıyor. Almanya'ya götürdük. Oradan da dedi ki çocuk ben hocam üniversiteyi Almanya'da okumak istiyorum. Hani çocukların böyle gittikçe ufukları açılıyor. O yüzden önyargısız olmak bence bizim dersimiz için en önemli değer" (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 19 yıl). Çalışmamıza katılan 24 öğretmenin en çok önem verdiği değerler tablo haline getirilerek aşağıda şöyle verilmiştir:

Tablo 4.4. Öğretmenlerin Değer Eğitiminde En çok Önem Verdiği Değerler

KATILIMCI	DEĞER
Ö1	Paylaşma
Ö2	Empati
Ö3	Merak
Ö4	Saygı
Ö5	Eşitlik
Ö6	İyi kalp
Ö7	Saygı
Ö8	Empati
Ö9	Ailenin verdiği eğitim
Ö10	Vatan sevgisi (Millet sevgisi)
Ö11	Hoşgörü
Ö12	Sorumluluk
Ö13	Saygı
Ö14	İnsanlığa hizmet (Hümanizm)
Ö15	Disiplin
Ö16	İnanç (iman), İrade
Ö17	Güvenlik
Ö18	Hoşgörü
Ö19	İşini sevmek, sevdirmek
Ö20	Saygı
Ö21	Kültürlere açık olma
Ö22	İletişim (Birebir ilişkiler)
Ö23	Başarı
Ö24	İnsana saygı

Öğretmen görüşlerinin incelendiği bu çalışmada irdelenen ifadeler, değer eğitimi ile öğretmen ilişkisinin örnekleri olarak değerlendirilebilir. Özellikle katılımcıların kendi dersleri kapsamında değer açıklamalarında bulunduğu anlaşılmıştır. İngilizce ve Görsel Sanatlar öğretmenleri; kültürlere açık olma, sorumluluk değeri konusunda en net örneği vermişlerdir.

4.4.2. Değer Eğitimine İhtiyaç Duyulan Alanlar

Öğretmenlerinin değer eğitime ihtiyaç duydukları alanların incelendiği bu kısımda, öğretmenlerin daha çok tutum ve davranışlara dair görüş bildirdiklerine rastlıyoruz. Bu açıdan değer eğitiminin uygulanmasının önemi anlaşılmış ve pratiğe geçilmesi önem arz etmektedir. Son zamanlarda yükselişte olan değerler eğitiminin teoride kalarak değil yaşama aktarılarak gerçekleştirilmesi hem MEB hem de öğretmenler tarafından uygun görülmüştür. Nitekim değerlerin öğretim programlarına dahil edilmesi bunun ispatıdır.

Tutum ve Davranışlar üzerine paylaşılan öğretmen görüşleri şöyledir;

"Davranışlar...Birbirlerine karşı çocukların yaptıkları davranışlar. Bazen zorbalıkta yapabiliyorlar. Birbirlerine karşı yaptıkları davranışın zorbalık olmadığını düşünebiliyorlar. İkisi de birbirine kötü sözler söylüyor kötü davranışlar da bulunuyor ama bunun zorbalık olduğunun bile farkında olmayabiliyorlar " (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Kadın, 9 yıl).

Zorbalık üzerine konuşan öğretmenimiz, öğrencilerin bu davranışı yaparken kendilerini haklı gödüklerini, bunun kötü bir eylem olmadığı yönünde açıklamada bulunmuştur. Bu ciddi bir problem olarak değerlendirilmektedir.

Davranış ile ilgili diğer bir görüşe göre ise; öğretmen sınıf içinde ve dışında saygıyı önemsemiştir. Yaşanmış bir örnek üzerinden açıklamalarda bulunan öğretmenimiz, aynı zamanda kişisel olarak rahatsızlık duyduğu bir durumu paylaşmış bulunmaktadır. Dikkat çeken en önemli durum, iki görüşte de öğrencilerin yaptıkları eylemden rahatsız olmadığı ve bunları bilinçli yapmadığı yönündedir. Bu açıdan değer eğitiminin ihtiyaç duyulduğu en önemli noktaların başında öğrenciye farkındalık kazandırma faaliyetleri olmalıdır. Olumlu ve olumsuz davranışların ne olduğuna yönelik eğitimlerin tüm okul iklimine yansıtılması değer eğitimi açısından son derece önemlidir.

"Daha çok davranışlar konusunda, sınıf içerisinde ki davranışlar, okul içerisinde ki davranışlar yani mesela saygı olayı çocuk seviyor fakat saygılı davranma da biraz daha yanlış hareketler yapıyor. Mesela biz konuşamazdık. şimdi geliyor yanıma beşinci sınıf veya altıncı sınıf talebesi eli cebinde rahatlıkla konuşabiliyor. yani onu bir saygısızlık olarak algılamıyor. ben görmüyorum. çocuk algılamıyor yani ben öğretmenim mesela biz önümüzü iliklerdik misal. Yani böyle bir şey yok. Mesela çoğu öğrenci sabah geçerken bir günaydın iyi günler, sadece bana değil tüm öğretmenlerine demiyor. ama biz onu yapardık ve hoşlanırdık onlardan. mesela çok rahat şekilde eli cebinde konuşabiliyor. arkadaşıyla konuştuğu gibi benimle konuşabiliyor. Onu şey görmüyor bu öğretmendi belki saygısızlık olarak görmüyor, bilinçli olarak da yapmıyor o hareketi normal bir hareket olarak görüyor. yani bunların öğretilmesi lazım aslında. Artık birden beşe kadar mı öğretilir, beşten sekize kadar mı öğretilir bir yerde öğretilmesi lazım. yani şey olarak görüyor çocuk karşındaki tamam seviyor ben bakıyorum öğrencilerin bir çoğu seviyor bizi. Onu görüyorum ama saygı ayağı eksik yani ben sınıflarımda sık sık da söylüyorum sevginin tam olabilmesi için sizin saygı da göstermeniz lazım.

tamam seviyorum diyor sarılıyor ediyor ama bakıyorum geliyor benle laubali bir şekilde bir arkadaşıyla konuştuğu gibi veya ben yanındayken bir arkadaşıyla küfürlü konuşabiliyor mesela. onu normal bir davranış olarak görüyor. ya aileden öyle alıyor ya ilk okul eğitiminde bir problem var ya bizim verdiğimiz eğitimde bir problem var. bir yerlerde bir problem var normal görüyor. Bizim ayıp bulduğumuz bir çok davranışı çocuk normal görüyor. yani onlara da bir şey diyemiyorsun. mesela bugün sabahleyin İstiklal marşı okunurken iki eli cebinde altıncı sınıf talebesi bana bir şeyler soruyor. ama dedim bana bir şeyler sorabilmen için ellerini cebinden çıkarman gerekiyor. öyle mi öğretmenim diyor. bilmiyor çocuk veya biliyor da normal bir davranış olarak görüyor" (Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Erkek, 27 yıl).

Dikkatimizi çeken diğer bir görüşe göre öğretmenimizin dersi kapsamında çeşitli çıkarımlarda bulunabildiğini anlamaktayız. Buna göre katılımcının farkındalığı sayesinde ulaştığı bazı problemlere nasıl yaklaşması noktasında, değerler eğitimine ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Özellikle resim, öğretmen için olumlu ya da olumsuz bir çok duruma ulaşma açısından önemli bir materyaldir. Görsel sanatlar dersinde öğrencinin ders esnasında yaptığı resmin psikolojik yansımalarını öğretmenin fark etmesi çalışmamız açısından önemlidir. Burada öğretmenin olaylara bakış açısı ve öngörü kapasitesi ile karşılaşıyoruz. Yani öğretmenin aşağıda verdiği örnekte, öğrencinin duygu durumu hakkında çıkarımlarda bulunulduğu anlaşılmaktadır.

"Biz onun her zaman içindeyiz. Görsel sanatlar çünkü resim nedir? Resim; duygu ve düşüncelerin herhangi bir yüzey üzerine aktarılmasıdır. Renklerle, çizgilerle. Dolayısıyla değerler eğitimi için de çizgileri aktarıyorsun renkleri aktarıyorsun. İnsanın içindeki var olan potansiyeli, enerjiyi her şeyi kağıda aktarabiliyorsunuz. Mesela çocuk resimlerine bakın, küçük çocuk resimlerini, örneğin çocuk ailesini çiziyor. Babasının eli yok. Soruyorlar niye yok acaba? Babanın eli yok çünkü baba bizi dövüyor. Onun için babanın elini çizmeden veya başka bir şey yapıyor. Orada ailenin çevresinde kocaman bir kalp yapıyor. Bu kalbin ifadesi nedir? Ben ailemi çok seviyorum demektir. Bakın bir öğretmenler günü resimlerine bakın hep orada öğretmenlerin çevresinde kalpler, çiçekler vardır. Sevginin ifadesidir bunlar" (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Erkek, 40 yıl)

Öğretmenlerin genel çerçevede olumsuz gördüğü davranışlara sınıf ve okul ortamı içerisinde (Teneffüs, bahçe, kantin vb.) rastladıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin genel çerçevede, insanın olduğu her alanda değer eğitimi kullandığını ve gerekli gördüğü zamanlarda kullanmaktan kaçınmadığını anlıyoruz. Katılımcıların öğretmenlik mesleği gereği iyiye sevk eden bir rol üstlendiklerini değerlendirebiliriz.

4.5. Öğrenci Davranışları

Bu tema "Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Faktörler" ve "Tutum, Davranış Ve Değerler" olmak üzere iki kategoriden oluşmaktadır.

4.5.1. Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Faktörler

Bu kategori değerler eğitiminde öğrenci davranışlarının incelenmesi sonucunda ortaya çıkan faktörlerden oluşmaktadır.

Öğretmenlere, öğrenci davranışlarının şekillenmesinde etkin görülen faktörler sorulmuş ve görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlere göre öğrencinin o an ki davranışları, mutlulukları, başarıları ailenin çocuk üzerinde ki etkisinin bir yansıması olarak ele alınmış ve aile değer eğitimin ilk verildiği yer olarak ifade edilmiştir. Bu noktada çocukları aile bireylerinin birer yansıması olarak değerlendirebiliriz. Aşağıda bununla ilgili görüşler şöyledir:

"En önemli faktör aile. Ailede çocuğun aldığı kalıpları burada değiştirmek çok zor. Ortaokul olduğumuz için zaten bazı şeyler yerleşmiş oluyor. yüzde yüz aile önemli ama ilk okul öğretmeni de çok önemli bence. Eğer ailede bir şey alamamışsa ilk okul öğretmeninden çok şey alabiliyor. O da olmamışsa eğer ortaokul da da bir çok şeyi değiştirebiliyorsunuz. her şey bitmiş geçmiş değil ama aile, ilk okul öğretmeni sonra ortaokul diyelim. Çocuklarda bazı davranış bozuklukları görüyorsunuz. Aile ile tanıştığınız zaman evet diyorsunuz çocuk buradan almış. O zaman aileyle tanışmanız lazım aileye öneriler de bulunmanız lazım. Onlara da o zaman diyoruz ki sizi hafta da bir 15 gün de bir mutlaka okulda görmek istiyoruz. Sohbet amacıyla sizi davet ediyoruz diyoruz. Onlarla konuştuğukça o da zaten değişime açıksa alması gereken şeyleri alıyor. olabildiğince aileyi de toparlamaya çalışıyoruz. Çocukla da çalışıyoruz. Bazen aile toparlanınca çocuk zaten yüz de yüz değişebiliyor. Çocukla hiç bir şey yapmanıza bile gerek yok" (Rehberlik Öğretmeni, Kadın, 25 yıl).

Yukarıda yer alan öğretmen görüşüne göre; açık ifadelerle ailenin çocukta bir yansıma olduğunu değerlendirilmektedir. Katılımcı, öğrencilerin aile de kazandığı olumlu yada olumsuz davranışları çevresine yansıttığını ve olumsuz davranış kalıplarını, olumluya çeviremediğini ifade etmişlerdir. Öğrenci davranışının olumluya dönüştürülebilmesi için aile üzerine çalışmalar yapılmış, belli zaman aralıkları ile görüşmeler sağlanmıştır. Öğrencinin yanında olduğunu düşündüğümüz öğretmenimiz, ailenin olumlu davranış göstermesinin çocuğa direkt yansıdığını ifade etmiştir. Temelde aile ile başlayan kişilik gelişimi iyi bir eğitim ile desteklendiği zaman toplum için yararlı iyi bir birey yetiştirilebilir. Buna benzer bir diğer görüş ise aşağıda şöyledir:

"Öğrencilerin davranışlarını belirlemede birinci öncelikli olarak kesinlikle bir aile, iyi bir aile eğitimi, iyi bir aile eğitiminin üstüne de mutlaka iyi bir öğretmen, iyi bir okul eğitimi mutlaka olmalı diye düşünüyorum. Ama çekirdek burada kesinlikle ailedir diye düşünüyorum. Özellikle problemlı ailelerin çocuklarında biz daha çok olumsuz davranışlara rastlıyoruz. Evde ne görürse çocuk okulda da onu yapmaya çalışıyor. Adapte olmada sıkıntı yaşayabiliyorlar" (Matematik Öğretmeni, Erkek, 18 yıl).

Aile, çevre, genetik, arkadaş, gibi bir çok faktörün ele alındığı bir diğer görüş ise şöyledir: *"Her şey etkili, genetikten başlayayım aileye çevreye arkadaşla her şey etkili oluyor ama en çok genetik ve aile baya bir etkileyici faktör oluyor. Genel çerçeve iskelet o oluyor sonra arkadaşlar öğretmenler üstüne bir şeyler koyuyor...."* (Sosyal

Bilgiler Öğretmeni, Kadın, 29 yıl). Burada dikkatimizi çeken genetik faktörü son derece önemli görülmektedir. Doğuştan gelen özellikler aktarım sonucunda öğrencide gün yüzüne çıkmaktadır. Bu daha sonradan aile ortamı, çevre etkisi, okul kültürü gibi faktörlerle desteklenmekte ve kişilik gelişimi gerçekleşmektedir.

"Bilinçaltında aile tabii ki. Çünkü biz çok farkında olmasak da aileden çok şeyler alıyoruz. Hani ergenlik biraz hani ailenin böyle reddi dönemi olabiliyor bazen. Hani böyle hani ailede çatışma dönemi daha doğrusu rehberlik öyle bile olsa yine de aileden ben aileleri bazen görüyorum çocukların sözlerinde, yüzlerinde. Ondan sonra da arkadaşları çok fazla etkili oluyor. Mesela bizim 5'te 6'da böyle çok daha çalışkan olup mesela çok da beğendiniz öğrenciler bakıyoruz ki 8'de arkadaş etkisiyle bambaşka çocuklara dönüşmüş. Birbirlerinden de o açıda olumsuz etkilenmeleri çok oluyor. Aile, arkadaş ve çevre diyorum." (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 19 yıl).

Çevre etkisine dikkat çeken bir başka katılımcımız "*Mesela bizim 5'te 6'da böyle çok daha çalışkan olup çok da beğendiniz öğrencilere bakıyoruz ki 8'de arkadaş etkisiyle bambaşka çocuklara dönüşmüş. Birbirlerinden de o açıda olumsuz etkilenmeleri çok oluyor.*" Özellikle ergenlik süreçlerine denk gelen ortaokul kademesi öğrencilerin tehlikeye en açık oldukları zaman dilimidir. Bu açıdan iyi bir çevre ve eğitim son derece önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşağıdaki tabloda 24 katılımcının verdiği cevaplar sıralanmış ve aile faktörünün çok önemli görüldüğü değerlendirilmiştir. Diğer taraftan çevre, kültür, sosyal medya, kalıtım, ekonomi, din, siyaset, devlet politikası, öğretmen ve arkadaş faktörlerine yer verilmiştir. Katılımcıların genel görüşü ailede başlayan eğitimin daha sonra ki süreçlerde ele aldığımız çeşitli unsurlar ile olumlu ya da olumsuz şekillendiğini yönündedir. Aile faktörü bu anlamda çocuğun etkileşim kurduğu ilk unsur olarak görülmektedir.

Tablo 4.5. Değer Eğitiminde Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Faktörler

KATILIMCI	FAKTÖRLER
Ö1	Aile, Ekonomik Sebepler
Ö2	Aile, Çevre,
Ö3	Kültür (Okul Kültürü, Sınıf Kültürü), Sosyal Çevre
Ö4	Aile
Ö5	Kültür, Aile, Devlet politikası
Ö6	Din, Kültür, Aile, Siyaset
Ö7	Aile, Öğretmen,
Ö8	Sosyal Çevre (Okul)
Ö9	Aile, Okul
Ö10	Aile, Okul
Ö11	Sosyal medya,
Ö12	Aile, Okul
Ö13	Aile
Ö14	Kalıtım, Aile, Sosyal Çevre (Arkadaş), Öğretmen
Ö15	Aile, Sosyal Medya, Okul

Ö16	Aile, Öğretmen, Arkadaş
Ö17	Aile, Sosyal Çevre
Ö18	Aile
Ö19	Öğretmen
Ö20	Aile, Okul,
Ö21	Aile, Arkadaş, Çevre
Ö22	Aile, Öğretmen, Okul
Ö23	Aile, Öğretmen
Ö24	Aile

4.5.2. Tutum, Davranış ve Değerler

Bu kategoride öğretmen öğrenci ilişkisi kapsamında, öğretmenlerin öğrencilerde görmek istediği tutum ve davranışları inceleyeceğiz.

Öğretmenler, genel çerçevede öğrencilerinden çeşitli değerleri benimsemelerini istemektedirler. Öğretmenler doğru insan olma, dürüst olma, adalet, kendine saygı, empati gibi değerler üzerinde durmuşlardır. Öğretmenler, öğrencilerinden kişisel beklentiler değil kendilerine yarar sağlayan, kişiliklerini oluşturan davranışları görmek istedikleri anlaşılmaktadır. İnsan ilişkilerine, iyi bir toplum yapısına önem verildiği görülen öğretmenlerin en ufak detayları bile kazanç olarak gördükleri değerlendirilmektedir. Aşağıda bu minvalde görüş şöyledir:

"Doğru insan olsunlar. Yani başkalarını üzecek, onların hayatında olumsuz bir hatıra anı olmayacak birer insan olsunlar istiyoruz...oyunda rank kasmak diye bir tabir vardır, ben oyunda puan toplamaya çalışıyorum beni öldürme dediğinde işte o insan iyi tamam deyip çekip gittiğinde bu mesela gerçek çok bir şey kaybetmedi ama bunu anlatan çocuklar oluyor kendisi söylüyor mesela bunları çok güzel örnekler oluyor çocuklarda mesela o çocuk bunu unutmuyor ya hocam filanca oyunda işte beni öldürmemişti bana iyi davranmıştı, artık öldürüp gidebilirdi diyebiliyor. Bu onu mutlu ediyor. Benzer davranışları siz gösterin diyorum. İnsanların hayatına da güzel ufak minik dokunuşlar olun" (Bilişim Teknolojileri Öğretmeni, Erkek, 23 yıl).

Öğretmenler geçmişten bu güne öğrenci davranışlarında değişimler olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu konuda öğrencilerin avantajlı olduğunu fakat kendi lehine çeviremediğini ifade etmiştir. Ayrıca ailelerin eğitim öğretime müdahalesi olduğu, öğretmenin etkisinin azaldığı ve sistemin açıkları olduğu yönünde çeşitli görüşler getirmiştir. Aşağıda buna yönelik görüş şöyledir:

"Ben yalnızca şunu çok istiyorum. Son zamanlarda öğrenci gözümün içine baka baka biz orada yokmuşum gibi davranıyor. Bizi görüyor mesela küfür ediyor, bizi görüyor tabi yanındaki arkadaşına hakaret ediyor. Biz yokmuşuz gibi. Bu şeyden kaynaklanıyor bu. O küfürde bizim yapabilecek hiçbir şey yok. Biz yalnızca onu çağırıp yapmayın tabi etmeyin diyeceğiz. Tabi okullarda her şeyi ailelere bıraktık...Çünkü bizim sistemimiz şu anda okulda her şey öğrencinin yanında ama bunu iyi kullanması lazım. Şimdi bu bana bir şey yapamaz deyip buradan lambayı kırması zarar vermesi kötü yönde kullanıyor" (Beden Eğitimi Öğretmeni, Erkek, 25 yıl).

Tutum ve davranışlar noktasında dikkat çeken bir diğer görüş ise aşağıda verilmiştir. Buna göre öğretmen merhamet değeri üzerinden bir serzenişte bulunmuştur. Yavaş yavaş yitirilen bu değer, öğrenciler de eksik görülmüş ve şiddet eğilimli davranışlarda kendini göstermiştir.

"Merhamet. arkadaşlarına karşı. Oynadıkları oyunlardan mı izledikleri medyadan mı bir çok şeyden çocuklar çok fazla şiddet yanlısı aşırı derecede birbirlerini sevmek şekilleri şakalaşma şekilleri o kadar ters ki. birbirlerine çok saygı duymuyorlar hani sevgi olmak zorunda değil belki ama bir arada bulunan kişilerin merhamet ve saygı göstermesi gerekiyor ama bu duyguyu yavaş yavaş yitiriyor gibiyiz maalesef. O yüzden çocuklarda merhamet" (Matematik Öğretmeni, Kadın, 11 yıl).

Farklı bir bakış açısı olarak değerlendirdiğimiz katılımcı görüşü aşağıda verilmiştir. Araştırmacı, sorgulayı, eleştirel düşünme ve farkındalık gibi çıkarımlarda bulunabilme fırsatı yakaladığımız bu görüşe göre, öğretmen öğrencinin yaşamına ilişkin kolaylık sağlama ya da güven içinde olma durumları için araştırmacı olma davranışını önemsemiştir.

"Araştırmacı olsun duyduğu ilk şeye inanmasın doğru olsa da inanmasın yanlış olsa da inanmasın yani her konuda çünkü artık çok önemli eskiden de benim için çok önemliydi ama artık internetten sonra internet bir çöplük sanıyorlar ki yazdıkları kelimenin orda çıkan şey ile ilgili ilk şey doğru halbuki gerçekten bir çöplük internet doğru bilgiye ulaşmak doğru adresten doğru bilgiye ulaşmak. En basitinden iki gün önce sinemaya gidecekti kızım sinema programına baktı. Başka yerden bakmış farklı gördü seansı gitti o seansta film yok. Niye çünkü sinemanın kendi sitesi olup olmadığını kontrol etmemiş bir iki yerden bakıp kontrol etmediği için gitti ve giremedi filme . O andaki dikkatsizlik o hız hepimizin düşmanı internet hızı diyoruz ya o yüzden araştırmacı olacak" (Fen Bilimleri, Kadın, 23 yıl).

4.6. Öğretmen-Öğrenci İlişkisi

Öğretmen-öğrenci ilişkisi kapsamında "Saygı, Sevgi Ve Güven İlişkisi", "Karşılaşılan Sorunlar" ve "Rol Model Olarak Öğretmen Konumları" tema olarak belirlenmiştir. "Saygı, Sevgi Ve Güven İlişkisi" teması; "Saygı, Sevgi Ve Güven: Somut Örnekler" Alt kategorisine; Bu alt kategori ise "Güven İlişkisi" ve "Sevgi İlişkisi" alt kategorilerine ayrılmıştır.

4.6.1. Saygı, Sevgi ve Güven İlişkisi

Aşağıda irdelediğimiz görüşlerin, öğretmen ile öğrenci arasında ki saygı, sevgi ve güven ilişkisi bakımından pozitif yönlü olduğu anlaşılmaktadır. Bu kategoride saygı, sevgi ve güven ilişkisinin boyutları karşılıklı olarak sürdürülmektedir. Bu yorum ışığında verilen alıntılar şöyledir:

"Biz öğrenciye nasıl yaklaşırsak, öğrencide bize bu şekilde gelmeye hazır. Ben bunun farkındayım. Ben çocuğa çok sert bir şekilde davranırsam o çocuğun benden uzaklaşacağını yaptığı davranışın kötü olduğunu anlamaktan ziyade öğretmen okuldan dersten soğuyacağını düşünüyorum. Bu anlamda ben çocuklara saygı çerçevesinde yaklaşmaya çalışırım ilk başta. Saygı ve sevgi mutlaka olmalı. Çünkü onlarda bana o şekilde saygı gösterecekler diye düşünüyorum. Onları bir insan olarak, hani sadece yaramaz bir çocuk gibi değil ama topluma yetişmesi gereken bir birey olarak görüyorum ve o şekilde konuşmalarım olur onlarla." (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 8 yıl).

"...Bu tamamen bence öğretmenle öğrenci arasındaki iletişimle alakalı. Yani siz kendinizi açarsanız çocuk da size kendisini açabiliyor. Ya da anlattığı saçma sapan şeyi bile anlamlı şekilde dinlerseniz o da her anlattığı şeyin dinlenebileceği hissiyle size yaklaşabiliyor yani. "Bilişim Teknolojileri Öğretmeni, 20).

"...Çocuklar öğretmenden sevgi ve saygı görmediği zaman karşılığını da kolay kolay vermez. değer gördüğünü hissettiği an o da karşılık vermeye başlıyor zaten." (Matematik Öğretmeni, Kadın, 11 yıl).

Aşağıda kalıtıma dikkat çeken öğretmen görüşünde saygı, sevgi ve güven değerlerinin oluşumunda genetik aktarım önemli görülmüştür. Özellikle "*insan mayadan gelir*" anlayışı bu alıntıyı açıklar niteliktedir.

"...İnsan mayadan gelir. herkesin bir mayası vardır. anne babasından aldığı bir kan vardır bir damar vardır. Zaten o kan o damar maya iyiye bunun için çok fazla çaba harcamazsın o çocukta çok kolay gönül bağı kurarsın. Ona verirsın açarsın kalbini. Tabi toplumda her insan iyi kalpli değil kötü kalp insanın evladına yansır" (Müzik Öğretmeni, Erkek, 20 yıl).

Sevgi değeri açısından katılımcı görüşüne yer verilmektedir. Buna göre sevgi en temelde saygı değerinin temelini oluşturduğu anlaşılmaktadır.

"Bir kere sevgi, saygı güven ilişkisi işte öğrenci öğretmenini severse, öğretmenine saygı duyar. yani ben her daim bunu savunuyorum. eğer öğrenci öğretmenini severse ona saygı da duyar ve onu üzmemek ve kırmakta istemez. onun için en önemlisi sevgi onun peşinden saygı..." (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Kadın, 22 yıl).

Güven açısından değerlendirildiğinde aşağıdaki görüş dikkat çekmektedir. Öğrencilerin veli toplantısına dair açıklamaları öğretmen öğrenci arasında dürüst ve samimi bir ilişkiye yönelik olduğu düşünülmektedir. Özellikle güven ile ilgili öğrencilerin özel durumlarını paylaşabildikleri öğretmenler olduğunu da anlamaktayız.

"Bence güveniyorlardır çünkü mesela kendileri yaramazlık yapıyorlar. En basitinden Veli toplantım vardı geçen hafta. Bir veli toplantısı olduğunda çocuklar kendilerini biliyor ya diğer hocaların yanına gidip ki aman hocam benim hakkımda kötü ne söyleyeceksiniz diye gelip yanıma gelip benimle konuşabiliyorlar" (Türkçe Öğretmeni, Kadın, 20 yıl).

Genel çerçevede öğretmenlerin saygı, sevgi ve güven ilişkisi üzerinde durmakta olduğunu görüyoruz. Öğretmenler öğrencileri ile olmaktan onlar ile ortak geçmiş oluşturmaktan memnun görünmektedir. Bir öğretmen için mesleki doyum açısından öğretmen öğrenci ilişkileri son derece önemlidir. Bu açıdan katılımcılar, ister istemez mesleklerinin getirdiği olumlu ya da olumsuz durumları yetkinlikle karşılamaktadırlar.

4.6.1.1. Saygı, Sevgi, Güven: Somut Örnekler

Bu alt kategoride öğretmenlerin saygı, sevgi ve güvene dair elde ettikleri somut örnekleri anlamaya çalışacağız.

4.6.1.1.1. Güven İlişkisi

Bu kısımda öğretmenler, öğrencileri ile aralarında ki güven ilişkisine dair somut örnekler vermişlerdir. Bu örnekler ile öğretmenlerin öğrencilerini önemseydiğini, söylediklerini dikkate aldıklarını değerlendirebiliriz. Bazı hassas konularda ise öğretmen öğrencisinden izin alarak güven ilişkisini zedelemekten probleme doğrudan müdahale etmek zorunda kaldığı durumlar da olduğu görülmektedir. Bu gibi durumlarda öğretmenin yasal süreci başlattığını ve işbirliği içerisinde probleme dayalı hareket ettiğini görmekteyiz Buna göre;

"...Bir kız öğrencime eniştesinin yapmış olduğu taciz durumunu benimle paylaştı. Bunun aylardır devam ettiğini ama kimseye söyleyemediğini söyledi. Ondan izin alarak rehberlikle paylaştım. Konu jandarmaya intikal etti. Aile öğrendi. Gereken her şey yapıldı. Ama o çocuğun hayatında bunu paylaştığı ilk insan ben oldum. Bu 3 4 yıl önce gerçekleşti. Her adımı ona sorarak yaptım. Önce rehberlik öğretmeniyle onu görüştüm. Bu olay çünkü beni çok aşar. İlk onların görüşmesi gerekiyor. Jandarmaydı, aileydi, okul idaresiydi dolayısıyla sorun evet çözüldü" (Beden Eğitimi Öğretmeni, Kadın, 13 yıl).

"Çocuk mesela geliyor rahatlıkla öğretmenim para almayı unutmamışım annemde beslenme koymamış diyebiliyor veya işte bugün iki tane öğrencim geldi yerli malı haftası kutlamış hocam biz de çok acıktık biz de yapalım gibi böyle bir tepkilerle gelebiliyor çocuklar" (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi, Kadın, 9 yıl).

4.6.1.1.2. Sevgi İlişkisi

Bu kısımda öğretmenler, öğrencileri ile aralarında ki sevgi ilişkisine dair somut örnekler vermişlerdir. Aşağıda verilen görüşte, öğrenciler hem öğretmeni hem de eşdeğer olarak dersi sevdikleri için okula gelmişlerdir. Ve öğretmen sevildiğini düşünmektedir.

"Yani bugün bile 3 4 öğrencim çok hastaydı ama kaçırmak istemiyorlar hocam özellikle sizin dersiniz için geldik sizin dersinizi anlatımlarınızı kaçırmak istemiyoruz bir dersiniz bile bizim için çok önemli diyen öğrencilerim oldu. Bu davranışları çok sık gösteren öğrencilerim var" (Matematik Öğretmeni, Kadın, 11 yıl).

Bir diğeri sevgi değerine davranış açısından en somut örnektir. "*Gördüklerinde kucak açıp sarılmayı isteyenler oluyor*" (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Kadın, 9 yıl).

Aşağıda verilen diğer bir görüşe göre, sevginin dilinin olmadığına en çarpıcı örnek olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca sevgi değeri evrensel bir değer olarak en

somut haliyle kendini burada göstermiştir. Nitekim ortak bir kültürün olmadığı yabancı uyruklu öğrencileri öğretmen ile kaynaştıran "sevgi" değeri olmuştur.

"Yabancı öğrencilerim bile mesela biraz önce şarkısını bana sundu...Dil sorunu da olsa çocuk bir şekilde ben de söyleyeceğim diye geliyor, o beni çok mutlu ediyor. Türkçe konuşamıyor ama Türkçe şarkıları söyledi biraz önce onu demek istiyorum yani. Bizde çok yabancı uyruklu var, hepsi de dersime katılıyor artık, mesela önce ki senelerde katılmıyorlardı bu sene alıştılar. Günaydınlaşmayı biliyorlar, geliyorlar sokuluyorlar işte güzel yani ya çok ilgililer..." (Müzik Öğretmeni, Kadın, 18 yıl).

4.6.2. Karşılaşılan Sorunlar

Bu kısımda öğretmen ile öğrenci arasında saygı, sevgi ve güven ilişkisinin oluşturduğu herhangi olumsuz durumları ya da problemleri inceleyeceğiz. Öğretmenler genel çerçevede herhangi bir olumsuz durum yaşamadıklarını; saygı, sevgi ve güven ilişkisinin sınırlarının belli olduğu görülmektedir. Buna dair iki örnek görüş şöyledir:

"Yaşamadım...Ben şunu yapacağım dediğim zaman öğrenciler onu yapacağımı bilir ben onlara bir geziye götüreceğim dediğim zaman ya da bir yarışma yapacağım dediğim zaman o gün geldiğine hazırdırlar" (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Kadın, 12 yıl).

"Hiç sorun yaşamadım bu zamana kadar. Yani genelde elimden geldiğince yardım etmeye çalıştım, yönlendirmeye çalıştım. En azından dinledim. Ama sevildiklerini onlar biliyorlar. Ben de sevildiğimi hissediyorum açıkçası" (Bilişim Teknolojileri Öğretmeni, Kadın, 20 yıl).

Karşılaşılan bazı sorunlar olduğuna dair görüşler de mevcuttur. Buna göre;

"Tabi ki bazı öğrencilerimiz vardır ki bunu suistimal edip sen ona güven duyarsın o sana güven duyar gelir işte anlatır durumunu sen ona anlatırsın sonrasında bakarsın o öğrenci onu kendi çıkarları doğrultusunda sürdürür o dozu çok iyi ayarlamak lazım" (Görsel Sanatlar Öğretmeni, Kadın, 22 yıl).

Yukarıda Görsel Sanatlar Öğretmeni, kurulan samimiyetin suistimal edildiğine dair bir sorunla karşılaşmıştır. Öğretmen ve öğrenci arasında ki güvenin kaybedildiği özellikle öğretmen tarafından fırsat sunulan öğrencinin bunu lehine çeviremediği anlaşılmaktadır.

Diğer bir görüşe göre;

"...Bizim onlara göstermiş olduğumuz sevgi, yakınlık bazen bir üst boyuta taşınabiliyor. Yani artık öğretmenden ziyade böyle bir abi pozisyonuna falan taşındığı durumlar olabiliyor. Bu da çocukların size karşı olan davranışlarında zaman zaman çizgiyi aşma dediğimiz durumları da ortaya çıkarabiliyor. O tür durumlarda da artık öğretmen olduğumuzu hatırlatmak zorunda kalıyoruz. Bu şekilde olumsuz davranışlar da tabi ki olabiliyor. Sonuçta karşınızda beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar düşünürsek...özellikle küçük yaş gruplarında bu ilişkinin seviyesini ayarlaması biraz daha zor..." (Matematik Öğretmeni, Erkek, 18 yıl).

Yukarıda verilen diğer bir görüşte öğretmen ve öğrenci arasında ki mesafenin öğrenci tarafından suitimal edilmesine yöneliktir. Özellikle ortaokul kademesinde bu sınırın korunamaması yaş kriteri ile ilgili olduğu düşüncesidir.

4.6.3. Rol Model Olarak Öğretmen Konumları

Bu kısımda öğretmenler, öğrencilerin gözünde hangi konumda olduklarını, öğrencilerin kendilerini nasıl algıladıklarını irdedeceğiz. Bu açıdan katılımcı öğretmenlerden kendilerini öz değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu yolla şimdiye kadar belirlenen tema, kategori ve alt kategorilerde yer alan öğretmen görüşlerinin samimiyeti anlaşılmalı çalışılmış ve aynı zamanda kendilerini sorgulamaları amaçlanmıştır. Bu açıdan öğretmenlere başarı gösterip göstermediklerinin de bir öz değerlendirmesini yapma fırsatı sunulmuştur.

Schwartz'ın değer sınıflandırmasından yararlanılarak açıklanan bu kategori; "güç" değer grubu ile değerlendirilmeye alınmıştır. Toplumsal konumu anlamaya çalışan güç, bireyin toplumda ki görüntüsünün korunabilmesi ve insanlar tarafından benimsenebilmesi için gerekli görülmüştür (Akbaş, 2004: 59). Bu bağlamda öğretmenlerin kendilerinde gördükleri rol model özellikleri nasıl kazandıklarına bu yolla ulaşılabilmektedir. Bununla ilgili görüşler aşağıda sıralanmaktadır:

"Genelde biz burada öğrenciyle görüştüğümüzden sonra mutlu olduklarını huzurlu olduklarını hani problemlerine çözüm bulduklarını söyleyerek giderler ama hep saygılı davrandığım için öğrencilerime o anlamda rol model oluyorsun ne güzel. Mesela onları gördüğümde bazen selam vermezler günaydın iyi günler derim bir dahakine onlar söylerler" (Rehberlik Öğretmen, Kadın, 25 yıl).

"...Sen nasıl davranırsan çocuk öyle görüp böyle davranır. Bir kötü cümle var. Öğretmenin yaptığını yapma, söylediğini yap diye. Bu yanlış. Çünkü çocuk senin söylediğini değil sen ne yaptığını dinler. Mesela kendim de internet ortamındayım. Sosyal medya kullanıyorum. Oyun oynuyorum. Hep kendi hayatımdan örnekler veririm çocuklara. Ben şöyle yapıyorum, şöyle yaparım diye ve öyle de yaparım...Sınıfta biri herhangi birine kötü, olumsuz, istenmeyen davranışta bulunduğu hep etik davranmaya özen gösteririm. Yani çocuk baktığı zaman şöyle der Nurullah Hoca etik davranan bir hoca ve ben Nurullah Hoca gibi olmalıyım, etik davranmalıyım. Böylelikle mutlu olurum ki ben bunu çocuklara anlatırım. Etik davranırsanız mutlu olursunuz, güzel yaşarsınız, sorun yaşamazsınız" (Bilişim Teknolojileri Öğretmeni, Erkek, 23 yıl).

Yukarıda ki iki görüşte öğretmenlerin kendi davranışları üzerinden öğrencilere yol gösterdiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda birinci görüşte öğretmen öğrencilerden beklediği davranışları önce kendisi yapmakta ve öğrencinin nasıl davranması konusunda onlara rehber olmaktadır.

Aşağıda verilen diğer bir görüş ise; öğretmenin öğrencileri gözünde baba figürü olarak görülmesine değinilmiştir. Sözel ifadelerle de ifade edilen baba, dost, abi gibi

kavramlar, öğretmen öğrenciler tarafından samimi görüldüğünün işaretidir. Ayrıca öğretmen-öğrenci arasında karşılıklı bir ilişkinin yürütüldüğüne dair çıkarımlarda da bulunabilmekteyiz.

"Sınıf beni görünce baba der abi der dost der samimi der ben kendimi buraya konumlandırırım. zaten bu benim istediğim bir şey. Çocuk seni seviyorsa sevdiği birisinden bir şey öğrenmek istiyor. o yüzden ben de beni sevsinler istiyorum. bütün öğrencilerim beni seviyor mu hayır mümkün değil. ama bir çoğu beni babası gibi abisi gibi bir dostu gibi görür. buda beni çok mutlu ediyor" (Müzik Öğretmeni, Erkek, 20 yıl).

Dikkatimizi çeken diğer bir görüşte ise; dil bilmenin sağlamış olduğu avantajları görmekteyiz. Öğretmenin bu yolla elde ettiği yaşam tarzının çocuklar tarafından örnek alındığını ve ilgilerini çektiğini değerlendirebiliriz. Bu açıdan öğretmen, öğrencilerine farklı dünyaların kapılarını açmış ve onlara rol model olmuştur.

"Yasemin Hoca bir kere çocukları anlamaya çalışır. Şartsız koşulsuz çocukları olduğu haliyle değer verir. Olduğu yetenekleri, ilgi alanları neyse onları geliştirmeye çalışır. Onlar hakkında onları yönlendirir, motive eder. Yabancı dil olarak mesela ben şimdi Erasmus ile okulda ilgileniyorum. Şimdi yeni geldim İtalya'dan zaten üç gün oldu. O da çocuklara bir örnek. Orada çocuklar o açıdan da rol model diyorum. Mesela çocuk diyor ki öğretmenim bizi de götürün biz de gidelim. Ne kadar güzel gidiyorsunuz, anlatmaktan çok onların da benim hayatımda görüyorlar, sosyal medyamda var bazıları işte. Hani ay öğretmenim oraya gitmişsiniz ne güzel. Diyorum ki yani işte bu yabancı dil ile oluyor diyorum ben işte İngilizcem olması öyle bağlıyorum işte İngilizcem olmasa ben gidebilir miyim, gezebilir miyim oradan arkadaşlarım var o açıdan da çocuklara örnek olduğumu düşünüyorum. Sadece böyle nasihat, tavsiye değil onlar onu benim dili hayatımda yaşadığımı avantajlarını onlar da benim hayatımda görüyorlar. Ben şimdi tekrar yüksek lisansa başladım. Af döndü mesela tekrardan başladı yüksek lisansım. Bunları da anlatıyorum çocuklara o da hani örnek olsun hani bakın diyorum ben hala ders çalışıyorum işte yorulduk diyorlar" (İngilizce Öğretmeni, Kadın, 19 yıl).

Tüm alıntılar değerlendirildiğinde öğretmenlerin kendilerini olumlu özellikleri ile ifade ettikleri görülmektedir. Buna göre öğretmenler çeşitli değerler üzerinden açıklamalarda bulunmuşlardır. Öğretmenler benimsedikleri davranış ve tutumlarıyla öğrencilere rol model ve onlara yaşam içerisinde ilham kaynağı olarak rehber olmuşlardır.

5. SONUÇ

Öğretmenlerinin değerler eğitiminde ki görüşlerinin incelendiği bu çalışmada bir takım genel sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmamızda belirlediğimiz tema, kategori ve alt kategorilerin verilerine göre araştırmaya katılan öğretmenler ulaşabildiği tüm öğrencilere, değerleri öğretmek ve rol model olmak için bir takım tutum, davranış ve düşünce unsurları benimsemişlerdir. Bu açıdan öğretmenlerin, öğrencileri üzerinde etkisinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Belirlediğimiz tema verilerine göre, en çok "saygı, sevgi, empati, doğruluk, dürüstlük ve adalet" gibi değerlere rastlanmıştır. Bu değerlerin "aile, kültür, okul, öğretmen, sosyal çevre, genetik" gibi faktörlerle değerlendirilmiş ve olumlu ya da olumsuz davranışların temelleri ele alınmıştır.

Yapılan araştırmada katılımcıların çoğunluğunun değer eğitimi konusunda, herhangi bir eğitim almadığı anlaşılmaktadır. Değer eğitimi aldığını ifade eden öğretmenler seminer ve online eğitimler ile bunu sağlamış oldukları görülmektedir. Fidan'ın (2009) çalışmasından elde ettiği sonuçlar bu doğrultudadır. Fakat öğretmenler değerlerin geçmişten bu güne hep var olduğunu, hatta farklı dersler adı altında öğrencilik hayatlarında gördüklerini belirtmişlerdir. Fakat son zamanlarda değer eğitimi adı altında daha yaygın ifadelerle rastlanmakta olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmamızı yürüttüğümüz öğretmenler, değer eğitiminin önemini sıklıkla vurgulayarak ortak payda da görüşler bildirmişlerdir. Çelik (2020) yapmış olduğu tez çalışmasında aynı minvalde sonuçlar elde etmiştir.

Araştırmamıza katılan öğretmenler, öğrencilerin küçük yaşta değer eğitimi almalarının gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Bu noktada öğretmenler değer eğitiminin bir ders olarak okutulması gerektiğini ve çok önemli bir eğitim faaliyeti olduğunu ifade etmişlerdir. Bilir de (2022) "Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitime Yönelik Görüşlerinin İncelendiği" tez çalışmasında değer eğitiminin küçük yaşlarda verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Değer eğitiminin küçük yaşlarda daha kalıcı ve kişilik gelişimi üzerinde daha etkili olduğu ve onları hayata hazırladığı yönünde ifadelerle yer vermiştir.

Değer eğitimi uygulamaları noktasında, öğretmenlerin kullandığı yöntemler, yaptığı çalışmalar, başarıları ve farklı disiplinlerle olan ilişkileri irdelenmiştir. Öğretmenlerin her yöntemi bir değeri kazandırmak üzerine uyguladığı görülmektedir. Özellikle kendi branşları ile ilişkili olan yöntemler, öğretmenlerin değer eğitiminde ki çalışmalarını da şekillendirmiştir. Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında başarı

sağladıklarını düşünmesi, öğretmen görüşlerinin tutarlı olduğunu ve her şartta ellerinden geleni yapmak istedikleri şeklindedir. Fakat Albayrak (2015) çalışmasında öğretmenlerin söylediği sözler ile davranışlarında bir tutarlılık olmadığına değinmiştir. Böyle sonuçlara ulaşan çalışmaların olduğunu da belirtmek gerekir.

Değer eğitimi uygulamalarında bireysel farkların bir çok öğretmen tarafından önemli görüldüğü anlaşılmaktadır. Öğretmenler çalışmamız boyunca verdikleri tüm cevaplar doğrultusunda tutarlı davranarak aile, sosyal çevre, sosyoekonomik durum gibi faktörlerin etkisini göz ardı etmemişlerdir. Ancak 1 öğretmen, bireysel farkları dikkate almayı, değer eğitimi uygulamaları için olumlu görmemiş ve değerlerin evrensel olduğunu, bu noktada kişinin görüntüsüne, cinsiyetine, zekasına göre farklı davranılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Değer eğitimi uygulamalarında farklı disiplinlerden yararlanan katılımcıların en çok "Tarih" ve "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" derslerinden faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak öğretmenler tüm derslerin iç içe olduğunu ister istemez disiplinler arası söylemleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle müfredat içerisinde değer içerikli konuların anlatımında yararlanıldığını görmekteyiz.

Öğretmenlerin değer eğitimi kapsamında insanlarda en çok "saygı" değerini görmek istedikleri sonucuna varılmıştır. Ardından "sevgi" ve "empati" önemli görülmüştür. En önemli görülen değer ise çeşitlilik göstermiş, "inanç, başarı, disiplin, sorumluluk, merak, kültürlere açık olma" gibi özgün değerler ifade edilmiştir. Bu açıdan oluşturulan bu iki kategori, değer eğitiminin sınıf ve okul iklimi içerisinde çeşitlilikler doğurabileceği yönünde değerlendirilmektedir.

Öğretmenlerin değer eğitimine ihtiyaç duydukları alanlar incelendiğinde ise, öğretmenlerin daha çok tutum ve davranışlara dair görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Sınıf ve okul iklimi içerisinde her alanda değer eğitimine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Değer eğitiminde öğrenci davranışlarını etkileyen faktör olarak "aile" unsuru ön planda görülmektedir. Bununla beraber "sosyal çevre" önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Akbaş' ın (2004) çalışması incelendiğinde bu sonuç benzerlik göstermektedir. Aile değer eğitimi açısından öğrencinin ilk temasta bulunduğu yer olarak görülmüştür. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu aileyi en önemli faktör olarak değerlendirmiştir. Fakat en önemli unsurun "kültür" ve "sosyal medya" olduğunu vurgulayan sonuçlara da rastlanmıştır.

Öğretmenlerin, öğrencilerinde en çok görmek istedikleri tutum ve davranışların sonuçları ise bir eksiklik ya da olumsuz bir durum üzerinden açıklanmaktadır. Bu açıdan 2 görüşe göre değer eğitiminin, akademik başarıdan daha önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu akademik başarının önemsiz olduğunu değil değer eğitiminin çok önemli olduğu sonucuna götürmektedir.

Öğretmen ile öğrenci arasında saygı, sevgi ve güven ilişkisinin boyutları incelenmiş ve bu değerlerin pozitif yönlü, karşılıklı ilişkiler olduğu sonucuna varılmıştır. Çeşitli somut örneklerle desteklenen sevgi ve güven; karşılıklı ilişkileri besleyen ve ortak bir geçmiş oluşması açısından önemli bir sonuçtur.

Saygı, sevgi ve güven ilişkisinin kapsamında oluşacak sorunların incelendiği kategoride ise öğretmenlerin çoğunluğu herhangi bir sorun ile karşılaşmadıklarını aksine bire bir kurdukları ilişkilerin pozitif yönde sürdüğünü ifade etmişlerdir. Ancak bir bağ kuramadıkları, iletişim sorunları yaşadıkları öğrencilerle de karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarında başarı gösterip göstermediklerini incelediğimiz diğer uygulama temasıyla paralel tutarlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin rol model olarak konumlarına dair görüşleri kendilerine yöneltmiş ve söyledikleri ile kendilerini gördükleri noktaların tutarlı olduğu anlaşılmıştır. Ortak paydada öğretmenler öğrencilerinin gözünde "adil, mütevazı, sevilen, babacan, değer veren ve değer gören, vizyon sahibi" olarak görüldüklerini düşünmektedirler. Ayrıca 3 öğretmenin kendi branşları çerçevesinde daha açık ifadelerle rol model oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmen öz değerlendirmesini amaçlayan bu kategori olumlu değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda değer eğitime ilişkin öğretmenlerin, sistematik bir bilgiye sahip olmadığını ve çoğunlukla örtük öğrenmeler yoluyla değer eğitimi yapıldığı anlaşılmaktadır. Öğretmenler genel çerçevede değer eğitimi konusunda başarılı olduklarını düşünmektedir. Ancak değer sınıflandırmalarını ve Milli Eğitim Şura Kararlarını incelediğimizde ve kıyasladığımızda, birebir planlı bir öğretim yapılmadığını daha çok sorun odaklı krize müdahale şeklinde değer eğitimi verildiği sonucuna ulaşmaktayız.

Değerler eğitiminin son zamanlarda yükselişi ve bu konuda atılan adımlar postmodern dünyada, kültürel kimliğin korunması adına önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Okul kurumu ve öğretmen profili kültürel aktarımın uygulayıcısı olarak bir araç olarak görülebilir.

Değer eğitimine yönelik uygulamalarda; değerler eğitiminin tüm kademelerde, farklı yaş grupları dikkate alınarak eğitim öğretim sürecine ders kapsamında dahil edilmesi önerilebilir. Ayrıca değer eğitimi uygulamalarının öğretmen ile sınırlı kalmaması veli, okul ve okul idaresi ile tüm okul iklimine uygulanması sağlanabilir. Değer eğitimi uygulamalarının daha kalıcı olabilmesi için tiyatro, eğitsel oyun, gezi gibi etkinliklerle hem öğrencileri hem de öğretmenleri sürece dahil edip, değerlerin kazanımı sağlanabilir. Özellikle soyut kavramların somut yaşantıya aktarılması kalıcılık için önemli görülmektedir. Öğretmenlerin değer eğitimine katkısını destekleyen, mesleki gelişimini sürdürebilmesini sağlayan çeşitli eğitimler, etkinlikler, seminerler ya da konferanslar verilebilir. Bu sürece öğrenci katılımları da sağlanabilir.

Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda araştırmacılar, daha kapsamlı görüşme formu oluşturmaları önerilebilir. Bu sayede tema, kategori ve alt kategorilerde daha zengin veriler elde edebilirler. Çalışmamız Samsun ilinde ki 24 branş öğretmeni ile yapılmıştır. Araştırmacılar farklı coğrafi bölgelerde daha detaylı çalışmalar yürütebilir ve farklı kültürlerin, değer eğitimine etkilerini irdeleyebilirler.

Tez çalışmamız branş öğretmenlerinin ortak paydada ne düşündüğünü, hangi noktalarda hem fikir olduklarını anlamak üzerine yapılmıştır. Bu alanda çalışma yürütecek araştırmacılara, branş öğretmenlerinin değer eğitiminde farklılıklarını (farklı uygulama ve yöntemlerini) incelemeleri önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akbaşı, O. (2004). Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değeriendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. Ankara.
- Akçay, A. ve Tunagür, M. (2017). Türkiye'de değerielerin tespitine yönelik yapılmış yüksek lisans tezleri üzerine bir içerik analizi. *EKEV Akademi Dergisi* 21(71). 53-71.
- Aksakal, M.S. (2020). Nurettin Topçu'nun Türkiye'nin Maarif Davası isimli eserinin değerieler eğitimi açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı. Erzincan.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, (Winter III 2016). Değerieler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*. (42). 361-384.
- Albayrak, F. (2015). İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılan Değerieler ile İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aslan Kadir, (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Sosyal Bilimler Dergisi* 5(Mayıs).
- Aslan Yılmaz, H. (2016). Bir derleme: benlik kavramına ilişkin bazı yaklaşımlar ve tanımlamalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*. (48). 79-89.
- Atasoy, T. (2020). Hilmi Ziya Ülken'in aşk ahlakı bağlamında etik ve değeri kavramlarının değeriendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Değerieler (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı. Karabük.
- Aydın, M. Z. (2013, Mayıs). "Değerieler eğitimi yaklaşımlarının değeriendirilmesi". Uluslararası Antalya Değerieler Eğitimi Sempozyumu. Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü ve Akdeniz Üniversitesi. Antalya.
- Bayırlı, H. (2018). Hayat bilgisi bağlamında değerieler eğitimi: aile birliğine önem verme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Eğitim Bilimleri Enstitüsü Değerieler Eğitimi Bilim Dalı. Sakarya.
- Bektaş, K, Şirin, B ve Sirem, Ö. (2022). Milli Eğitim Mevzuatına göre öğrenci ahlakının incelenmesi. *Milli Eğitim*. 51(234). 1381-1394.
- Bilir, E.(2022). Sınıf öğretmenlerinin değerieler eğitimine yönelik görüşlerinin incelenmesi (Çanakale örneğı) . Yüksek Lisans Tezi. Çanakale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi, Çanakale.
- Bircan, H. H.ve Dilmaç, B. (2015). Değerieler bilançosu. Konya: izgi Kitabevi
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerieleri ve değerieler eğitimini anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4(29). 322-348.
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies*. 8(13), 559-575.
- Cevizci, A. (2010). Eğitim sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları.
- Cihan, M. (2015). Hilmi Ziya Ülken'in eğitim felsefesi. ETÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 1(1). 131-142.
- Cihan, N. (Winter 2014). Okullarda değerieler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Turkish Studies*. 9(2). 429-436.
- Cüceloğlu, D ve Erdoğan, İ. (2021). Öğretmen olmak: bir can'a dokunmak. Final Kültür Sanat Yayınları: İstanbul.

- Çelik, Ç. (2020). İlkokul Kademesinde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Sınıf Öğretmenleri, Okul Psikolojik Danışmanları ve Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Tek Durumlu Bir Örnek Olay Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çeliksoy Bağcı, R. (2019). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimi algılarının metafor yoluyla analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk .
- Çetin, N. ve Balanuye, Ç (2015). Değerler ve eğitim ilişkisi üzerine. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. (24).
- Çınar, S. (2007). Talcott parsons ve işlevselci kuram. *Sosyoloji Notları 3 Aylık Yaygın Sosyoloji Dergisi*. 35-44.
- Demir, F. ve Yılmaz, S. (2022). Milli Eğitim Şûralarında Ahlak ve Değer Eğitimi ile İlgili Alınan Kararlara Yönelik Bir Değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 6(1). 80-104.
- Deniz, J. (2020). Gagne' nin öğretim kuramı temelinde yapılandırılmış piyano derslerinde işbirlikli öğrenme yönteminin işlevselliği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 16(11).
- Dilmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Dilmaç, B. ve Şimşir, Z. (2016). "Değerler bilançosu: Dil, din, eğitim, edebiyat, iktisat, iletişim, kamu". H. H. Bircan ve B. Dilmaç (ed). *Ailede değerler eğitimi*. (269-287). Konya: Çizgi kitabevi.
- Dilmaç, B., vd., (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 6(16). 69-91.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (Summer 2004). Elementary school students devotion level to democratic values and comparison off the effect of overt and hidden curriculum on gaining democratic values in terms of students and teachers opinions. *Educational Administration Theory an Practice*. (39). 356-383.
- Durkheim, E. (2016). Eğitim ve Sosyoloji. Pelin Ergenekon, (çev.), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Ebru, Ç. (2022). Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının ilköğretim matematik dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Anabilim Dalı, Rize.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (Winter 2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies*. 8(1). 1321-1333.
- Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile benlik saygısı arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. . Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Kütahya.
- Ergün, A. (2021). Öğretmenlerin değer kavramına ilişkin bilişsel kurguları ve değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Van.
- Erkol, A. (2015). Bilecik ilinde bulunan 7-12. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum ve davranışlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Kütahya.
- Fichter, J. H. (2001). Sosyoloji nedir?. Nilgün Çelebi (çev.), Atilla Kitabevi: Ankara.

- Fidan, N. K. (2009), Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2 (2), 1- 18.
- Fromm, E. (1999) . Erdem ve mutluluk ahlak psikolojisi üzerine bir inceleme. Ayda Yörükcan (çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Cemal Güzel (çev.), Ankara: Ayraç Yayınları.
- Güngör, E. (1998). Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar. Ötüken Baskı: İstanbul.
- Güngör, E. (2018). Doktora, doçentlik, profesörlük tezleri. Yer- Su Yayınları: Ankara.
- Halstead, J.M., Taylor, M. (2000). LearninAndTeachingAboutValues: A Review Of RecentResearch, *CambrigeJournal Of Education*, 30 (2), 169-173.
- Kamer, S. T. (2021). Toplum ve kültür bağlamında karakter ve değerler eğitimi. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. Milli Eğitim. 187(Yaz).
- Kasapoğlu, H. (Bahar 2013). Okulda değer eğitimi ve hikayeler. Milli Eğitim. (198). 97-109.
- Katılmış, A. (2010). Sosyal bilgiler dersindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne- baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9(9). 193-204.
- Keskin, Y. (2010). Sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitiminin yeri ve önemi. Eğitime Bakış, 6(18), 68-72.
- Keskin, Y. (2016). "Değerler bilançosu: Dil, din, eğitim, edebiyat, iktisat,iletişim, kamu". H. H. Bircan ve B. Dilmaç (ed). *Din eğitimi ve değer eğitimi ilişkisi*.(237-267). Konya: Çizgi kitabevi.
- Kınacı. M. K. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitime ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı. Elazığ.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*. 15(45). 59-76.
- Maarif Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkında kanun (1933). *Resmî Gazete Tarihi: 22 Haziran 1933.Sayı: 2434*. Erişim: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2434.pdf>
- Meriç, C. (2022). *Mağaradakiler*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1). 93-108.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). 17. Milli Eğitim Şurası. Erişim: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165619_17_sura.pdf (13-17 Kasım 2006)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2010). 18. Milli Eğitim Şurası. Erişim: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf (1-5 Kasım 2010)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). 19. Milli Eğitim Şurası. Erişim: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf (2-6 Aralık 2014)

- Milli Eğitim Bakanlığı (2021). 20. Milli Eğitim Şurası. Erişim: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf (1-3 Aralık 2021)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Milli Eğitim Bakanlığı*. Erişim: <https://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi-etkinlik-kitabi-yayimlandi/haber/28204/tr> (19 Kasım 2022)
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010/53 sayılı Genelge, Ankara, 2010.
- Milli Eğitim Bakanlığı Kurumları Yönetmeliği. (2013, 7 Eylül). Resmi Gazete. (Sayı: 28758). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm>
- Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği (2014). *Resmî Gazete Tarihi: 08.07.2014 Resmî Gazete Sayısı: 29054*. Erişim: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19846&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). *Resmî Gazete Tarihi: 24.06.1973 Resmî Gazete Sayısı: 14574*. Erişim: https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf
- Morsümbül, Ş. (2014). Değerlerin kuşaklar arası değişimi: Ankara örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Ankara.
- Okumuş, K. ve Subaşı, M. (Haziran 2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21(2). 419-426.
- Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili*. A/55 (602), 112-120.
- Rokeach, M. (1973). The nature of human values. New York: Free Press.
- Rousseau, J. J. (2019). Toplum sözleşmesi. Vedat Günyol (çev.), Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.
- Schwartz, S. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology: An International Review*, 48(1), 23-47.
- Schwartz, S. H. (2006). Basic human values: theory, measurement and applications. Ali Dönmez (çev). *Revue française de sociologie*. (42). 249-288.
- Schwartz, S. H. (2006). Basic human values: Theory, measurement and applications. *Revue Française de Sociologie*, 42, 249-288.
- Simon, S. B., Howe, L. W., Kirschenbaum, H. (1972). Values Clarification: A handbook of practical strategies for teachers and students. New York: Hart.
- Şahin, M. (2018). Değer Aktarımında Bakım Personellerinin Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 7(20). 459-481.
- Şahin, M. (2021). "Toplum ve kültür bağlamında karakter ve değerler eğitimi". Tunay Kemer (ed.). *Değerlerin tanımı ve sınıflandırılması*. 41-62. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Şimşek, A. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. A. Şimşek (ed.). *Evren ve örneklem*. (108-133). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2016). "Değerler bilançosu: Sosyoloji, felsefe, ekonomi, eğitim, iletişim, müzik, tıp". H. H. Bircan ve B. Dilmaç (ed). *Okullarda değerler eğitimi*. (185-207). Konya: Çizgi kitabevi.
- Taşıyıldız, G. (2022). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının değer eğitimi açısından incelenmesi.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim bilimleri Ana bilim Dalı. Sivas.
- Tahiroğlu, M. ve Yazıcı, V. (2015). Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen etkinliklerin demokratik algı ve davranışlar üzerine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 12(30). 309-345.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara
- Topçu, N. (Kasım 1987). *Türkiye'nin maarif davası*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2004). Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde değerler eğitimi. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. 177- 202.
- Türk Dil Kurumu (1998). Türkçe Sözlük cilt 1. Ankara: TDK.
- Usta, A. (2019). Evreleri ile bilimsel araştırma süreci ve raporlaştırılması. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*. 6(13). 85- 111.
- Ülken, H. Z. (2006). Bilgi ve değer. Doğu Batı Yayınları: ANKARA.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 3(3). 1-9.
- Yavuz, D. (2019). Emile Durkheim'ın eğitime ilişkin düşünceleri ve Türk düşünce hayatına yansımaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Ana bilim Dalı Eğitim Felsefesi Programı. Ankara.
- Yazıcı, K. (Bahar 2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR-XIX*. 500-522.
- Yeşil, M. (2016). "Değerler bilançosu: Dil, din, eğitim, edebiyat, iktisat, iletişim, kamu". H. H. Bircan ve B. Dilmaç (ed). *Dil ve Değer*. (11-26). Konya: Çizgi kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, S. G. ve Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*. 5(1). 92-99.
- Yıldırım, S. G., vd. (2017). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *Elementary Education Online*. 16(4), 1575-1588.
- Yurdakul, A. (2020). Değer kavramı ve değerler eğitimi. *Türk Medeniyeti*. 1(2). 14-20.
- Yücekaya, M. A. (2023). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değerlerinin incelenmesi. İstanbul :Efe Akademi Yayınları.
- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim*, 27(126). 31-37.

EKLER

Ek 1. Branş Öğretmenleri İle Görüşme Formu

Branş Öğretmenleri İle Görüşme Formu

YAŞ:
DOĞUM YERİ:
CİNSİYET:
MEDENİ DURUM:
EĞİTİM DURUMU:
ÖĞRETMENLİK BRANŞINIZ:
ÖĞRETMENLİK YAPMA SÜRENİZ:

Görüşme Soruları

1. Değerler eğitimi konusunda eğitim aldınız mı?

Evet ise: Nasıl bir eğitim aldınız?

Sınıf içinde ve okulda bunları uygulayabiliyor musunuz?

2. Değerler eğitimi sizce nedir?

3. Değerler eğitiminin önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Niçin böyle düşünüyorsunuz?

4. Değerler eğitimi siz nasıl uyguluyorsunuz?

Bu uygulamayı yaparken başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Bunun ile ilgili somut bir örnek verir misiniz?

5. Branş öğretmeni olarak, kendi branşınızın değerler eğitimiyle ilişkisini nasıl açıklarsınız?

6. Değerler eğitimi, branşınızın hangi aşamasında daha yoğun olarak kendini göstermektedir? (sosyal hayat, uygulama, laboratuvar vs...)

7. Öğrenciler ile aranızdaki sevgi, saygı ve güven ilişkisinin boyutlarını nasıl tanımlayabilirsiniz?

Bunlarla ilgili olumlu somut örnekleriniz var mıdır? Size güvendiğini gösteren durumlarla karşılaştınız mı?

Bunlarla ilgili sorun yaşadığınız durumlar var mıdır?

Bu sorunları giderebilmek için yaptığınız özel çalışmalar var mıdır?

8. Size göre insanların kazanması gereken en önemli duygu, düşünce ve davranışlar neler olabilir? Bunlardan ilk üçünü önem sırasına göre sıralayabilir misiniz?
9. Branşınızla ilişkili olarak en çok önem verdiğiniz değer hangisidir?
10. Branşınız ile ilgili olarak hangi noktalarda değerler eğitime ihtiyaç duyuyorsunuz?
11. Branşınızın getirdiği bilgi ve birikim, değerler eğitimi uygulama noktasında herhangi bir zorluk oluşturuyor mu?
Evet ise: Bu zorluklar nelerdir, açıklayınız?
12. Değerler eğitimi uygulamalarında, rol model olarak kendinizi nasıl konumlandırırsınız?
Hangi duygu, düşünce ve davranışlarınızı öğrencileriniz örnek alıyor? Somut bir örnek verebilir misiniz?
13. Değerler eğitimi sürecinde, farklı disiplinlerden yararlanır mısınız?
Evet ise: Hangi disiplinlerden yararlanıyorsunuz?
Bunu nasıl uyguluyorsunuz?
Hayır ise: Neden? (örneğin; branşınız gereği, işlediğiniz dersin içeriğini ve etkisini azalttığını mı düşünüyorsunuz?)
14. Değer eğitimi uygulama noktasında, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak, farklı davranış kalıplarını benimser misiniz? Öğrencilerin bireysel farklılıklarının, değer eğitimi uygulamalarına etkisi neler olabilir?
15. Öğrencilerde en çok görmek istediğiniz davranış hangisidir?
Bunun ile ilgili özel bir çalışma yaptınız mı?
Yaptığınız bu çalışmaya yönelik öğrencilerle ilgili somut bir örnek vererek anlatabilir misiniz?
Yaptığınız bu çalışmada öğrencilerinizde olumlu bir gelişme olduğunu düşünüyor musunuz?
Evet ise: Somut bir örnekle bu gelişmeyi açıklayabilir misiniz?

Hayır ise: Bunun nedeni sizce ne olabilir?

16. Öğrencilerin davranışlarını belirleyen en önemli faktör sizce nedir? (Dini, insani, milli, kültür, devlet politikası vs...)

Bunun ile ilgili olarak öğrencilerde gözlemlediğiniz davranış örüntüleri var mıdır?

Ek 2. Etik Kurul Onayı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

Geliştirilen Dijital Eksen Akademi

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
22.10.2021	10	2021-798

KARAR NO: 2021-798
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Songül ÇIRNIK' ın Dr. Öğr. Üyesi Murat ŞAHİN danışmanlığında “Değerler Eğitiminde Branş Öğretmenlerinin Rolü” isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat çalışmasını içeren 31341 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Songül ÇIRNIK' ın Dr. Öğr. Üyesi Murat ŞAHİN danışmanlığında “Değerler Eğitiminde Branş Öğretmenlerinin Rolü” isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Songül ÇIRNIK, Karabük Demir Çelik Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İlk Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünden 05.02.2019 tarihinde mezun oldu. 2019 yılında OMÜ Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi. Şu anda Öğretmenlik hayatını özel bir kolejde sürdürmektedir.

İletişim Bilgileri

ORCID ID :0000-0001-7067-5159

Yayınlar:

1. Şahin, M. ve Çırnik, S. (2023). "Türkiye'ye Göç Etmiş Olan Irak'lı Göçmenlerin İnanca Yönelik Tutumlarındaki Değişmeler: Samsun İli Örneği". Uluslararası Akademik Araştırmalar Kongresi (ICAR).